POLITIEKUNDE nr. 70

Met grof geschut

Reconstructie van een moordonderzoek binnen de criminele woonwagenwereld

POLITIE & Wetenschap

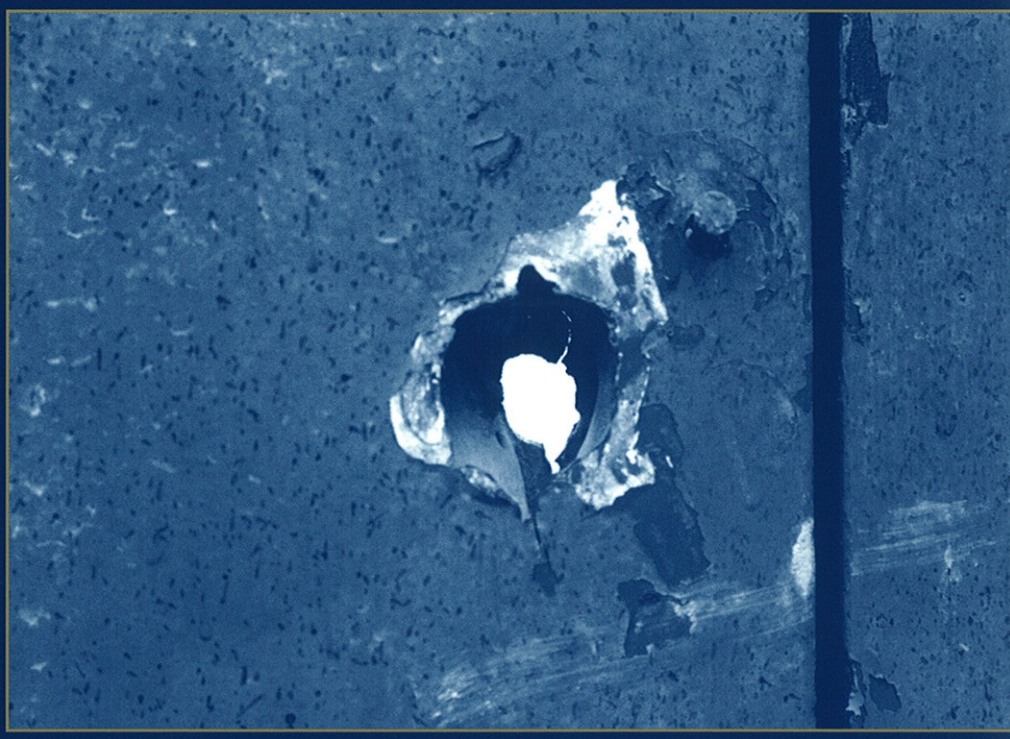

I. van Leiden
B. Bremmers
H. Ferwerda

Bureau Beke

Met grof geschut

Met grof geschut

Reconstructie van een moordonderzoek binnen de criminele woonwagenwereld

I. van Leiden
B. Bremmers
H. Ferwerda

POLITIE & Wetenschap

Bureau Beke

In opdracht van:
Programma Politie & Wetenschap

Foto omslag:
Eduardo Mota Silva

Ontwerp:
Vantilt Producties & Martien Frijns

ISBN: 978 90 3524 794 9
NUR: 800, 624

Realisatie:
Reed Business, Amsterdam

© 2014 Politie & Wetenschap, Apeldoorn; Bureau Beke, Arnhem

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoud

Voorwoord 9

1 Inleiding 13

1.1 Verharding van de drugscriminaliteit 13
1.2 Brabantse netwerken 14
1.3 Opsporen van georganiseerde drugscriminaliteit 17
1.4 Reconstructie van een rechercheonderzoek 19
1.5 Wijze van rapportage 21
1.6 Leeswijzer 22

2 Criminele woonwagenwereld 23

2.1 Ontwikkelingen in het beleid 23
2.2 De invloed van het beleid op de woonwagenbewoners 26
2.3 Criminele praktijken van woonwagenbewoners 30
2.4 Criminogene kenmerken van woonwagenbewoners 35

3 Reconstructie van het opsporingsonderzoek 37

3.1 De start van het rechercheonderzoek 37
3.1.1 Het team stelt de onderzoeksprojecten vast 38
3.1.2 Het rechercheteam stelt scenario's vast 44
3.1.3 Er wordt tegenspraak georganiseerd 46
3.1.4 Het rechercheteam volgt de sporen 47
3.1.5 Het team prioriteert de scenario's opnieuw 51
3.2 De focus op een verdachtengroep 52
3.2.1 Het aanmerken van verdachten 52

3.2.2 Wegen van alternatieve scenario's en verdachten 57
3.2.3 De inzet van bijzondere opsporingsmiddelen 60
3.3 Doorrechercheren op de verdachtengroep 66
3.3.1 Opstart van een parallelonderzoek 66
3.3.2 Een netwerk in beeld 68
3.3.3 De bijzondere opsporingsmiddelen worden benut 72
3.3.4 De informatiestroom loopt door 75
3.3.5 Het team denkt stooktrajecten uit 76
3.4 Het team gaat over tot actie 78
3.4.1 De grote actiedag 79
3.4.2 De opbrengsten van de actiedag 80
3.4.3 Doorrechercheren op de opbrengsten 81
3.5 Afronding van het opsporingsonderzoek 84
3.5.1 Afbouw van het team 84
3.5.2 Afbouw van het WOD-traject 85
3.5.3 Er komt een getuige in beeld 85
3.6 Van opsporing naar vervolging 89
3.6.1 De rechtbank 89
3.6.2 Hoger beroep 91
3.7 Evaluatie 93
3.7.1 De opsporing 93
3.7.2 Het team 96
3.7.3 De resultaten 98

4 De verdachtengroep 101

4.1 Criminele carrières van de slachtoffers 101
4.2 Het criminele netwerk 104
4.2.1 Criminaliteitsprofiel 107
4.2.2 Actieradius 111
4.3 Werkwijzen 112
4.4 Leefwijzen 116
4.5 Evaluatie van de verdachtengroep 119

5 Lessen voor de opsporing 121

5.1 Grootschalige opsporing 121
5.2 Grootschalige opsporing binnen de criminele woonwagenwereld 125

Nawoord 129

Literatuur 135

Voorwoord

Een avondje uit eindigt fataal. Tijdens een wilde achtervolging op de openbare weg wordt een auto tientallen keren beschoten. Ondanks de kogelregen overleeft de bestuurder van de auto de schietpartij. Maar de bijrijder overlijdt aan zijn schotwonden, terwijl de schutters ervandoor gaan.

Dit is de start van een opsporingsonderzoek naar een moord op een ongewoon grote plaats delict. Ten tijde van het strafproces naar aanleiding van dit opsporingsonderzoek zijn wij als wetenschappers attent gemaakt op het bijzondere karakter van de zaak. Na ons in de zaak verdiept te hebben, zagen wij de relevantie van een onderzoek in. Vanaf dat moment zijn wij de zaak nauwlettender gaan volgen door de rechtszittingen bij te wonen en gesprekken te voeren met het rechercheteam, een van de tegensprekers en de officier van justitie.

Alleen het misdrijf zelf is in de eerste plaats al bijzonder: een extreem gewelddadige schietpartij op de openbare weg, waarbij na een lange achtervolging een man wordt vermoord en een ander de schietpartij als door een wonder overleeft. In de tweede plaats is het opsporingsonderzoek naar de moord als bijzonder te beschouwen omdat het een langdurig onderzoek betreft, waarin in zeer ruime mate gebruik is gemaakt van de inzet van bijzondere opsporingsmiddelen en waarin sprake is geweest van een actieve, interregionale samenwerking. Bovendien is in het rechercheonderzoek gewerkt met tegenspraak en scenariodenken (*mindmapping*), werkwijzen met als doel de kwaliteit van het rechercheren te verbeteren. Het team heeft daarbij ook de kans gekregen om door te rechercheren en de zaak breder dan de moord te onderzoeken. In de derde plaats is het een bijzondere zaak vanwege de verdachten die bij het onderzoek in beeld kwamen: personen uit de criminele woonwagenwereld die zich onder andere bezighouden met georganiseerde drugscriminaliteit.

Omdat het een langlopend en intensief opsporingsonderzoek is geweest, is er zicht verkregen op de leefwijzen, organisatie en netwerken van criminele woonwagenbewoners. De drie kenmerken van de zaak – bijzonder misdrijf, bijzonder opsporingsonderzoek en bijzondere verdachtengroep – maken deze

tot een interessante leercasus voor politie en justitie. De kennis uit het opsporingsonderzoek naar de moord levert leerpunten op met betrekking tot de opsporing en vervolging van dadergroepen uit de criminele woonwagenwereld. In opdracht van het programma Politie & Wetenschap hebben wij een reconstructie van het rechercheonderzoek gemaakt. Naast politie-informatie is gebruikgemaakt van openbare bronnen. Het onderzoek is gestart op het moment dat de rechtbank de zaak behandelde – een uitzonderlijk startpunt voor een onderzoek, omdat aan het begin niet bekend is hoe de zaak zal eindigen. Lopende het strafproces zijn de onderzoeksactiviteiten uitgevoerd en is de zaak op de voet gevolgd door het bijwonen van de rechtszittingen. Gezien de grote omvang van het opsporingsonderzoek en de informatie die daarmee is vergaard, is het een intensief onderzoekstraject geweest. Deze publicatie beschrijft het resultaat van dit onderzoek: de reconstructie van de opsporing en de lessen die daaruit te leren zijn.

Het onderzoek is uitgevoerd in nauw contact met het rechercheteam en de rechercheleiding van de voormalige regiopolitie Gelderland-Zuid, de zaaksofficier en een van de tegensprekers. Wij danken hen hartelijk voor hun medewerking en voor het meedenken in het onderzoek. Om het veelomvattende politiedossier te analyseren hebben wij heel wat dagen doorgebracht op het politiebureau. We zijn daar gastvrij ontvangen en kregen alle medewerking – veel dank daarvoor. In het kader van het onderzoek is met verschillende betrokken professionals van politie en justitie en vanuit de wetenschap gesproken. We zijn hun zeer erkentelijk voor hun tijd en voor de informatie die zij met ons hebben gedeeld. Vanwege het karakter van het onderzoek laten we hun namen achterwege.

Wij hebben het opsporingsonderzoek zo objectief en kritisch mogelijk vanuit een wetenschappelijke invalshoek bestudeerd. Daarbij zijn we zorgvuldig omgegaan met de informatie die we ter beschikking kregen, en hebben we zorg gedragen voor anonimisering van de gegevens in dit boek. De uitdaging was om de reconstructie zo beeldend en uitvoerig mogelijk te beschrijven en er tegelijkertijd voor te zorgen dat criminelen niet wijzer worden gemaakt dan ze zijn. Daartoe hebben wij de inhoud afgestemd met verschillende professionals van politie en Openbaar Ministerie. Zij hebben de inhoud van dit boek kritisch ‘met een politie- en justitiebril’ gelezen en beoordeeld op (tactische en juridische) gevoeligheden en feitelijke onjuistheden. In het bijzonder bedanken wij Maarten Bollen (Nationale Politie), Ferdinand Schellinkhout (Nationale Poli-

tie), Jos Lammers (Nationale Politie), Aidan van Veen (Openbaar Ministerie) en Fred Westerbeke (Openbaar Ministerie) voor hun tijd en nuttige feedback op het gehele manuscript. Specifiek ten aanzien van het traject met betrekking tot stelselmatige informatie-inwinning danken wij de unit Werken Onder Dekmantel (WOD) van de Nationale Politie, in het bijzonder de (niet nader bij naam te noemen) betrokken teamleider voor de verificatie van de informatie en instemming met publicatie.

Behalve dat de zaak bijzonder is, kent het vervolgingstraject een opmerkelijke wending. Er is door de verdediging en het Openbaar Ministerie geprocedeerd tot aan de Hoge Raad. En dit was een bijzonder lange weg. Tussen het moment van het misdrijf en de uitspraak van de Hoge Raad ligt een periode van zes jaar. Dat betekent dat de verdachten maar ook de nabestaanden van het slachtoffer lange tijd hebben moeten wachten op een definitief gerechtelijk oordeel over de zaak. Met de openbaarmaking van deze publicatie is gewacht tot na de cassatie.

Ilse van Leiden, Bo Bremmers en Henk Ferwerda
Arnhem 2014

1 Inleiding

Er is sprake van een verharding van de drugscriminaliteit (o.a. Klerks, 2000; Bovenkerk & Hogewind, 2003; Spapens e.a., 2007; Van de Bunt & Kleemans, 2007; Boerman e.a., 2008; Neve, 2008). Steeds prominenter komt naar voren dat daarbij specifieke dadergroepen betrokken zijn. Bij het rechercheren naar georganiseerde drugscriminaliteit is het voor politie en justitie over het algemeen lastig om de criminele organisaties die erachter schuilgaan, aan te pakken. Inzicht in voor politie en justitie relevante informatie omtrent de achtergronden en werkwijzen van dadergroepen die zich bezighouden met georganiseerde drugshandel, blijft daarmee beperkt. Een uitgevoerd rechercheonderzoek naar een moord binnen de softdrugswereld biedt de mogelijkheid deze kennislacune voor een deel op te vullen. In opdracht van het programma Politie & Wetenschap heeft Bureau Beke een onderzoek verricht naar deze zaak, om er lering uit te trekken en aan te geven hoe politie en justitie kunnen opereren binnen specifieke dadergroepen in het softdrugsmilieu. In deze inleiding wordt allereerst kort aandacht besteed aan de ontwikkelingen binnen de georganiseerde drugscriminaliteit, waarna wordt ingegaan op de betrokkenheid van woonwagenbewoners als bijzondere dadergroep. Daarna komen de vraagstelling, de onderzoeksvragen en de methoden van onderzoek aan bod. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer.

1.1 Verharding van de drugscriminaliteit

Tegen het einde van de jaren negentig van de vorige eeuw wordt steeds duidelijker dat de softdrugshandel grootschalig en wijdverbreid is geworden. De harddrugshandel was altijd al toebedeeld aan de georganiseerde misdaad, nu lijkt het er meer en meer op dat ook de handel in softdrugs en de hennepteelt in handen liggen van professionals. Het probleem van de verwevenheid van de georganiseerde criminaliteit in de softdrugswereld wordt steeds evidenter (Gooren & Rebel, 1998). Bovenkerk (2001) beschrijft de ontwikkeling van de kleine thuiskweker naar de bedrijfsmatige wietteelt. De organisatie rondom de

wietteelt zou in handen liggen van criminele groeperingen en bovendien zou de wietteelt plaatsvinden in een sfeer van geweld, dwang en intimidatie. Ook een analyse van het Openbaar Ministerie toont aan dat georganiseerde criminele samenwerkingsverbanden de wietteelt faciliteren (Tweede Kamer, 2004). De georganiseerde criminelen houden zich op grote schaal bezig met de inkoop, verwerking, handel en kweek van hennep. De criminele samenwerkingsverbanden werken internationaal en worden aangestuurd door personen die aangemerkt kunnen worden als zware criminelen (Spapens e.a., 2007).

Net als de harddrugswereld is de softdrugswereld onlosmakelijk verbonden met geweld en risico's. Ripdeals en liquidaties zijn geen uitzondering meer en tussen 'zakenpartners' onderling wordt het gebruik van ernstig geweld niet geschuwd. In de regel gaat het dan om 'horizontaal' geweld tussen criminele groepen. De aanleiding van de conflicten blijft volgens Spapens e.a. (2007) in veel gevallen slecht te doorgronden, maar heeft vaak te maken met onenigheid over mislukte transacties, wanbetaling, enzovoort. Daarnaast kan het rippen van kwekerijen (het stelen van een partij drugs) een belangrijke aanleiding tot een geweldsreactie zijn. De stap naar de politie is niet voor de hand liggend en de groepering zal voor eigen rechter spelen. Wanneer er een vermoeden is wie de dader is geweest, bestaat het risico op een wraakactie. Ook kunnen geweldsuitbarstingen tussen 'zakenpartners' ontstaan vanuit een overreactie op conflicten of ruzies. De beschikbaarheid van wapens in combinatie met een 'kort lontje' kan resulteren in een fatale afloop. Zoals Van de Port (2001) stelt, moeten liquidaties niet zonder meer beschouwd worden als traditionele, koelbloedige, rationele afrekeningen, maar gaat het veeleer om emotionele genoegdoening en het vestigen van een gewelddadige reputatie. Het gaat dan om *the family of moral emotions*: eerzucht, gezichtsverlies, angst, wraakzucht en gekwetste trots blijken aanleiding om iemand te liquideren.

1.2 Brabantse netwerken

Tussen 2000 en 2006 hebben alleen al in Limburg, Noord-Brabant en Zeeland zeker 25 liquidaties plaatsgevonden die justitie toeschrijft aan het softdrugscircuit (Vogelsang, 2008). Ook bij de politie bestaat het beeld dat de afgelopen jaren veel gevallen van moord en doodslag, met name in Zuid-Nederland, rechtstreeks in verband staan met de wietteelt (Spapens e.a., 2007).

Liquidatie in het Brabantse drugsmilieu
Een van de twee belangrijkste medeverdachten uit de drugsbende van de vermoorde hoofdverdachte Aran de Jong uit Eindhoven krijgt zes jaar celstraf opgelegd. Glenn M. (52) heeft zich schuldig gemaakt aan import van ongeveer 3000 kilo hasj uit Pakistan en export van honderden kilo's hennep en hasj naar Engeland en Italië. Hij regelde de drugs en de transporten en had de contacten met de Italiaanse en Engelse afnemers. Hij maakt bovendien deel uit van een criminele organisatie en heeft de criminele winst witgewassen. Er worden in totaal achttien mensen verdacht van betrokkenheid bij de drugsbende. Aran de Jong (41) wordt in november 2012 kort voor het begin van de rechtszaak doodgeschoten. Hij wordt beschouwd als de leider van de organisatie. Het Openbaar Ministerie schat dat er zeker 42 miljoen euro is verdiend met de drugstransporten. (bron: Omroep Brabant, 7 maart 2013)

Uit de Gemeentelijke Veiligheidsindex (GVI) van Politie & Wetenschap komt naar voren dat de vier grootste Brabantse steden – Eindhoven, Tilburg, Den Bosch en Breda – tot de onveiligste gemeenten van Nederland behoren.[1] Nader onderzoek door Beke e.a. (2011) naar achtergronden en verklaringen daarvoor laat zien dat de hoge criminaliteitsscores samenhangen met de verwevenheid tussen reguliere, zichtbare criminaliteit (geregistreerde criminaliteit) en in de regio actieve criminele groeperingen (georganiseerde criminaliteit). Op hoofdlijnen hebben Beke e.a. (2011) zeven criminele (gelegenheids)structuren in Brabant aangetroffen. Het gaat om criminele groeperingen die vanuit Brabant deels regionaal, maar soms ook nationaal en internationaal, opereren. De onderzoekers kenmerken Brabant als 'de thuishaven van een rijk palet aan criminele groepen en structuren'. De netwerken zijn hardnekkig en geworteld, en een deel van de criminele structuren is gebaseerd op familiebanden of sociale netwerken en kent een regionale of provinciale historie. Criminele woonwagenbewoners behoren tot deze omschrijving. Zij worden in verband gebracht met harde en hardnekkige criminaliteit, waaronder hennepteelt, fraude, heling en autocriminaliteit (zie ook Ferwerda e.a., 2005). Ook de Nationale Recherche signaleert dat misdaadondernemers uit de woonwagengemeenschap een dominante rol innemen binnen de georganiseerde hennep-

1 In de index worden alleen cijfers over objectieve inbreuken opgenomen, dus feitelijke criminaliteit en overlast. De subjectieve onveiligheid, de onveiligheidsbeleving, blijft buiten beschouwing.

teelt. Zij zijn op grote schaal betrokken bij de organisatie van de productie en smokkel van, en handel in drugs, en net als andere grote misdaadondernemers hebben zij internationale handelsrelaties (KLPD, 2010). De Nederlandse geschiedenis kent meerdere grote criminelen met een achtergrond in de woonwagenwereld. Een berucht voorbeeld daarvan is Johan V., alias 'de Hakkelaar', 'de Stotteraar' of 'de Zigeunerkoning'.

Prominente criminele woonwagenbewoner

Johan V. wordt op 2 juli 1954 in Leidschendam geboren. Hij verdient zijn eerste geld met de handel in auto's. Halverwege de jaren tachtig neemt Johan V. de drugsbende van René S. over. Hij wordt steeds machtiger en benadert Klaas Bruinsma om samen te werken. Bruinsma, alias 'de Dominee' of 'de Lange', is eind jaren tachtig de grootste drugshandelaar van Europa. Bruinsma drijft de spot met de woonwagenachtergrond van Johan V., wat Johan V. woedend maakt en hem doet besluiten de zaken van Bruinsma langzaam over te nemen. In 1991 wordt Bruinsma geliquideerd. Johan V. wordt meerdere malen genoemd als opdrachtgever voor deze moord. Eind jaren tachtig gaat Johan V. in Paraguay wonen, waar hij handelt in onroerend goed. Na een verbond met de Pakistaanse drugshandelaar Asif K. krijgt hij het monopolie op invoer en doorvoer van Pakistaanse hasj. Hij richt zich op de Noord-Amerikaanse markt en dan met name op Canada. Op 21 januari 1996 wordt Johan V. gearresteerd. Hij wordt ervan verdacht de leider te zijn van een bende die tussen 1988 en 1996 meer dan 250.000 ton hasj heeft verhandeld, vervoerd en verkocht. Na zijn arrestatie wordt beslag gelegd op diverse bankrekeningen in Spanje en België. In hoger beroep wordt hij op 30 januari 1998 tot vijfenhalf jaar cel en een boete van 1 miljoen gulden veroordeeld. (bron: diverse open bronnen)

Aan Johan V. zijn meerdere prominente criminelen met een woonwagenachtergrond gerelateerd. De rechterhand van Johan V. is Koos R., een woonwagenbewoner uit Brabant. Hij wordt betiteld als de leider van de 'divisie verkoop en incasso'. In 2002 ontkomt Koos R. dankzij een spijtoptant aan een huurmoord. Peter van D., alias 'de Dikke', is een Limburgse groothandelaar in en producent van verdovende middelen. Ook Peter van D. wordt verdacht van liquidaties in het criminele milieu. In 2008 wordt hij veroordeeld tot tien jaar cel. Samen

met zijn broer geeft hij leiding aan de criminele organisatie, zelfs wanneer hij in de gevangenis zit.[2] Wat deze en andere criminelen uit de woonwagenwereld gemeen hebben, is dat zij zich richten op de grootschalige drugshandel die verweven is met liquidaties. Met name in het zuiden van Nederland is de woonwagenwereld sterk vertegenwoordigd (VROM, 2009b). De provincie Brabant kent een lange historie als het gaat om criminele vrijplaatsen, waarvan de woonwagenkampen een klassiek voorbeeld zijn. De grensligging van de Brabantse gemeenten speelt een faciliterende rol bij het ontstaan en in stand houden van de illegale (soft)drugshandel. De geografische ligging geeft criminelen een grotere markt en een makkelijke manier van ontsnappen. Bovenkerk (2001) stelde vast dat de woonwagengemeenschap een prominente rol speelt binnen de georganiseerde hennepteelt. Op basis van literatuur en op centraal niveau bij de politie is echter weinig bekend over de leef- en werkwijzen van criminele structuren binnen de woonwagenwereld.

1.3 Opsporen van georganiseerde drugscriminaliteit

Beke e.a. (2011) stellen in hun onderzoek vast dat een gebrekkige informatiepositie ten aanzien van dadergroepen en georganiseerde criminaliteit bijdraagt aan een instandhouding van de criminele gelegenheidsstructuren in de provincie Brabant. Daarnaast halen zij aan dat de politie zich voornamelijk richt op aangiftecriminaliteit en wijzen zij op een selectieve opsporingsinzet van de politie in de regio. Regio-overschrijdende opsporingsonderzoeken komen in de praktijk nauwelijks van de grond en zonder een concrete zaak wordt er niet snel een opsporingsonderzoek naar een criminele groepering opgestart. Zoals we eerder schreven, is het bekend dat veel moord- en doodslagzaken gerelateerd zijn aan de drugshandel. Maar een rechercheteam zal zich in een moordonderzoek bijna zonder uitzondering beperken tot het ophelderen van de moordzaak, ook al komt er informatie binnen over grootschalige drugshandel. Die informatie wordt na afronding van het opsporingsonderzoek als restinformatie weggezet. Doordat er vaak niet verder wordt doorgerechercheerd in een dergelijke zaak en de dadergerichte aanpak doorgaans persoonsgericht en individueel georiënteerd is, ontbreekt het zicht op criminele structuren en kunnen geen 'harde klappen' worden uitgedeeld (Beke e.a., 2011). De criminele groepen

2 http://www.misdaadjournalist.nl/rapportages/petervanddrugsbaronvanhetzuiden.html.

weten weliswaar dat ze in beeld zijn bij politie en justitie, maar merken tegelijkertijd dat er in hun omgeving relatief weinig aanhoudingen worden verricht. Laat staan dat de criminele kopstukken gepakt worden. Deze situatie maakt dat criminele groeperingen alleen maar groeien en zich onaantastbaar (blijven) wanen. Een opsporingsonderzoek naar een moord die zich in het Brabantse softdrugs- en woonwagenmilieu heeft afgespeeld, laat zien wat het oplevert als er wel wordt doorgerechercheerd. In deze zaak, die het onderwerp van studie vormt in dit boek, kwamen niet alleen de verdachten voor de moord in beeld, maar tegelijkertijd kwam een criminele organisatie in relatie tot de teelt van en handel in softdrugs aan het licht. Tegen het licht van de bevindingen van Beke e.a. (2011) is het rechercheonderzoek een bijzondere leercasus, omdat deze inzicht geeft in de criminele netwerken binnen de Brabantse woonwagenwereld die zich bezighouden met bedrijfsmatige wietteelt en -handel. In het opsporingsonderzoek is informatie verzameld over de betreffende woonwagengemeenschap, de cultuur, de relaties en de activiteiten die zich daarbinnen afspelen. Met name met betrekking tot de organisatie van criminele activiteiten is veel interessant materiaal vergaard. Ook biedt het opsporingsonderzoek belangrijke inzichten in de wijze waarop politie en justitie kunnen opereren binnen de criminele structuren in de woonwagenwereld. In deze publicatie zijn deze elementen aan de hand van een uitgebreide analyse van de zaak ter lering voor politie en justitie in kaart gebracht.

Het opsporingsonderzoek in het kort

De onderzoekscasus komt in beeld nadat er een schietpartij op de snelweg heeft plaatsgevonden. Het slachtoffer is na een geplande actie dodelijk getroffen door meerdere kogels die zijn afgevuurd uit automatische wapens. De politie start direct een grootschalig opsporingsonderzoek om de moord op te helderen. Het slachtoffer blijkt actief in het illegale hennepcircuit. De verdachten die in beeld komen, houden zich eveneens bezig met de teelt van en handel in drugs en zijn afkomstig uit het Brabantse woonwagenmilieu.

1.4 Reconstructie van een rechercheonderzoek

In de reconstructie van het opsporingsonderzoek staat de hiernavolgende vraagstelling centraal.

> *Wat levert de kennis uit het opsporingsonderzoek op voor enerzijds de politiepraktijk met betrekking tot de opsporing van dadergroepen uit de woonwagenwereld die zich onder andere bezighouden met georganiseerde drugscriminaliteit, en anderzijds met betrekking tot inzicht in de cultuur, leefwijzen, organisatie en netwerken van deze verdachtengroep?*

De vraagstelling bestaat uit twee delen: wat valt er te leren voor de opsporing en wat leert het rechercheonderzoek ons over de dadergroep? In de onderzoeksvragen is deze tweedeling gehanteerd.

De opsporing

1 Wat levert het opsporingsonderzoek op voor de Nederlandse politie met betrekking tot de opsporing van (soft)drugscriminaliteit enerzijds en het rechercheren binnen de woonwagenwereld anderzijds?

- Hoe is het opsporingsproces in tijd, middelen en methoden verlopen?
- Wat leverden deze middelen en methoden op; waar is wel en geen zicht op verkregen?
- Welke ervaringen zijn er opgedaan met de specifieke kenmerken van het opsporingsproces, zoals tegenspraak, interregionale samenwerking en doorrechercheren?
- Welke knelpunten of struikelblokken zijn er in het opsporingsonderzoek aan te wijzen?
- Welke lessen zijn er uit het rechercheonderzoek te leren voor de politiepraktijk met betrekking tot de opsporing?
- In hoeverre kunnen toegepaste methoden beoordeeld worden als *good practice* in termen van zowel professionaliteit als effectiviteit?

De verdachtengroep

2 Wat leert het opsporingsonderzoek over de criminele woonwagenwereld?

- Hoe zien de cultuur en leefwijzen eruit?
- Met welke legale en illegale zaken houdt de verdachtengroep zich bezig?
- Hoe ziet het criminele netwerk eruit; welke functies zijn er binnen de netwerken te onderscheiden en hoe lopen de lijnen?

- Hoe gaan zij te werk (criminele activiteiten, contrastrategieën)?
- In hoeverre is er sprake van een regionale, nationale of internationale oriëntatie?
- Is er sprake van een verwevenheid van de onderwereld met de bovenwereld?
- In hoeverre kan er naast 'Hollandse' netwerken gesproken worden van 'Brabantse' netwerken ('Brabantse maffia')?

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is informatie vergaard op basis van een analyse van het politiedossier, bestudering van de rechtbankverslagen, interviews met professionals en een data-analyse op verdachtenniveau.[3] Om een beeld te vormen van de zaak en de verdachten zijn daarnaast de rechtszittingen bijgewoond. Ter inkadering van het onderwerp van onderzoek is een literatuuronderzoek en een openbronnenonderzoek uitgevoerd.

De bestudering van het ruim 20.000 pagina's tellende politiedossier vormt het hart van het onderzoek. Via deze methode is inzicht verkregen in zowel het verloop van het rechercheonderzoek als de verdachtengroep. Daarbij is gekeken naar alle relevante elementen, waaronder scenario's, tijdlijnen, opsporingsmethoden, opsporingsmiddelen en de opbrengsten daarvan.

Interviews vormen naast het politiedossier een belangrijke informatiebron van het onderzoek. Er zijn interviews gehouden met diverse respondenten, die zowel over het opsporingsonderzoek als over de verdachtengroep konden vertellen. Voor de uitvoering van de interviews zijn topiclijsten opgesteld. Een eerste bron van belang is vanzelfsprekend het rechercheteam. Het rechercheteam heeft lange tijd intensief aan de zaak gewerkt en beschikt – in aanvulling op de informatie die in de politiedossiers is opgenomen – over veel informatie over het verloop van het opsporingsonderzoek en over de verdachtengroep. Op meerdere momenten zijn gesprekken gevoerd met het onderzoeksteam.

Buiten het rechercheteam zijn ook andere politiefunctionarissen betrokken geweest bij het opsporingsonderzoek en ook zij beschikken over relevante informatie. Het gaat in dit geval om politiefunctionarissen die een goede informatiepositie met betrekking tot de betreffende verdachtengroep hebben.

Een andere belangrijke respondent is de officier van justitie, de zaaksofficier die nauw betrokken is geweest bij het opsporingsonderzoek en de zaak bij de rechtbank heeft aangedragen. Behalve dat de officier van justitie beschikt over het overzicht over het gehele opsporingsproces en over de gemaakte keuzes

3 Voor inzage in politiegegevens is toestemming door het College van procureurs-generaal verleend.

daarin, heeft hij kennis van de kenmerken van de verdachtengroep vanuit onder andere zijn ervaringen tijdens de rechtszittingen.

De data-analyse heeft specifiek betrekking op de verdachtengroep en zijn omgeving. Met behulp van BlueView is een analyse van de leden van de verdachtengroep op persoonsniveau gemaakt.[4] Hiermee zijn het criminele patroon van de verdachten en de actieradius inzichtelijk geworden. Ook overige toonaangevende personen (verdachten) zijn in BlueView gescreend. Van de verdachtengroep en overige toonaangevende personen is met behulp van Analyst's Notebook een netwerkanalyse uitgevoerd om de structuur van de groep visueel inzichtelijk te maken.

1.5 *Wijze van rapportage*

Dit boek neemt de lezer mee in de wijze waarop de politie het opsporingsonderzoek heeft uitgevoerd, welke keuzes er zijn gemaakt, welke tegenslagen zich voordeden en welke successen de opsporing opleverde. De reconstructie van het opsporingsonderzoek geeft de hoofdlijnen van de opsporing en de belangrijkste denkrichtingen van het team weer. Het zou te ver reiken om alle werkzaamheden die het team heeft verricht, te beschrijven. Daarnaast wordt een profiel gegeven van de verdachten en van de wereld waarin ze opereren.

Het onderzoek heeft primair betrekking op het opsporingsonderzoek door de politie en de resultaten ervan. Het vervolgingsproces heeft geen deel uitgemaakt van het onderzoek. Wel wordt er een korte beschouwing gegeven van het verloop en de uitkomsten van het strafproces. De tekst wordt op verschillende plaatsen geïllustreerd met citaten uit interviews, met tekstdelen uit het politiedossier en met informatie uit het politieregistratiesysteem. De zaak en de verdachten zijn in dit boek geanonimiseerd. De namen die voor aanduiding van de verdachten worden gebruikt, zijn omwille van hun privacy gefingeerd. De namen van geïnterviewde professionals worden niet gepubliceerd om te voorkomen dat bepaalde uitspraken hun schade kunnen berokkenen. Omdat het opsporingsonderzoek voor de reorganisatie van de Nationale Politie heeft gedraaid, komen in dit boek nog oude benamingen aan bod (zoals politieregio, korps, KLPD, CIE en DSRT).

4 BlueView is een integrale bevragingsmodule van de politie, waarmee op trefwoord het bedrijfsprocessensysteem van alle politie-eenheden doorzocht kan worden.

1.6 Leeswijzer

In het vervolg van deze publicatie wordt in hoofdstuk 2 een historisch perspectief van de (criminele) woonwagenwereld geschetst. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de omvang, kenmerken en leefwijzen van de woonwagenwereld en wordt nader ingegaan op de betrokkenheid bij de (georganiseerde) criminaliteit. Hoofdstuk 3 is geheel gewijd aan een reconstructie van het rechercheonderzoek. Het verloop van het rechercheonderzoek wordt uitvoerig en zo veel mogelijk chronologisch beschreven. Daarop volgt een weergave van het vervolgingsproces en een evaluatie van de resultaten. Het criminele netwerk, zijn leden en de cultuur en leefwijzen van de verdachtengroep worden in hoofdstuk 4 beschreven. De namen van de betrokkenen die met het opsporingsonderzoek in beeld zijn gekomen, zijn vanwege de herkenbaarheid en herleidbaarheid gefingeerd. In hoofdstuk 5 worden de bevindingen uit het onderzoek beschouwd. De hoofdvraag daarbij is: wat kan geleerd worden van het rechercheonderzoek als het gaat om de opsporing binnen de criminele woonwagenwereld? Het boek wordt afgesloten met een nawoord waarin de uiteindelijke uitkomsten van het strafproces tegen het licht van de onderzoeksbevindingen worden gehouden.

2 Criminele woonwagenwereld

De onderzoekscasus speelt zich af in de Brabantse woonwagenwereld. Om de zaak in te kaderen worden in dit hoofdstuk de achtergrond en cultuur van woonwagenbewoners in Nederland vanuit een historisch perspectief beschreven. Er wordt ingegaan op de ontwikkelingen in het overheidsbeleid ten aanzien van woonwagenbewoners en op de invloed die dat beleid heeft op de woonwagenwereld. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de opkomst van de (georganiseerde) criminaliteit in de woonwagengemeenschap en worden verklaringen voor de relatie tussen de woonwagenwereld en criminaliteit gegeven.[5]

2.1 Ontwikkelingen in het beleid

In 1918 wordt de Wet op woonwagens en woonschepen aangenomen. Hoofddoel van deze wet is 'de bescherming van de samenleving tegen de risico's van de aanwezigheid van een trekkende bevolkingsgroep, die in zeer slechte economische en milieuomstandigheden verkeerde, waardoor zij een bedreiging betekende voor de openbare orde en de gezondheid' (Tweede Kamer, 1967). Volgens Lucassen (1990) heerst het beeld dat woonwagenbewoners asociaal zijn en burgers lastigvallen. In eerste instantie proberen lokale overheden de woonwagenbewoners te weren maar later, wanneer blijkt dat weren geen effect heeft, worden woonwagens onder strikte voorwaarden gedoogd (VROM, 2009a). Khonraad (2000) stelt dat deze voorwaarden er in de praktijk vooral op neerkomen dat de bewegingsvrijheid van de woonwagenbewoners wordt ingeperkt. Volgens Overbekking (1994) is het de bedoeling om met de wet een vergunningenstelsel te creëren teneinde 'het aantal woonwagens op den duur tot een minimum te kunnen terugbrengen, onmaatschappelijke elementen uit de woonwagens te kunnen weren en inferieure woonwagens te kunnen laten verdwijnen'.

5 Voor dit hoofdstuk is gebruikgemaakt van literatuur over het onderwerp en open bronnen. Het openbronnenonderzoek heeft betrekking op een zoektocht naar berichtgeving over criminaliteit in relatie tot woonwagenbewoners in LexisNexis en op het internet.

Na de Tweede Wereldoorlog erkent de overheid de schrijnende situatie van de woonwagenbewoners. Het woonwagenbestaan wordt gekenmerkt door armoede en achterstand op sociaaleconomisch gebied. Om deze situatie te verbeteren treft de overheid maatregelen om de woonwagenbewoners zich meer te laten aanpassen aan de maatschappij. Zo worden de woonwagenbewoners eind jaren zestig bewogen (en soms gedwongen) om zich te vestigen op een van de ruim vijftig grote, regionale woonwagencentra. Er wordt geïnvesteerd in zowel materiële voorzieningen (sanitair, elektriciteit, buurthuizen en scholen) als immateriële voorzieningen (huisarts, wijkverpleegkundige, wijkagent en een kampaalmoezenier). Met deze maatregelen hoopt de overheid dat de positie van de woonwagenbewoners zal verbeteren, terwijl zij hun eigen cultuur kunnen behouden aangezien zij zich onder gelijken bevinden. Integratie met de 'reguliere' bevolking lijkt van minder groot belang: 'De centra zijn met opzet op grote afstand van de reguliere woonwijken gesitueerd, bij voorkeur weggestopt achter water- en spoorwegen en aan het eind van een doodlopende weg. Om het kamp op of af te gaan, moet men vaak voorbij een slagboom' (VROM, 2009a).

Het ingezette beleid blijkt al snel negatieve gevolgen te hebben. In de grote kampen lijkt de spanning op te lopen, omdat veel mensen zich er komen vestigen: de kampen raken overvol. De woonwagenbewoners leven dicht op elkaar en de voorzieningen blijken niet altijd toereikend. Daarnaast is er sprake van massawerkeloosheid en toename van agressie, en zijn er vormen van illegale en criminele praktijken waarneembaar. Door de oplopende spanningen lijken de professionals hun grip te verliezen en deze trekken zich langzaam terug uit het kamp. Zowel de hulpverlening als de toezichthoudende en handhavende diensten lijken weinig meer te vertellen te hebben (Khonraad, 2000).

In de jaren zeventig van de vorige eeuw wil de overheid met het ingezette beleid breken. De grote kampen moeten kleinschaliger worden of opgeheven worden. Dit gaat echter niet zonder slag of stoot. Niet alleen de woonwagenbewoners verzetten zich tegen dit beleid, ook de gemeenten zien liever een concentratie van woonwagenbewoners dan dat deze groep weer verspreid moet worden. Door de aarzelende houding van de lokale overheden verandert er niets aan de problematische situatie. Hierdoor verergert de problematiek en veranderen de woonwagencentra in de jaren tachtig van de vorige eeuw in no-go-areas, waar zelfs de politie niet meer durft te komen. Wanneer de politie in de onbeheersbare situatie wil ingrijpen, gebeurt dit met groot materieel en honderden politieagenten en ME-pelotons. Dit om de veiligheid van de controleurs en inspectiediensten te waarborgen.

In de jaren negentig van de vorige eeuw stromen de meeste grote kampen langzaam leeg. Veel woonwagenbewoners wijken uit naar kleinere centra of betrekken een huis. Rond de eeuwwisseling zijn er echter nog steeds zeventien grote, regionale kampen. Het is in deze periode dat de woonwagencentra uitgroeien tot een vrijplaats. Dit wordt mede veroorzaakt door de overheid die uit angst voor geweld afziet van controles. Zo wordt er in veel woonwagenkampen in deze periode geen belasting geïnd, wordt de leerplicht niet gehandhaafd, worden overtredingen van bouwvergunningen gedoogd en milieueisen niet gecontroleerd. Vanaf dat moment manifesteren woonwagenbewoners zich in de wereld van de (georganiseerde) misdaad (Moll, 1996; Bovenkerk e.a., 1997; Van der Poel, 1998).

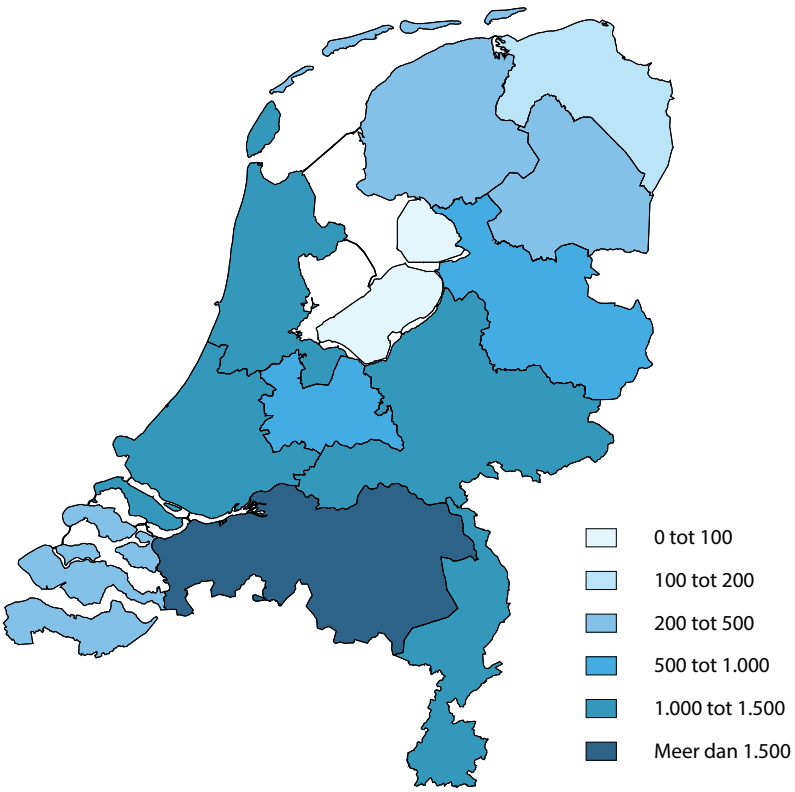

Figuur 2.1: Aantal woonwagenstandplaatsen per provincie (bron: VROM, 2009b; Vos & Waardenburg, 2012)

In 2009 heeft de VROM-Inspectie een inventarisatie gemaakt van het aantal woonwagenstandplaatsen en het aantal woonwagencentra in de Nederlandse gemeenten (VROM, 2009b). Hieruit blijkt dat er in Nederland ongeveer 8300 standplaatsen zijn, verdeeld over ongeveer 1150 woonwagencentra (zie figuur 2.1). Op de kaart is af te lezen dat de meeste standplaatsen, meer dan 1500, in Noord-Brabant zijn. De provincies Limburg, Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Holland hebben ieder tussen de 1000 en 1500 woonwagenstandplaatsen.

2.2 De invloed van het beleid op de woonwagenbewoners

Khonraad (2000) beschrijft de veranderende levensstijl van de woonwagenbewoners en hoe de regering daarop van invloed is. Hij maakt hierbij onderscheid in drie typen levensstijlen die samenhangen met de ontwikkelingen in de woonwagenwereld. Het gaat om 'de levensstijl van de reis' (tot eind jaren zestig), 'de levensstijl van het grote kamp' (eind jaren zestig en begin jaren zeventig) en 'de levensstijl van de kamper' waarbij criminaliteit een bepalende factor is (vanaf de jaren negentig tot heden). Deze typen levensstijlen worden hierna beschreven. Ten slotte wordt de actuele situatie van de woonwagenbewoners in Nederland beschreven.

Tot de jaren zestig van de vorige eeuw wordt de levensstijl van de woonwagenbewoners vooral gekenmerkt door flexibiliteit, onafhankelijkheid en de mogelijkheid om van plek naar plek te trekken. Deze levenswijze hangt nauw samen met de wijze waarop zij hun inkomen genereren. Zij werken bijvoorbeeld als circusartiest of schoorsteenveger. In deze periode wordt er volgens Khonraad (2000) onderscheid gemaakt tussen 'plakkers' en 'reizigers'. De plakkers wonen wel in een woonwagen, maar blijven voornamelijk op één plek wonen. De reizigers zijn veelal onderweg.

Het gegeven dat de reizigers constant met kleine groepen rondtrekken, heeft volgens Khonraad invloed op hoe zij met elkaar, de overheid en de rest van de bevolking omgaan. De verbondenheid tussen de reizigers is groot, aangezien zij gezamenlijk steeds weer in nieuwe gebieden en omstandigheden moeten zien te overleven. Daarnaast zijn zij gezien hun beroep afhankelijk van de burgers die hun diensten afnemen. Volgens Van der Poel (1998) zijn de contacten met de burgerbevolking te typeren als functioneel en vluchtig. Van vriendelijkheden lijkt niet echt sprake te zijn, maar de bevolking reageert ook niet uitgesproken vijandig. Van notoir crimineel gedrag van de reizigers is nog geen sprake. Wel

weten de reizigers slim gebruik te maken van de gebrekkige communicatie tussen en het versnipperde toezicht door lokale overheden, die hen in ruil voor geld of voor het kwijtschelden van boetes naar buurgemeenten trachten te laten bewegen (Van Ooijen, 1993).

Eind jaren zestig en begin jaren zeventig van de vorige eeuw wordt, zoals eerder beschreven, het concentratiebeleid ingezet door de overheid. Critici van het beleid stellen dat de woonwagenbewoners van hun traditionele inkomensbronnen worden beroofd nu ze niet meer rond kunnen trekken. Doordat de vele reizigers gedwongen bij elkaar komen te staan, veranderen de sociale relaties. Waar men vroeger vrij was om rond te trekken, is men nu tot elkaar veroordeeld. Conflicten en vetes spelen op, en op sommige kampen maken enkele families de dienst uit.

Het is in deze periode dat ook de relatie tussen de woonwagenbewoners en de burgers in negatieve zin verandert. De kampen zijn zo ver mogelijk van de reguliere woonwijken gesitueerd, waardoor contact met de buitenwereld minimaal is. Volgens Khonraad (2000) heeft dit tot gevolg dat zich een nieuw soort collectief bewustzijn ontwikkeld. 'Waar woonwagenbewoners in het verleden vanuit een duidelijk welbegrepen (economisch) eigenbelang toenadering tot de burgers zochten, keren velen zich van de burgers af of kiezen de confrontatie. Langzaam maar zeker verschuift de relatie van "wij" (woonwagenbewoners) en "zij" (de burgers) naar "wij" tegen "zij".'

De relatie met de overheid, die de woonwagenbewoners dwingt om te verhuizen naar de grote kampen, staat al helemaal op scherp. De overheid neemt de woonwagenbewoners hun bron van inkomsten af en plaatst hen buiten de maatschappij. De overheid wordt gezien als een vijand die zo veel mogelijk moet worden vermeden en waarvan, waar mogelijk, misbruik gemaakt mag worden (Van der Poel, 1998). Volgens Khonraad (2000) is het in deze periode dat de levensstijl van woonwagenbewoners zich op een andere manier begint te ontwikkelen.

Khonraad (2000) stelt dat vanaf de jaren negentig 'de levensstijl van de kamper' zich manifesteert. Hij concludeert dat veel woonwagenbewoners criminaliteit veroordelen, maar er tegelijkertijd ook waarde aan toekennen. Zo is er in de eerste plaats het financiële gewin dat de woonwagenbewoners aantrekkelijk vinden, maar dit blijkt niet de enige drijfveer te zijn. Veel woonwagenbewoners zien deelname aan criminaliteit als een vorm van verzet tegen de overheid die hun regels oplegt. Daarnaast hebben de woonwagenbewoners, maatschappelijk

gezien, nauwelijks iets te verliezen. 'Zitten is met name voor jongere woonwagenbewoners geen schande (meer), hooguit het gevolg van domme pech. En vervolging en straf vormen nog slechts een bevestiging van hun maatschappelijke achterstelling en discriminatie' (Khonraad, 2000).

Het gevoel van maatschappelijke achterstelling en discriminatie hangt samen met de positie die woonwagenbewoners in de maatschappij innemen. Hoewel steeds meer kinderen van woonwagenbewoners onderwijs volgen, komt schoolverzuim bij deze groep meer dan gemiddeld voor. Dit heeft gevolgen voor het perspectief op het behalen van een diploma en het later verkrijgen van een baan. Het verzuim is onder meer het gevolg van het gegeven dat er geen onderwijstraditie binnen deze groep bestaat (Van der Ree e.a., 2001; Timmermans & Van den Hurk, 2002). Khonraad (2000) stelt dat de woonwagenbewoners ervan uitgaan dat zij door hun slechte maatschappelijke positie, waarbij in veel gevallen sprake is van een laag opleidingsniveau en een gebrekkig arbeidsverleden, weinig kans maken in de samenleving. De onderwereld en criminaliteit bieden juist wel mogelijkheden tot ontplooiing, status en erkenning. Belangrijke kwaliteiten die men moet bezitten om het te redden in de onderwereld, sluiten volgens Khonraad aan op die van de leefwereld van de woonwagenbewoners. 'Ze sluiten aan op de vaardigheden, idealen, tradities en sentimenten die opgesloten liggen in de "woonwagencultuur": wij-zijgevoelens ("een verrader is erger dan een moordenaar"), het zoeken van gaten in de markt, afkeer van en strijd tegen overheidsbemoeienis: het leven van de "vrije man"' (Khonraad, 2000). In een recentere publicatie van de VROM-Inspectie (2009a) wordt nader ingegaan op de krachtenvelden – de overheid, de onderwereld en de eigen gemeenschap – die een rol spelen in het leven van de woonwagenbewoner. Volgens de auteurs beïnvloeden deze krachtenvelden de positie, het denken en het handelen van de woonwagenbewoner (zie figuur 2.2).

De overheidsbemoeienis heeft ertoe geleid dat woonwagenbewoners zich steeds meer buitengesloten voelen. 'Daardoor zijn ze hun eigen oplossingen gaan zoeken, los van wat de rest van de samenleving en de overheid van hen verwachten. Dat gebeurt in het grijze, zwarte en in toenemende mate in het criminele circuit,' zo stelt de VROM-Inspectie (2009a).

In 2012 heeft de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) van het ministerie van Infrastructuur en Milieu een onderzoek laten uitvoeren naar de stand van zaken op woonwagenlocaties in Nederland (Vos & Waardenburg, 2012). Uit dit onderzoek blijkt dat het met een aantal woonwagenlocaties relatief goed gaat. Bij deze centra is er een goede verstandhouding met de gemeente, professionals

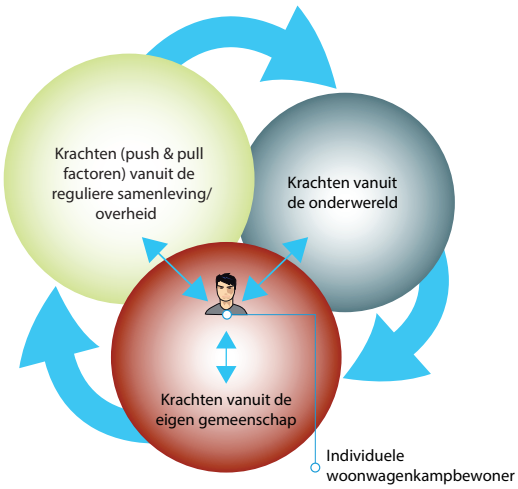

Figuur 2.2: Krachtenvelden in het leven van de individuele woonwagenbewoner (bron: VROM, 2009a)

en buurtbewoners. Daarnaast zijn er, in vergelijking met vroeger, meer woonwagenbewoners in loondienst en is de positie van vrouwen in woonwagencentra verbeterd. Er zijn echter ook woonwagencentra waar het helemaal niet goed lijkt te gaan. Daar heeft een grote groep woonwagenbewoners nog steeds geen baan en sommige woonwagenbewoners ontwijken de leerplicht. De meest in het oog springende conclusie is de volgende: 'De onderzoekers menen dat er op een aantal centra sprake is van zware criminaliteit. De onderzoekers wijzen er daarbij op dat, om ongestoord illegale activiteiten uit te kunnen voeren, het aantrekkelijk kan zijn je op een woonwagencentrum te vestigen.' Met name de term 'ongestoord' is opvallend, omdat dit wijst op een gebrek aan controle van en toezicht op de woonwagencentra. Iets wat in de publicatie ook aan bod komt: 'Op die centra constateren de onderzoekers tegelijkertijd dat de betrokken instanties en frontlijnwerkers geen goed beeld hebben van wat er werkelijk aan de hand is. Sterker, ze willen die situatie vaak ook niet goed in beeld krijgen, maar gedogen of "wegkijken"' (Vos & Waardenburg, 2012). Dat er niet altijd wordt ingegrepen, ligt volgens de onderzoekers onder andere aan het gebrek aan kennis en aan de ingewikkeldheid van de problematiek, maar ook aan de angst voor bedreigingen door de woonwagenbewoners.

2.3 Criminele praktijken van woonwagenbewoners

Halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw wordt voor het eerst melding gemaakt van de rol van woonwagenbewoners in de georganiseerde misdaad. In het 5500 pagina's tellende onderzoek van de groep-Fijnaut voor de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (PEO) wordt de rol van woonwagenbewoners in de georganiseerde misdaad beschreven.

> 'Die [de woonwagenbewoners] hadden in de jaren zestig en zeventig met diefstallen, inbraken en overvallen ontzettend veel geld verdiend en waren bereid dat in de drugshandel te investeren. En dit zou verklaren waarom een klein aantal zogenaamde "kampers" grote delen van de groothandel in drugs, vooral hasj, in handen hebben (gehad).' (PEO, 1996)

De onderzoeksgroep-Fijnaut is van mening dat criminele woonwagenbewoners een traditie voortzetten die terug te voeren is op het bendewezen uit Brabant uit de achttiende eeuw (PEO, 1996). Uit dit onderzoek bleek namelijk dat verschillende kopstukken in de intercontinentale hennephandel afkomstig zijn uit slechts enkele woonwagenfamilies. Volgens Bovenkerk e.a. (1997) ligt de veronderstelling voor de hand dat deze prominentie binnen de criminele wereld iets te maken heeft met de traditie van een rondtrekkende levensstijl en het zich onthechten van de conventionele samenleving. Deze aanname stuitte op forse kritiek. Volgens verschillende critici is het verband tussen de bendevorming uit de vorige eeuwen en de hedendaagse georganiseerde misdaad niet aan te tonen en schildert de onderzoeksgroep-Fijnaut de circa 30.000 woonwagenbewoners ten onrechte af als 'eeuwige criminelen die in Nederland al honderden jaren verantwoordelijk zijn voor bendevorming en georganiseerde misdaad' (Cottaar e.a., 1996). Volgens deze historici is de opkomst van de georganiseerde misdaad onder de woonwagenbewoners een gevolg van hoe de overheid in de jaren zestig en zeventig is omgegaan met deze groep.

> 'Er bestaan talrijke aanwijzingen dat het overheidsbeleid in de jaren zestig en zeventig, waardoor kleine woonwagenkampjes opgingen in grote regionale kampen, onbedoeld de kiem heeft gelegd voor criminele activiteiten. Door honderden woonwagenbewoners op één plek te concentreren, met een moordende concurrentie en verpaupering als gevolg, zijn no-go gebieden gecreëerd. Criminele woonwagenbewoners en

nieuwkomers van buiten vonden op deze grote kampen een vrijplaats voor wapenhandel, heling en later ook drugs. Zij wisten zich gedekt door de rest van de kampbewoners, die zich bij een inval van de politie solidair opstelden.' (Cottaar e.a., 1996)

Ook uit een rapport van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer[6] (VROM) uit 2009 blijkt dat de overheidsbemoeienis vanaf 1960 grote invloed heeft gehad op de positie van woonwagenbewoners in de maatschappij en daardoor ook op de ontwikkeling van de criminaliteit in deze groep (VROM, 2009a; zie ook Khonraad, 2000).

Casuïstiek op basis van open bronnen levert een eerste beeld op van de criminele praktijken van woonwagenbewoners. Uit de berichtgeving blijkt dat politie-invallen op woonwagenkampen een veelheid aan strafbare feiten opleveren. Het aantreffen van criminaliteit op woonwagenkampen lijkt sinds jaar en dag onveranderd.

Brabants Dagblad, 22 augustus 1996
De verdachte kampers staan terecht voor belemmeren van ambtshandelingen, plegen van verzet tegen de politie, bedreiging en openlijke geweldpleging en in gijzeling nemen van politiemensen. Later zullen de verdachten ook terecht moeten staan voor andere misdrijven, zoals het omkatten van gestolen auto's, vuurwapenbezit, hennepkweek, diefstal, inbraak, mishandeling, niet-betalen van belastingen en bedreiging van ambtenaren.

De rode draad in de berichtgeving over criminaliteit in relatie tot woonwagenbewoners is de betrokkenheid bij de productie van en handel in drugs. In relatie met de drugspraktijken komt het ook voor dat woonwagenbewoners hun illegale verdiensten witwassen. Deze criminele activiteiten gaan ook gepaard met overtredingen van de wapenwet en fraude. Bij fraude moet gedacht worden aan het illegaal aftappen van elektriciteit voor de hennepkweek, maar ook aan uitkeringsfraude en hypotheekfraude. Hoewel er meerdere voorbeelden bekend zijn over harddrugs, gaat het in het bijzonder om softdrugs. Regelmatig worden bij invallen in hennepkwekerijen wapens en munitie aangetroffen.

6 Beleid wat betreft wonen, wijken en integratie valt nu onder het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

ANP, 29 maart 2011
Tijdens een inval in een woonwagenkamp in Eindhoven heeft de politie dinsdagochtend zes bewoners aangehouden. Verder zijn een fors geldbedrag, een groot aantal exclusieve horloges en een emmer munitie met duizend patronen in beslag genomen. Daarnaast zijn een nepvuurwapen, twee auto's, een kilo hennep en materiaal dat gebruikt wordt voor een hennepkwekerij in beslag genomen.

Er is relatief weinig literatuur beschikbaar die specifiek betrekking heeft op woonwagenbewoners en criminaliteit. Dit komt mogelijk door het gegeven dat het voor onderzoekers moeilijk is om toegang te krijgen tot deze groep (Huisman & Jansen, 2012). Er zijn wel publicaties die zich richten op specifieke vormen van criminaliteit waarbij woonwagenbewoners als daders genoemd worden, zoals het kweken en verkopen van hennep, witwassen, wapenhandel, autocriminaliteit en uitgaansgeweld.

In 2001 stelt Bovenkerk dat de individuele en ideële hennepkwekers langzaam zijn verdrongen door meer georganiseerde organisaties die zich zijn gaan toeleggen op het op grote schaal kweken van hennep. Personen uit de woonwagengemeenschap zouden hierin een prominente rol spelen. Zo zorgen zij voor geschikte locaties (woonwagencentra), de installatie van de apparatuur, het toeleveren van stekken, het knippen en de verkoop van de hennep. Daarnaast stelt Bovenkerk (2001) dat hennepcriminaliteit steeds meer plaatsvindt in 'een sfeer van intimidatie en geweld'.

Uit een later onderzoek van Spapens e.a. (2007) blijkt dat criminele woonwagenbewoners het kweekproces van de hennep steeds meer zijn gaan uitbesteden. De woonwagenbewoners financieren de kweekmaterialen en -inrichting en krijgen bij de oogst en verkoop een deel van de opbrengst. Met deze werkwijze verkleinen de criminele woonwagenbewoners de strafrechtelijke risico's, omdat zij alleen nog maar verantwoordelijk zijn voor de verkoop van het product. De teler loopt echter dubbel risico. Ten eerste is er het strafrechtelijke risico en ten tweede het risico op schulden en/of geweld door de financiers (de criminele woonwagenbewoners). Wanneer de oogst mislukt of de plantage wordt ontdekt of geripт, zullen de financiers hun investering terug willen. 'Als de teler de schulden niet kan voldoen, loopt hij de kans met (grof) geweld te worden geconfronteerd,' aldus Spapens e.a. (2007). Deze werkwijze hanteerden de criminele woonwagenbewoners in het verleden

ook met betrekking tot het vervaardigen van synthetische drugs (Spapens, 2006).

In *Het groene goud. Verslag van een onderzoek naar de cannabissector voor het Nationaal dreigingsbeeld* 2008 van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD, 2008),[7] wordt een subparagraaf gewijd aan woonwagenbewoners. Daarin worden woonwagenbewoners in verband gebracht met het telen van hennep. In het zuiden van het land zouden de woonwagenbewoners een monopoliepositie creëren door zich te richten op zowel de productie als het opkopen van de hennep. De kwekerijen worden in het zuiden van het land zowel binnen als buiten de woonwagencentra opgezet, terwijl in de regio Rotterdam geen kwekerijen in woonwagencentra meer worden aangetroffen. De kwekerijen zouden zich bevinden in huizen buiten de woonwagencentra. Daarnaast wordt gesteld dat woonwagenbewoners een gewelddadige reputatie hebben. 'De inmenging van woonwagenbewoners in de hennepteelt en -handel heeft dan ook bijgedragen aan de verharding van de cannabissector, zeker op regionaal niveau.'

In een andere publicatie uit 2008 (Neve, 2008) wordt op casusniveau ingegaan op een crimineel samenwerkingsverband bestaande uit woonwagenbewoners. Zo zou de hoofdverdachte uit de onderzoekscasus die Neve onderzocht, meerdere hennepkwekerijen hebben met tussen de 2000 en 6000 planten per locatie. Deze kwekerijen bevinden zich op verschillende locaties in het land, met name op afgelegen plekken zoals boerderijen. De leiders van de organisatie zijn al vele jaren actief in het hennepcircuit en genieten tevens een reputatie; met hen valt niet te spotten. Ook hier komt naar voren dat de organisatie grotendeels bestaat uit familieleden. Alleen de financieel adviseur en de makelaar van de organisatie hebben geen connecties met het woonwagenkamp. De organisatie is sterk hiërarchisch; de leider zet de lijnen uit en de anderen houden zich bezig met het productieproces van de hennep. Bij de uiteindelijke zoekingen worden wapens en traangas aangetroffen. Dit zou kunnen duiden op (de intentie tot) het gebruik van geweld.

In een publicatie uit 2012 (Huisman & Jansen, 2012) wordt gesteld dat een derde van de belangrijkste criminele henneptelers woonwagenbewoner is. En nog eens een derde is op een of andere manier gerelateerd aan woonwagenbewoners. Op basis van de diverse studies door de tijd heen kan geconcludeerd worden dat een belangrijk deel van de productie van en handel in softdrugs in handen is van woonwagenbewoners.

7 Thans onderdeel van de Landelijke Eenheid.

Woonwagenbewoners worden naast softdrugscriminaliteit in verband gebracht met andersoortige criminaliteit. Zo stellen Beke e.a. (2011) vast dat woonwagenbewoners zich bezighouden met gokken, fraude, heling, autocriminaliteit en ladingdiefstal (zie ook Ferwerda e.a., 2005 en Kuppens e.a., 2006) en signaleert Spapens (2006) handel in synthetische drugs. In 2007 hebben Van de Mheen en Gruter onderzoek gedaan naar helingcircuits in Nederland. Zij noemen specifiek het woonwagencircuit als een netwerk waar gestolen goederen worden verhandeld. Uit een onderzoek van Spapens e.a. (2001) naar oorzaken van uitgaansgeweld in de (voormalige) politieregio Brabant Zuid-Oost blijkt dat woonwagenbewoners oververtegenwoordigd zijn in de betrokkenheid bij uitgaansgeweld in Brabant. Volgens de onderzoekers gaat er een bepaalde dreiging uit van woonwagenbewoners. Bij conflicten laten de woonwagenbewoners vaak weten dat zij afkomstig zijn van 'het kamp' en dreigen zij dat de rest van het kamp verhaal komt halen. Maar woonwagenbewoners worden, blijkens onderzoek, ook gerelateerd aan ernstiger vormen van criminaliteit.

Uit een analyse van 29 tussen 1996 en 2003 afgeronde opsporingsonderzoeken concluderen Huisman e.a. (2003) dat er binnen de georganiseerde misdaad een belangrijke rol is weggelegd voor woonwagenbewoners in de wapenhandel: 'Naast de klassieke Hollandse netwerken is er nog een aantal andere autochtone samenwerkingsverbanden gevonden. Het meest in het oog springend zijn hierbij de woonwagenbewoners. Uit onze casussen blijkt dat zij zich onder meer actief bezighouden met wapenhandel.' Deze stelling is opvallend, aangezien maar één van de 29 opsporingsonderzoeken specifiek betrekking lijkt te hebben op woonwagenbewoners. Bij een van de andere opsporingsonderzoeken komen woonwagenbewoners in beeld als afnemers van wapens. Op basis van één opsporingsonderzoek stellen de onderzoekers dat er bij de organisatie van woonwagenbewoners sprake lijkt te zijn van 'een duidelijke familiehiërarchie waarin de oudste het voor het zeggen heeft'. Er wordt hierbij een slag om de arm gehouden, omdat het criminele samenwerkingsverband dermate goed is afgeschermd van de buitenwereld en de autoriteiten dat het moeilijk is om inzichten te verkrijgen in de organisatie. Zo blijkt het bij de betreffende casus voor de opsporingsdiensten ondoenlijk om camera's te plaatsen op het woonwagenkamp, omdat de bewoners zelf vele camera's hebben geplaatst. Het criminele netwerk bestaat uit verdachten met veel familiebanden. Deze verdachten wonen in woonwagenkampen verspreid over Nederland. Een voortvluchtige verdachte kan onderduiken bij familieleden op verschillende plekken in Nederland. De geslotenheid en de sterke familiebanden lijken belangrijke factoren bij de afscherming van de criminele activiteiten.

> 'De onderlinge band zorgt voor een cohesief samenwerkingsverband waarin de onderlinge affectie zeer groot is. Het vertrouwen in elkaar, maar wellicht ook het wantrouwen van buitenstaanders zorgt voor een gesloten samenwerkingsverband waarbij het voor politie en justitie lastig is inzicht te verkrijgen.' (Huisman e.a., 2003)

2.4 Criminogene kenmerken van woonwagenbewoners

Volgens de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (PEO, 1996) hebben woonwagenbewoners een belangrijke positie in de georganiseerde misdaad verworven omdat zij beschikken over de historische achtergrond en de elementaire eigenschappen die toe te schrijven zijn aan de leefwijze van woonwagenbewoners. Ten eerste wordt gesteld dat deze groep personen er niet voor terugdeinst om geweld te gebruiken om zijn illegale handel te beschermen. Op de tweede plaats kunnen de leden van de groep 'blindelings' op elkaar vertrouwen vanwege hun gemeenschappelijke achtergrond. Vanwege de vertrouwensband is een strak georganiseerde, hiërarchische criminele organisatie niet noodzakelijk voor de criminele woonwagenbewoners. Dit bemoeilijkt de opsporing van deze georganiseerde groepen. Ten derde stelt de enquêtecommissie dat woonwagenbewoners van oudsher bekend zijn met de organisatie van illegale activiteiten. Ten slotte is het voor de overheid erg lastig om in de woonwagengemeenschap door te dringen. Ook de informatiepositie van politie en Openbaar Ministerie lijkt hierdoor problematisch te zijn.

Ook meer recente publicaties (Huisman & Jansen, 2012; Kruisbergen e.a., 2012) gaan in op de kenmerken van woonwagenbewoners en wat hen 'succesvol' maakt in de criminaliteit. Deze wijken nauwelijks af van de door de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden naar voren gebrachte kenmerken. Huisman en Jansen (2012) benoemen de sociale banden binnen de groep, de reputatie en de zwijgcultuur als groepskarakteristieken die bijdragen aan hun positie binnen de criminaliteit. Volgens de onderzoekers maken de woonwagenbewoners 'tactvol' gebruik van deze kenmerken bij hun criminele activiteiten. De sterke sociale banden binnen de woonwagengemeenschap bieden een basis en voordelen binnen de criminaliteit. De woonwagenbewoners vertrouwen op elkaar en zijn op elkaar aangewezen; dit maakt de organisatie sterk. 'In trailer parks loyalty is institutionalized through the intergenerational transfer of subcultural norms of in-group versus out-group' (Huisman & Jansen, 2012). De afscheiding van de maatschappij, zowel fysiek als sociaal, draagt

volgens de onderzoekers bij aan dit sterke wij-zijgevoel. Volgens de onderzoekers kan de (gewelddadige) reputatie van woonwagenbewoners gebruikt worden voor het intimideren van andere criminelen en de politie, maar ook van andere woonwagenbewoners (om hen te laten zwijgen bijvoorbeeld). De reputatie van de woonwagenbewoners is een van de redenen waarom de politie vaak in groten getale (met de ME) invallen doet. Woonwagenbewoners kennen elkaar en zijn vaak verbonden door familiebanden. Deze sterke sociale cohesie zorgt ervoor dat zij niet snel verlinkt zullen worden; er heerst een zwijgcultuur. Dit speelt een grote rol wanneer mensen binnen kleine gemeenschappen wonen, iets wat het geval is bij de woonwagenbewoners (Huisman & Jansen, 2012).

Ook in de *Vierde Monitor Georganiseerde Criminaliteit* (Kruisbergen e.a., 2012) wordt een aantal kenmerken van de woonwagenbewoners belicht. Naast de *outlaw motorcyle gangs* worden de woonwagenbewoners genoemd als subculturele gemeenschap die kan fungeren als contactpunt tussen illegaliteit en legaliteit. De onderzoekers benadrukken dat deze gemeenschappen niet per definitie crimineel zijn, maar wel voordelen bieden voor het plegen van criminaliteit. Een vijftal kenmerken draagt volgens Kruisbergen e.a. (2012) bij aan deze voordelen.

Ten eerste lijken er binnen de woonwagengemeenschap relatief veel potentiële mededaders te zitten. De onderzoekers merken terecht op dat hier geen harde uitspraak over gedaan kan worden, omdat er geen cijfers voorhanden zijn die zicht bieden op welk percentage van de woonwagenbewoners actief is binnen de georganiseerde criminaliteit. Ten tweede zouden de woonwagenbewoners, en daarnaast ook hun connecties, beschikken over goede logistieke faciliteiten die gebruikt kunnen worden voor ontmoetingen tussen potentiële daders. Ten derde, samenhangend met het tweede punt, zijn deze faciliteiten (woonwagencentra) goed afgeschermd voor concurrerende criminelen en de autoriteiten. Een vierde factor, die tevens is genoemd door de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (PEO, 1996), is de sterke verbondenheid en sociale cohesie binnen de woonwagengemeenschap. De woonwagenbewoners vertrouwen op elkaar, zullen elkaar niet snel verlinken en hanteren 'de code van zwijgzaamheid', waardoor criminele activiteiten goed afgeschermd kunnen worden. Ten slotte is er nog de reputatie die de woonwagenbewoners genieten. Door hun reputatie staan zij sterk tegenover andere criminele groepen en durven mensen minder snel aangifte tegen hen te doen.

3

Reconstructie van het opsporingsonderzoek

In dit hoofdstuk wordt een reconstructie gegeven van het opsporingsonderzoek naar de moord op een drugscrimineel. Vanwege het bijzondere karakter van het misdrijf, het opsporingsonderzoek en de verdachtengroep vormt deze zaak een interessante leercasus voor de politie. Het opsporingsonderzoek is vervat in een ruim 20.000 pagina's tellend politiedossier. Op basis van een analyse van het politiedossier, politiejournaals, rechtbankverslagen en interviews met betrokkenen van de uitvoerende politieorganisaties en het Openbaar Ministerie wordt in dit hoofdstuk een reconstructie van het opsporingsonderzoek gegeven. De reconstructie wordt op verschillende plaatsen verhelderd door concrete informatie uit de diverse onderzoeksbronnen. In de tekst worden de opeenvolgende acties en gebeurtenissen in het opsporingsproces zo veel mogelijk weergegeven in een chronologische tijdlijn. Deze reconstructie biedt een overzicht van de belangrijkste zaken, beslissingen en gebeurtenissen in het opsporingsonderzoek. Gezien de omvang van het onderzoek worden niet alle details en lijnen weergegeven.

3.1 De start van het rechercheonderzoek

Slachtoffer: 'We worden beschoten op de A73!'
Meldkamer: 'A73?'
S.: 'We worden beschoten!'
M.: 'Bij welke hectometerpaal bent u?'
S.: [tegen de chauffeur] 'Doe effe rustig, hè! Een Ford Escort.'
M.: 'Hectometerpaalnummer geven...'
S.: '71,2, afslag Nijmegen. Afslag Nijmegen!'
M.: 'Ik verbind u door met de politie, blijft u aan de lijn alstublieft...'
[Op dit moment zijn de mitrailleursalvo's te horen.]
S.: 'Blijven rijden. Rustig, niet slingeren. Rustig Victor, we maken ongelukken... Laat hem niet voorbijkomen. Laat hem niet voorbijkomen. Victor, hé.'

M.: 'Ik verbind u door, blijft u aan de lijn.'
S.: 'Ze blijven schieten...'

Bij de meldkamer van de politie komen diep in de nacht meldingen over een schietpartij op de snelweg binnen. Tijdens deze meldingen worden door de politie schoten gehoord. De surveillance-eenheden van de politie gaan ter plaatse en treffen een auto op de vluchtstrook van de snelweg aan met een wiel in de berm. De auto is doorzeefd met kogels. Op de bijrijderstoel ligt een dode man, de bestuurder van de auto is gewond aan zijn hoofd. Op de rijbaan en in de auto worden tientallen patronen aangetroffen, in totaal ruim zeventig hulzen.

Nog diezelfde nacht, twee uur na het schietincident, wordt in de regio waar het incident heeft plaatsgevonden onder leiding van de officier van justitie een Team Grootschalige Opsporing (TGO) van 25 man sterk opgericht.

Een Team Grootschalige Opsporing (TGO) verricht onderzoek naar ernstige en kapitale delicten. Te denken valt aan moord, verkrachting en ontvoering. De voorwaarde om een TGO op te richten, is dat er geen dader bekend is en dat de aard van het delict een dusdanige maatschappelijke impact heeft dat geen uitstel gedoogd kan worden.

Omdat er op hetzelfde moment reeds een TGO in de regio draait, is het lastig capaciteit en fysieke ruimte voor een nieuw TGO te organiseren.

'Omdat de zaak speelde op het moment dat de politie overging van traditionele opsporing naar versterking van de opsporing en Bureau TGO nog niet bestond, was er nog maar één TGO-leider, die in eerste aanleg beide TGO's zou coördineren. Direct vanaf de formatie van het TGO moest er geïmproviseerd worden met de teamsamenstelling.' (leiding Divisie Recherche)

3.1.1 *Het team stelt de onderzoeksprojecten vast*

Vroeg in de ochtend, enkele uren na het misdrijf, vindt een startbijeenkomst met de teamleiding en de officier van justitie plaats. Het opsporingsonderzoek gaat van start. De officier van justitie en de Vaste Kern Leidinggevenden (VKL) van het TGO benoemen een aantal projecten die van essentieel belang zijn in de

beginfase van het opsporingsonderzoek. Het team gaat direct aan de slag met de hiernavolgende projecten, waarvan er enkele gedurende de rest van het onderzoek een prominente rol blijven innemen.

Bandopnamen

Het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) stuurt het team dezelfde dag nog de bandopnamen met daarop de 112-meldingen toe.[8] Het team luistert de telefoonmeldingen uit. Er wordt twee keer gebeld. Het eerste telefoontje blijkt afkomstig van het dodelijke slachtoffer, het tweede gesprek met de meldkamer, dat direct daarop volgt, wordt gevoerd door het slachtoffer dat de schietpartij overleeft.

Identificatie

Omdat een van de slachtoffers het schietincident heeft overleefd, wordt de identiteit van de slachtoffers snel duidelijk. Het dodelijke slachtoffer blijkt Patrick te zijn, een man van 33 uit Brabant. Het slachtoffer dat de aanslag heeft overleefd, blijkt Victor te zijn, een goede vriend van Patrick. Victor doet diezelfde dag nog aangifte van poging tot doodslag/moord.

In de ochtend na het schietincident worden Victor en de vriendin en de vader van Patrick door de recherche gehoord. Uit de getuigenverhoren komt naar voren dat Patrick actief was in de hennephandel, dat de relatie met zijn vriendin niet goed was en dat hij een geheime relatie had. Een dag voor de moord blijken Patrick en zijn vriendin hevige ruzie te hebben gehad.

Na het verhoor wordt een observatieteam (OT) ingezet om Victor te volgen. Daarbij is een arrestatieteam (AT) aanwezig. De inzet van het AT dient ter bescherming van het OT en voor de mogelijk gevaarlijke situatie die er voor het slachtoffer kan ontstaan. Om meer zicht te krijgen op contacten, (criminele) activiteiten en financiën van de slachtoffers wordt met prioriteit een huiszoeking bij beide slachtoffers gedaan. Op basis van de eerste verhoren van het onderzoeksteam kan een voorlopig portret van de slachtoffers worden geschetst.

8 Het voormalige KLPD is thans opgegaan in de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie.

Portret Patrick

Patrick is 33 jaar en woont samen met Wendy in een rijtjeswoning in Brabant. Samen hebben ze een kind en bij hen wonen daarnaast twee kinderen uit een eerdere relatie van Wendy. Patrick houdt van vissen, biljarten, pokeren en fitness. Hij bezoekt veelvuldig casino's en gaat graag naar kickbokswedstrijden en tattoobeurzen. Patrick is gokverslaafd. Naast pokeren in de casino's, pokert hij voor geld op het internet en bezoekt hij illegale gokhuizen. Patrick verdient zijn geld met de handel in softdrugs. Samen met zijn goede vriend Victor heeft hij een aantal wietkwekerijen ('wiethokken'). Van het geld dat hij met de hennephandel verdient, onderhoudt hij zijn eigen gezin, maar ook zijn ouders, het gezin van zijn zus en Victor. Door zijn gokverslaving is Patrick in diepe schulden geraakt. Eerder heeft Patrick een straf uitgezeten voor loverboypraktijken.

Portret Victor

Victor is 25 jaar en heeft een relatie met Michelle. Officieel woont hij nog bij zijn ouders in Brabant, maar hij slaapt vaak bij Patrick en Wendy. Hij is daar kind aan huis en eet ook vaak mee. Zijn vriendin is een nichtje van Patrick. Ze past regelmatig op de kinderen van Patrick en Wendy. Victor heeft zelf geen inkomsten. Hij krijgt af en toe geld van zijn ouders en verder wordt hij onderhouden door Patrick. Victor en Michelle slapen regelmatig bij Patrick en Wendy. Patrick en Victor gaan dagelijks met elkaar om. Victor is de 'loopjongen' van Patrick. Hij verzorgt de wiethokken, bewaakt ze en treedt op als chauffeur voor Patrick.

De slachtoffers blijken in een andere politieregio woonachtig dan waar het misdrijf heeft plaatsgevonden. Het team merkt dat er plaatselijke kennis nodig is om een beeld te krijgen van het milieu waaruit de slachtoffers afkomstig zijn. Vanaf de eerste dag is er contact met de Brabantse politieregio en wordt er op verzoek van het TGO door de regio informatie geleverd. De infodesk en lokale kennisdragers uit Brabant spelen daarbij een belangrijke rol. Vanwege de sterke Brabantse component wil het team graag een gezamenlijk TGO draaien, maar de rechercheleiding in de Brabantse regio gaat hier vanwege capaciteitskwesties niet mee akkoord.

> ‘Het slachtoffer komt uit Brabant, maar de plaats delict ligt in Gelderland, dus dat is niet onze zaak. Het is een bewuste keuze om geen team te formeren. Als we elke keer een team moeten gaan optuigen wanneer iemand buiten de regio actief is, dan houden we geen enkele capaciteit meer over.’ (politiefunctionaris)

De korpschef van de Brabantse regio ziet wel de noodzaak in van een samenwerking tussen de regio’s en enkele dagen later worden alsnog vier politiefunctionarissen uit de regio van de slachtoffers toegevoegd aan het rechercheteam dat de zaak onderzoekt. Daarnaast wordt er vanuit de politie Brabant een koppel familierechercheurs voor de nabestaanden van het dodelijke slachtoffer aangewezen. Dit familiekoppel maakt – conform de regels – geen deel uit van het TGO, om geen spanning te laten ontstaan in de relatie tussen de familie en de familierechercheurs.

Doodsoorzaak

De technische recherche stelt een onderzoek in naar de doodsoorzaak aan het lichaam van het dodelijke slachtoffer. Door het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) wordt sectie op het lichaam verricht. Uit het onderzoek blijkt dat de dood is ingetreden ten gevolge van multipele schotverwondingen, gepaard gaande met bloedverlies, weefselschade en functieverlies.

Plaats delict

Op de plaats delict wordt direct onderzoek verricht. Speurhonden worden ingezet en het KLPD maakt luchtfoto’s in verband met het mogelijk weggooien van wapens uit het voertuig. Een Verkeers Ongevallen Analyse-team van het KLPD is ter plaatse met een speciale foto-unit voor het maken van 3D-scans van de plaats delict.

Op negen locaties op een afgebakend gedeelte op de snelweg worden groepen van sporen van het schietincident aangetroffen. Het betreft 73 hulzen van het kaliber 9mm. De hulzen worden naar het NFI opgestuurd voor nader onderzoek. De hulzen blijken verschoten door twee verschillende (semi)automatische machinepistolen van het type Uzi, kaliber 9mm.

Telecomgegevens

De surveillancedienst die naar aanleiding van de 112-meldingen als eerste de plaats delict heeft bezocht, heeft twee telefoons uit handen van het overlevende slachtoffer veiliggesteld. Deze telefoons lagen in de auto en behoren bij de slachtoffers die zijn beschoten. Het rechercheteam besluit de telecomgegevens van deze telefoons met prioriteit uit te lezen.

Casino

De slachtoffers waren na een bezoek aan het casino onderweg naar huis toen zij beschoten werden. Zij hebben de avond voorafgaand aan de schietpartij deelgenomen aan een pokertoernooi in het casino. Het rechercheteam verricht op basis van die informatie onderzoek naar gebeurtenissen voorafgaand, tijdens en na het casinobezoek. Hoe frequent de slachtoffers het casino bezochten, aan welk type pokertoernooi zij mee hebben gedaan, wie er gewonnen/verloren heeft, welke route de slachtoffers van en naar het casino genomen hebben, wanneer de slachtoffers hebben besloten om naar het casino te gaan en wie ervan wisten dat zij die avond zouden gaan.

Auto slachtoffers

De auto van de slachtoffers blijft de gehele ochtend en middag na het incident op de plaats delict staan in verband met het veiligstellen van sporen. Uit een eerste onderzoek aan de auto blijkt dat deze is doorzeefd met kogels. Uit een analyse van het schietpatroon en de richting blijkt dat er mogelijk ook kogels aan de achterzijde en onderkant van de auto zijn ingeslagen. Nadat de plaats delict is vrijgegeven, wordt de auto twee dagen na de schietpartij op een brug gezet om ook de onderzijde van de auto goed te kunnen bekijken. Nabij de achterbumper van de auto wordt een gps-baken aangetroffen. Dit zit verpakt in een rubber hoesje dat met een magneet onder aan de auto is bevestigd. Het gps-baken betekent een belangrijke vondst voor het rechercheteam, waarmee het onderzoek een impuls krijgt. Volgens de TGO-leider is de vondst van het baken onder de auto in feite een toevalstreffer omdat een auto doorgaans niet op een brug wordt gezet voor onderzoek.

> ‘Zoeking in auto heeft niets bijzonders opgeleverd; onderzoek eraan wel: zit een gps-baken aan de onderkant geplakt!!! (lijkt voorshands niet door politie te zijn gedaan; onprofessioneel geplakt; lijkt ook recent te zijn gedaan; is schoon).’ (politiejournaal)

Auto daders

Het slachtoffer dat de schietpartij heeft overleefd, verklaart dat de kogels werden afgeschoten vanuit een donkere auto, vermoedelijk een BMW. De dag na de schietpartij meldt een getuige zich bij de politie die verklaart dat hij zowel het voertuig van de slachtoffers als dat van de achtervolgers heeft gezien. Er wordt direct actie ondernomen om geleide herinnering te gebruiken bij het horen van de getuige. Hiervoor vindt overleg plaats met het Interregionaal Bureau Gedrag.[9] De gedragskundigen geven aan dat het verhoor zo snel mogelijk moet plaatsvinden, omdat herinnering snel kan vervagen. Het rechercheteam hoopt dat de getuige zich het kenteken van de auto van de daders kan herinneren. Uit het verhoor komt naar voren dat de getuige twee auto’s heeft gezien. De achtervolgende auto was mogelijk een BMW met een Nederlands, maar voor de getuige onbekend kenteken.

> Geleide herinnering is een methode waarbij de getuige wordt gevraagd zich in gedachten een beeld van het incident voor ogen te halen, waarna de verhoorder de getuige met open vragen door het beeld probeert te loodsen. De getuige wordt gevraagd de ogen te sluiten, waarna de verhoorder gespecificeerde vragen stelt die structuur geven aan het verloop van het verhoor. De vragen zijn open, in de tegenwoordige tijd en hebben betrekking op wat de getuige op dat moment voor zich zegt te zien (‘rij nu verder’, ‘wat zie je nu?’). Bij geleide herinnering mag geen sprake zijn van beïnvloeding of andere vormen van suggestie. Deze verhoormethode zou in het bijzonder van waarde kunnen zijn bij getuigen die direct na een gebeurtenis worden gehoord. (bron: Horselenberg e.a., 2002)

9 Bureau Gedrag ondersteunt de politieregio’s in het oosten van het land met gedragskundige kennis bij grootschalige onderzoeken.

De getuigenverklaring leidt ertoe dat er door het rechercheteam, in aanvulling op de eerder vastgestelde projecten, een 'project BMW' wordt aangemaakt. Zo kan onderzoek naar de bandensporen mogelijk informatie opleveren over het type banden en zitten er op de BMW mogelijk kruit- of schotresten door het vuren met een wapen. De zoektocht naar de auto van de schutters gaat van start.

Overige projecten

Alle fotorollen en beelden van flitspalen en tankstations in omliggende gebieden worden met spoed opgevraagd, ontwikkeld, afgedrukt en bekeken. Daarnaast worden er telefoontaps gezet op personen met directe wetenschap. Dat zijn het overlevende slachtoffer Victor, zijn vriendin en zijn ouders. Ook op de familieleden van het dodelijke slachtoffer Patrick worden direct telefoontaps gezet om eventuele belangrijke feiten rondom de moord te kunnen achterhalen.

3.1.2 Het rechercheteam stelt scenario's vast

De eerste twee weken van het rechercheonderzoek naar de schietpartij zijn weken van hectiek, waarin het van belang is de juiste beslissingen te nemen in de onderzoeksrichtingen die gevolgd zullen gaan worden. Twee dagen na het misdrijf wordt er door de VKL met de systematiek van *mindmapping* gewerkt.

> Mindmapping is een methodiek waarbij ideeën en informatie worden gevisualiseerd in *mindmaps*, ofwel een centraal onderwerp omringd met subonderwerpen, die via lijnen en aftakkingen worden geordend. Op die manier worden gedachtegangen van mensen inzichtelijk gemaakt en bruikbaar voor anderen.

Alle informatie die bij het team binnenstroomt, wordt in de mindmaps gezet. Aan de hand van de mindmaps kan het team zien wat er gedaan moet worden, waarop moet worden ingezet en welke lijnen openstaan. De VKL benoemt aan de hand van het mindmapping een aantal scenario's inzake de schietpartij. De scenario's hebben betrekking op motief en modus operandi. De volgende scenario's worden bedacht:

- verkeersongeval;
- verkeersagressie;
- verkeerd slachtoffer;
- beroving;
- **drugs;**
- financieel motief;
- gefrustreerde casinoganger;
- slachtoffer loverboy;
- ontmaskerde informant;
- overige relationeel;
- **relatie;**
- gek;
- wraak;
- stalkingprobleem.

Het onderzoeksteam legt de prioriteit bij het relatie- en het drugsscenario. Naar aanleiding van de getuigenverklaringen en uit gegevens van de telefoons van de slachtoffers komt naar voren dat Patrick een geheime relatie had. De identiteit van de vrouw wordt direct achterhaald. De echtgenoot van de vrouw blijkt een bekende van de politie in Brabant te zijn. Deze blijkt een BMW te bezitten die voldoet aan de beschrijving van de enige getuige. Er wordt met spoed een tap gezet op het nummer van deze vrouw.

> ‘Er stonden van begin af aan diverse scenario’s open. Als er al snel informatie binnenkomt over een geheime relatie met een vrouw en als blijkt dat de echtgenoot van deze vrouw een bekende van de politie is, ligt het voor de hand dat je hier direct op in gaat zetten.’ (rechercheteam)

Het drugsscenario komt voort uit het gegeven dat Patrick actief was in de hennepwereld. Daarnaast is het algemeen bekend dat afrekeningen in het drugsmilieu voorkomen, zo stelt het onderzoeksteam. De andere scenario’s krijgen een lagere prioriteit en minder actieve inzet, omdat er onvoldoende capaciteit is om al deze scenario’s uit te werken en omdat er bij deze scenario’s niet direct zicht komt op de daders.

3.1.3 Er wordt tegenspraak georganiseerd

Reeds een dag na de moord wordt er binnen de politie intern gesproken over het al dan niet inschakelen van tegenspraak. Enkele dagen later wordt het besluit genomen om een 'tegenspraakteam' op te tuigen. Ook het Openbaar Ministerie werkt in deze zaak met tegenspraak, omdat het een complexe zaak met een groot afbreukrisico betreft.

> Tegensprekers staan altijd buiten het onderzoeksteam. Het doel van tegenspraak is ervoor te zorgen dat de kritieke beslissingen van het rechercheteam beter worden onderbouwd. De tegensprekers bekijken welke beslissingen worden genomen en op welke aannames deze keuzes worden gebaseerd. Het organiseren van tegenspraak is geen wettelijk voorschrift.

Anderhalve week na het misdrijf vindt voor de eerste keer inhoudelijk overleg plaats met het koppel tegensprekers. De tegensprekers stellen vast dat het onderzoek goed gestructureerd is en dat het team planmatig te werk gaat. Er wordt gewerkt met scenario's en hypothesen en subjecten worden gewogen, er worden onderzoeksprioriteiten benoemd, maar alle mogelijke opties worden opengehouden. De tegensprekers delen hun vragen en gedachten ten aanzien van onderzoeksrichtingen en keuzes van het onderzoeksteam. Daarnaast geven de tegensprekers een aantal inhoudelijke 'meedenktips', die met name betrekking hebben op de voorkennis die de daders gehad moeten hebben over de handel en wandel van het dodelijke slachtoffer op de avond van de moord. Daaraan wordt de vraag gekoppeld of op basis van die vragen wellicht een andere selectie van de scenario's kan worden gemaakt. Het tegenspraakkoppel stelt vast dat het onderzoek op een aantal punten zeer complex is:

- aard van de plaats delict (lengte);
- planmatig karakter van het feit;
- zeer gewelddadige schietpartij;
- ontbreken van getuigen;
- criminele achtergrond van de slachtoffers;
- veelheid aan mogelijke motieven;
- mogelijk sprake van een intellectuele dader en een of meer uitvoerders.

De tegenspraak is een langdurig en intensief traject. De tegensprekers hebben gemiddeld eens per twee weken contact met het team. De tegensprekers moeten het dossier goed kennen om een goede sparringpartner voor de teamleiding te kunnen zijn.

> 'Het is een pre dat je als tegenspreker buiten het team staat en niet meegaat in de hectiek op de werkvloer. Er zijn meerdere hypothesen en personen met een reden om het slachtoffer om te brengen. Die hypothesen moet je in alle rust tegen het licht kunnen houden. Het is dus zinvol dat er aparte bijeenkomsten voor tegenspraak georganiseerd worden.' (tegenspraakkoppel)

De TGO-leiding ervaart de tegenspraak in het onderzoek als zeer positief. De tegensprekers houden het team ten tijde van het onderzoek scherp op zowel vakinhoudelijke punten als ethiek.

> 'Het komt qua tijd niet altijd goed uit, maar de tegensprekers stellen kritische vragen waardoor je loskomt van je onderzoek. Ze zijn een goed klankbord.' (rechercheteam)

3.1.4 Het rechercheteam volgt de sporen

Het team borduurt voort op de meest waarschijnlijke scenario's en kiest voor het volgen van de sporen vanaf de plaats delict (het peilbaken en de munitie) en voor het uitzoeken van de aanname dat de schietpartij een relationele achtergrond heeft. De sporen leiden tot het prioriteren van de onderzoeksprojecten.

> 'Er stonden wel meer scenario's open, maar we zijn op het relatiescenario gestart. Je start op de info die je hebt en dat was vrij snel de geheime relatie van het slachtoffer en de man van zijn minnares.' (rechercheteam)

De vondst van het peilbaken onder de auto van de slachtoffers leidt tot het aanmaken van een nieuw project met de hoogste prioriteit. Ook de route, de plaats delict (de kogelhulzen) en het casino krijgen de hoogste prioriteit. De bandopnamen van de 112-meldingen en het project BMW krijgen een lagere prioriteit, omdat de VKL inschat dat de andere projecten sneller naar de daders zullen leiden.

Peilbaken

Ruim een week na het schietincident zet het team in op het traceren van de herkomst van het peilbaken dat onder de auto van de slachtoffers is aangetroffen. Uit onderzoek blijkt dat het baken kan worden gekoppeld aan een telefoon via de gps-functie. In het baken wordt een gps-simkaart aangetroffen. Het rechercheteam vraagt direct historische printgegevens op van deze simkaart, inclusief de aangekozen nummers. Het type telefoon waarmee het baken in verbinding staat, blijkt kostbaar en kan daardoor mogelijk nog in gebruik zijn. Om deze reden wordt het toestel een *stealth-ping* gegeven, zodat eventueel de locatie van het toestel getraceerd kan worden.[10]

Omdat het baken deel uitmaakt van een volgset, zendt dit locatiegegevens uit naar een gsm. Aan de hand van de analyse is zicht gekregen op de met de toestellen afgelegde routes. De toestellen blijken op de dag van de moord geactiveerd te zijn in het westen van het land. In de nacht van de moord is het baken bij het casino in Limburg onder de auto van de slachtoffers geplakt. Daarna is uit de gegevens af te lezen dat de ontvanger van het baken langs de snelweg heeft stilgestaan totdat de auto van de slachtoffers voorbijkwam. Op dat moment verplaatst de ontvanger van het baken zich richting de snelweg en na de schietpartij in de richting van Brabant, waar het signaal uiteindelijk verdwijnt.

Het team verricht een openbronnenonderzoek naar leveranciers van de betreffende apparaten. Via de leverancier van het baken komt het team uit bij bedrijven die de apparaten verkopen. Een van die bedrijven betreft een Spyshop in de Randstad. Deze Spyshop blijkt zich vlak onder de zendmast waar het baken voor het eerst aanstraalt, te bevinden. Bovendien blijkt dat de Spyshop dit type baken aanbiedt. De Spyshop wordt onderdeel van het onderzoek en enkele rechercheurs bezoeken ruim een week na de moord de Spyshop, waar zij de eigenaar horen en beeldmateriaal in beslag nemen.

> ‘We hebben meteen alle beelden in beslag genomen en hebben de eigenaar ter plaatse gehoord. We hebben hem toen bewust niet verder gehoord of informatie gegeven, omdat hij mogelijk zou kunnen lekken naar anderen. Dit zou natuurlijk zeer ongunstig zijn voor het onderzoek.’ (rechercheteam)

10 Met een *stealth-ping* kan een mobiele telefoon gelokaliseerd worden via het gsm-netwerk. Wanneer een mobiele telefoon iets verstuurt of ontvangt, straalt de mobiele telefoon de dichtstbijzijnde gsm-mast aan.

De eigenaar van de Spyshop zegt het baken te herkennen en verklaart dit een week eerder te hebben verkocht aan twee blanke mannen. Enkele dagen na het verhoor vraagt de eigenaar van de Spyshop een nieuw gesprek aan met de politie. Daarin komt hij terug op zijn verklaring van vijf dagen eerder. Hij vertelt nu een bakenset aan twee Marokkaanse jongens te hebben verkocht. Over de verkoop van een bakenset in de avond voorafgaand aan de moord verklaart hij niets. Ook in latere verhoren beroept de getuige zich op concentratieproblemen en zegt zich niet te kunnen herinneren die bewuste dag nog een bakenset te hebben verkocht aan iemand anders dan de Marokkanen.

De in beslag genomen bewakingsbeelden van de Spyshop worden uitgekeken. Daarop is te zien dat de avond voor de moord twee blanke mannen de winkel betreden en tien minuten later met een koffertje naar buiten komen. Ook na confrontatie met deze camerabeelden zegt de eigenaar van de Spyshop echter zich niets te kunnen herinneren.

Casino

Het team richt zich op de laatste uren van het dodelijke slachtoffer en komt daarbij uit bij een casino in Limburg. De beelden van het casino, de bezoekerslijst en de speellijst met gasten die deel hebben genomen aan het pokertoernooi, worden opgevraagd. Het team bekijkt en analyseert de videobeelden en de bezoekerslijst van het casino. Daarbij wordt een lid van het observatieteam van Gelderland-Midden betrokken die kennis heeft van het herkennen van voertuigen (al dan niet bij duisternis). Op de beeldopnamen van de parkeerplaats van het casino is te zien dat er twee uur voor de moord een donkere BMW korte tijd stilstaat achter de auto van de slachtoffers. Volgens de deskundige betreft het een donkere BMW 5-serie. Een wetenschappelijk technisch adviesbureau krijgt de opdracht aan de hand van de beelden meer informatie over de personenauto en het mogelijke kenteken te achterhalen. Dit levert echter geen aanvullende informatie op. Hierna wordt het onderzoek met betrekking tot het beeldmateriaal van het casino afgerond.

Auto daders

Naar aanleiding van de getuigenverklaringen start het team (gedurende enkele maanden) een zoektocht naar een donkere BMW, het type auto dat volgens

onderzoeksbronnen bij de schietpartij betrokken is. Voor het onderzoek is het van belang de betrokken auto te vinden en er wordt daarom veel tijd en energie in geïnvesteerd. Benzinestations en restaurants op de door de slachtoffers gereden routes worden bezocht en opgenomen camerabeelden worden in beslag genomen en uitgekeken. Ook wordt onderzoek naar beelden van Rijkswaterstaat verricht en worden landelijk alle aangiften van autodiefstal opgevraagd. Daarnaast worden overtredingen die gepleegd zijn met het betreffende type BMW bevraagd bij politiediensten en het CJIB. De Waterpolitie doorzoekt ten slotte twee maanden na het misdrijf de Maas op autowrakken. Er worden zes wrakken gevonden, maar de gezochte BMW wordt niet aangetroffen. In het kader van de zoektocht naar de auto van de schutters loopt het team meldingen van Meld Misdaad Anoniem na die naar aanleiding van een uitzending van *Opsporing Verzocht* binnen zijn gekomen. Meerdere auto's worden in beslag genomen en er wordt technisch onderzoek op kruitsporen aan verricht. In geen van de auto's worden schotresten of munitiedelen aangetroffen, waardoor uitgesloten wordt dat deze betrokken zijn bij de schietpartij. De auto van de schutters wordt niet gevonden.

Vuurwapen

Het NFI verricht een vuurwapenonderzoek. Gezien het sporenbeeld op de plaats delict en in de auto van de slachtoffers is het niet aannemelijk dat er door de chauffeur van de daderauto is geschoten, maar door slechts één persoon. Vermoedelijk is er, afgaande op de sporen, een storing aan het eerste wapen geweest, waarna is overgegaan op het tweede wapen. Het NFI sluit echter niet uit dat er meerdere schutters zijn geweest. Het team raadpleegt een deskundige om duidelijk te krijgen wat het gebruikte type wapen zegt over de vaardigheid van de schutter(s). De deskundige concludeert dat de schutter(s) ervaren moet(en) zijn om op die manier uit een rijdende auto te schieten.

Getuige

Vijf dagen na de schietpartij meldt een vriend van het slachtoffer, ene Karel D., zich op het politiebureau. Hij legt een verklaring af waarin hij vertelt dat hij in het verleden met Patrick heeft samengewerkt in de hennephandel, maar dat hij daarmee is gestopt. Volgens Karel zou Patrick hennephokken van anderen rip-

pen. Naar aanleiding van deze getuigenverklaring wordt door de zaaksofficier en de TGO-leider besloten dat er prudent moet worden omgegaan met een getuige die zichzelf belast door over hennephandel te praten die te linken is aan de moord. Het onderzoeksbelang gaat voor het oplossen van een hennepzaak.

> 'De zaaksofficier maakte toen bewust de keuze dat, indien getuigen zichzelf zouden belasten met verklaringen over criminele feiten, zij daarmee weg zouden komen als zij over de moord zouden verklaren.' (rechercheteam)

3.1.5 *Het team prioriteert de scenario's opnieuw*

Twee weken na de moord worden de scenario's opnieuw bekeken en gewogen. Het team besluit nu het relatiescenario niet meer boven aan het lijstje te zetten. De belangrijkste reden hiervoor is dat de uitgevoerde acties op de echtgenoot van de minnares van Patrick (telecomanalyse en de inzet van een observatieteam) vrijwel niets hebben opgeleverd. Ook onderzoek aan de BMW van deze persoon heeft niets opgeleverd. De TGO-leider komt tot de volgende conclusie:

> 'Deze persoon had direct veel "plussen", want hij was een bekende van de politie, zijn vrouw had een relatie met het slachtoffer én hij was in het bezit van een donkerkleurige BMW. Toen de ingezette opsporingsmiddelen niets opleverden en er zich nieuwe aanknopingspunten aandienden, in dit geval het peilbaken, verdween deze persoon langzaam richting de achtergrond.'

Het peilbaken geeft het team een duidelijke onderzoeksrichting, wat overigens niet betekent dat het relatiescenario met betrekking tot de echtgenoot van de minnares van Patrick uitgesloten wordt; het team laat de informatiestroom meelopen. Dit geldt overigens voor de personen uit alle scenario's. 'Alle informatie wordt toegevoegd aan de mindmaps wanneer ze pro of contra is,' aldus het rechercheteam. Deze heroverweging van de scenario's op basis van de onderzoeksresultaten leidt ertoe dat het drugsscenario (drugsgerelateerd geweld) boven aan het lijstje komt te staan. Wat betreft dit scenario staat op basis van verklaringen en andere bronnen inmiddels vast dat het dodelijke slachtoffer in drugs handelde, dat er verhalen zijn dat hij mensen oplichtte en dat het algemeen bekend is dat er liquidaties plaatsvinden in het hennepmilieu.

3.2 De focus op een verdachtengroep

Na twee hectische weken vindt het opsporingsonderzoek zijn weg in een bepaalde richting. De vondst van het peilbaken en de aanwijzingen die daaruit volgen, zorgen ervoor dat het team zich meer gaat focussen op de in beeld gekomen verdachten. Er wordt vervolgens een breed scala aan bijzondere opsporingsmiddelen (BOB) ingezet om belastende dan wel ontlastende informatie te verzamelen.

3.2.1 Het aanmerken van verdachten

De combinatie van de informatie van het beeldmateriaal dat in beslag is genomen bij de Spyshop en de uitkomst van de historische analyse van het peilbaken brengt het team verder in de richting van personen die met het misdrijf te maken kunnen hebben. Het team besluit vol in te zetten op deze onderzoeksrichting. Omdat er op het beeldmateriaal van de beveiligingscamera's van de Spyshop een aantal mensen is vastgelegd, ligt het voor de hand daar eerst op te investeren. Er staan vijftien mensen op de beelden. In combinatie met de telecomlijst en de tijden die overeenkomen met het bezoek van de kopers van het peilbaken dat onder de auto van de slachtoffers is aangetroffen, kan een aantal subjecten worden uitgesloten.

Het laatste signaal van het peilbaken blijkt geëindigd in Brabant. Omdat ook de slachtoffers afkomstig zijn uit Brabant besluit het team om daar bij de lokale politie de camerabeelden van de Spyshop te tonen. Informatie vanuit de lokale politie kan cruciaal zijn, zo stelt de VKL.

> 'De vraag is op dat moment: wat doe je met de beelden? We hebben er toen voor gekozen het open te gooien. Dat is tegelijkertijd ook een afbreukrisico, omdat je dan informatie buiten het team brengt.' (rechercheteam)

Het is ruim drie weken na de moord wanneer het rechercheteam in een briefing met agenten, brigadiers en observanten van de politieregio Brabant-Noord de beelden van de Spyshop toont in een poging de bezoekers van de Spyshop te identificeren. Een brigadier van de politie herkent een van de mannen op de camerabeelden voor honderd procent; hij kent deze persoon ambtshalve. De andere persoon wordt door hem met zeventig procent zekerheid her-

kend. De twee mannen die op de beelden herkend worden, krijgen zo veel 'plusjes' dat zij het hoogst worden geprioriteerd. De keuze om de beelden aan de collega's in Brabant te tonen blijkt de juiste, want daarmee kunnen twee verdachten worden aangemerkt. De identificatie van de kopers van het peilbaken levert het team een duidelijke lijn op om verder mee te werken.

Verdachtenstatus

De mannen op de beelden blijken familie van elkaar, een oom en een neef, Karel D. en Janus D. Ze zijn goed bekend bij de politie vanwege hun criminele activiteiten in het hennepmilieu. Karel was naar eigen zeggen tevens de 'beste vriend' van Patrick. Eerder – reeds enkele dagen na de moord – kwam Karel in beeld toen hij op het politiebureau kwam vertellen dat Patrick hennephokken zou rippen van verschillende personen in het Brabantse hennepcircuit.

Omdat alleen Karel met honderd procent zekerheid is herkend, wordt hij drie weken na het misdrijf aangemerkt als verdachte conform artikel 27 strafvordering. Janus krijgt na nader onderzoek twee maanden na het misdrijf de formele verdachtenstatus.

Geheime relatie

Tijdens het onderzoek stuit het rechercheteam op geruchten dat de verdachte Karel een geheime relatie zou hebben met Wendy, de weduwe van Patrick. Wanneer de geruchten waar blijken te zijn, wordt ook zij als verdachte aangemerkt. Een week nadat Karel als verdachte in het vizier is gekomen, ziet een observatieteam dat Karel en Wendy elkaar heimelijk ontmoeten in een bos in Brabant. Hierop stelt het team zich tot doel om meer zicht te krijgen op de activiteiten van Wendy, omdat deze mogelijk kunnen leiden naar activiteiten van Karel in relatie tot de moord.

Ten aanzien van Wendy wordt ook onderzocht of de wijze en de frequentie van contact tussen Patrick en Wendy op de avond van de moord anders zijn dan op andere avonden dat hij zich in het casino bevond. Hiertoe wordt door een operationeel analist een vergelijkend onderzoek uitgevoerd. Uit het onderzoek komt naar voren dat het sms-gedrag tussen hen op de avond voor de moord afwijkt van andere, soortgelijke avonden. Normaal stuurt zij ongeveer eenmaal per avond een bericht, terwijl het op de avond voorafgaand aan de moord zeven

berichten betreft. Wendy wordt anderhalve maand na het misdrijf formeel als verdachte aangemerkt.

Scenario's

Na het bekend worden van de identiteit van de personen die het peilbaken hebben gekocht, en gelet op de achtergronden van het slachtoffer en de verdachten, richt het team zich een maand na het misdrijf op de scenario's relatie, drugs en financieel motief. Het relatiescenario is nu weer in beeld vanwege de affaire die een van de verdachten heeft met de weduwe van Patrick. 'De geheime relatie tussen Wendy en Karel kan een aanleiding zijn geweest tot de moord,' zo veronderstelt het rechercheteam. De scenario's drugs en financieel motief komen in beeld vanwege de achtergronden van de verdachten en het slachtoffer. De overige scenario's krijgen op dit moment minder prioriteit.

- verkeersongeval;
- verkeersagressie;
- verkeerd slachtoffer;
- beroving;
- **drugs;**
- **financieel motief;**
- gefrustreerde casinoganger;
- slachtoffer loverboy;
- ontmaskerde informant;
- overige relationeel;
- **relatie;**
- gek;
- wraak;
- stalkingprobleem.

> 'Je gaat verder met de gegevens die je op dat moment hebt. De andere scenario's staan open, maar krijgen lagere prioriteit, omdat de gevonden aanwijzingen aanleiding geven om bepaalde scenario's te prioriteren.' (rechercheteam)

Het rechercheteam gaat verder met de scenario's drugs, financieel motief en relatie en investeert in de verdachten die het in beeld heeft en de groep waarvan zij deel uitmaken. Door andere scenario's min of meer buiten beschouwing te

laten wordt er bewust 'getunneld'. Het tegenspraakteam constateert dat er – door de keuzes die in het onderzoek worden gemaakt – veel andere onderzoeksrichtingen (zoals andere scenario's en andere mogelijke bewijzen) niet worden uitgelopen en dat er niet aan falsificatie wordt gedaan. 'De beslissingen worden gebaseerd op capaciteit en niet op kwaliteit. Dat kan gevolgen hebben voor de kwaliteit van het onderzoek,' aldus de tegensprekers.

Onderlinge relaties

In figuur 3.1 worden de onderlinge verhoudingen van de in beeld gekomen verdachten en de slachtoffers weergegeven. Daarna wordt van de verdachten een kort portret geschetst.

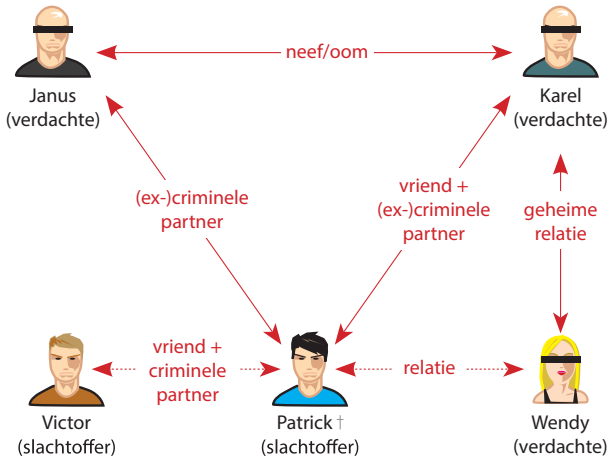

Figuur 3.1: Schematische weergave van de relatie tussen de verdachten en de slachtoffers

Portret Wendy

Wendy is 28 jaar. Zij woont samen met Patrick in een rijtjeswoning in Brabant. Wendy heeft samen met Patrick een kind en daarnaast twee kinderen uit een eerdere relatie. Wendy leeft van de inkomsten van Patrick. Ze geeft graag geld uit aan dure kleding en persoonlijke verzorging.

Portret Karel

Karel is 38 jaar. Hij is getrouwd en heeft twee kinderen. Hij is een woonwagenbewoner, maar woont niet meer op het kamp in Brabant waar veel van zijn familieleden wonen. Nadat hij het kamp verlaten heeft, heeft hij een villa betrokken, eveneens in Brabant. Karel verdient zijn geld in de hennephandel. Eerder werkte hij daarin samen met Patrick. Zij zijn ruim tien jaar bevriend geweest. Karel is eerder veroordeeld voor het in bezit hebben van enkele kilo's softdrugs.

Portret Janus

Janus is 29 jaar. Hij woont samen met zijn vrouw op het woonwagenkamp van zijn familie in Brabant en samen hebben ze een zoon. Janus is een neef van Karel. Hij werkt samen met Karel in de hennephandel. In het verleden heeft Janus samen met Patrick delicten gepleegd, waaronder gewapende overvallen.

De Criminele Inlichtingen Eenheid (CIE) verstrekt het rechercheteam nadere informatie over de slachtoffers en de verdachten. Daaruit komt naar voren dat Patrick een flinke schuld had bij Karel. Karel leende samen met zijn oudste broer Kobus geld uit aan diverse personen. De periode voor zijn dood ging het slecht met Patrick. Hij raakte door zijn gokverslaving steeds verder in de schulden. Tot een jaar voor de moord is hij altijd de 'loopjongen' van Karel geweest; samen hielden ze zich bezig met illegale activiteiten met betrekking tot hennep. Daarna is Patrick met Victor verdergegaan in de hennephandel en is het 'zakelijke' contact met Karel beëindigd.

Als het team anderhalve maand aan het werk is, besluit de leiding van de Brabantse regio de vier politiefunctionarissen die aan het TGO zijn 'uitgeleend', terug te halen naar de regio. De reden hiervoor is dat het nieuwe bedrijfsprocessensysteem (BVH) op dat moment wordt ingevoerd en iedereen daar in de eigen regio op ingewerkt moet worden. Zij komen daarna niet meer terug bij het TGO.

3.2.2 *Wegen van alternatieve scenario's en verdachten*

Het team verricht een (langdurig) verdachtengeleid onderzoek. Daarmee neemt het risico op tunnelvisie toe, zo stelt het tegenspraakteam. Door falsificatie kan dat risico worden verkleind en kan de verdenking tegen de verdachten eventueel ook sterker worden. Aan de hand van informatie van de CIE en andere bronnen gaat het team ruim twee maanden na de moord mindmappen over de mate waarin het waarschijnlijk is dat andere verdachten de moord gepleegd hebben en er alternatieve scenario's gelden. Het team besluit op een later moment de overige verdachten uitgebreid te falsificeren.

Er worden heel veel al dan niet relevante zijsporen in het onderzoek gevonden. Door informatiecoördinatie en briefings wordt de focus door het team op het moordonderzoek gehouden.

Gedurende het onderzoek komen in de scenario's die primair worden onderzocht ook andere personen naar voren. Middels zogenaamde weegcriteria worden deze door het onderzoeksteam bekeken. De weegcriteria zijn de volgende.

- Passen zij in een motiefscenario?
- Is er een relatie met het slachtoffer?
- Is er een relatie met de plaats delict?
- Is er een relatie met het peilbaken?
- Is er een relatie met de Spyshop?
- Heeft de persoon een alibi?

Gedurende het onderzoek komen negentien personen in beeld die aan de hand van de criteria worden gewogen op basis van onderzoeksbevindingen. Dertien van hen hebben een motief voor de moord op Patrick en worden aan de hand van de criteria gewogen.

Subject 1-3: De familie C. (Stefan, Piet en Marcel)

Patrick heeft een verhouding met de vriendin van Stefan en heeft een verhouding gehad met de vriendin van Marcel. Hij heeft het wiethok van Marcel en Stefan laten rippen en hij heeft schulden bij hen. In de nacht van de moord heeft Patrick Stefan proberen te bellen. Stefan, Piet en Marcel hebben een alibi. Bovendien sluit telecomanalyse van telefoonnummers aanwezigheid van deze personen in de buurt van de plaats delict uit. Er wordt geen relatie gevonden tussen hen, hun telefoonnummer en de plaats delict of de Spyshop.

Subject 4: De ex-man van Wendy (Goof)

Goof heeft een omgangsregeling met Wendy voor de kinderen. Kort na het begin van zijn nieuwe relatie is er een brandbom bij hem naar binnen gegooid. Zijn alibi voor de moord is dat hij thuis was bij zijn vrouw. Telecomanalyse toont ook geen verband aan tussen Goof, zijn nummer en de plaats delict of de Spyshop.

Subject 5-7: Broers uit de familie F. (Arno en Maikel) en René K.

Patrick zou schulden hebben bij Arno en Maikel, wegens de plannen voor het gezamenlijk opzetten van een wietkwekerij. Arno kende Patrick van vroeger en ze gingen samen weleens naar het casino. Patrick had geld van Arno geleend en nog niet alles terugbetaald. René K. zou voor de broers geld bij Patrick zijn gaan halen. Arno was in een casino in de nacht van de moord, wat werd bevestigd door casinogegevens, Maikel zou die nacht bij zijn moeder zijn geweest. Dit alibi is niet getoetst wegens de hoge leeftijd van de moeder. Telecomanalyse toont echter geen verband aan tussen de broers, hun nummer en de plaats delict of de Spyshop.

Subject 8: Een drugsrelatie, Paul B.

Patrick had een wiethok samen met Paul. De afhandeling daarvan is niet soepel verlopen. Zijn alibi is onbekend, omdat hij zich beroept op zijn zwijgrecht. De telecomanalyse toont geen verband aan tussen Paul, zijn nummer en de plaats delict of de Spyshop.

Subject 9: Een sportvriend, Ron van K.

Er wordt een anonieme melding gedaan bij Meld Misdaad Anoniem dat Ron te maken heeft met de schietpartij. Patrick had contact met Ron in verband met een wietlocatie. Patrick en Ron waren bevriend en sportten samen. Zijn alibi is dat hij thuis bij zijn vriendin was op de avond van de moord. Zijn telecomgegevens komen bovendien niet voor in de registratiegegevens van het onderzoek.

Subject 10: Een pokervriend, Sjaak

Patrick pokerde met Sjaak in het casino en op internet. Sjaak heeft Patrick geld

geleend en wilde dit na zijn dood terug. In de nacht van de moord zou hij thuis zijn geweest. Dit is niet te controleren, omdat hij alleen woont. De telecomanalyse toont geen verband aan tussen Sjaak, zijn nummer en de plaats delict of de Spyshop.

Subject 11: De leverancier voor de wiethokken, Jos L.

Jos leverde grond, voeding en lampen aan Patrick. Patrick zou schulden hebben bij Jos. Hij heeft een alibi en de telecomanalyse toont geen verband aan tussen Jos, zijn nummer en de plaats delict of de Spyshop.

Subject 12: De ex van de zus van Wendy, Harry H.

Harry is een drugscrimineel en de ex van Cynthia, de zus van Wendy. Er zijn veel meldingen van ruzie tussen Harry en Patrick, Wendy en haar zus, en er hebben meerdere wraakacties plaatsgevonden (brandstichting, vernieling, vechtpartijen). Een alibicontrole blijkt niet mogelijk, omdat hij niet weet waar hij was in de nacht van de moord. Telecomanalyse toont echter geen verband aan tussen Harry, zijn nummer en de plaats delict of de Spyshop.

Subject 13: De vader van het aangereden jongetje

Toen Patrick en Victor vanuit hun woonplaats vertrokken naar het casino op de avond voor de moord, reden zij een jongen aan die de weg overstak. De vader van het jongetje was de nacht van de moord met zijn kind in het ziekenhuis vanwege het ongeluk. Telecomanalyse toont bovendien geen verband aan tussen zijn telefoonnummer en de plaats delict of de Spyshop.

Enkele andere personen die bij het onderzoek in beeld komen, vallen niet in een motiefscenario en worden daarom uitgesloten van nader onderzoek. Deze personen komen via meldingen bij Meld Misdaad Anoniem (MMA) en informatie van de Criminele Inlichtingen Eenheid (CIE) bij het team in beeld.[11] Van hen wordt aangegeven dat zij betrokkenheid hebben bij dan wel wetenschap hebben over de moord. Omdat er tijdens het onderzoek geen relatie wordt gevonden met de slachtoffers, worden deze personen niet nader gewogen.

11 De voormalige CIE heet tegenwoordig binnen de Nationale Politie het Team Criminele Inlichtingen (TCI).

MMA-melding: twee jongens tussen de 20 en 30 jaar zouden de slachtoffers hebben beschoten, omdat ze nog geld kregen.

MMA-melding: melding van donkerblauwe BMW en benoemen van daders.

CIE-informatie: via meerdere informanten is de informatie binnengekomen dat een bepaald persoon (bij naam genoemd) betrokken is bij de liquidatie van een man op de snelweg eerder in het jaar.

3.2.3 De inzet van bijzondere opsporingsmiddelen

Het team focust zich verder op de verdachten die het in beeld heeft: Karel, Janus en Wendy. Om meer informatie over de verdachten te vergaren worden in de loop van het onderzoek verschillende opsporingsmethoden ingezet. De bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB-middelen) die in het onderzoek worden ingezet, zijn allemaal gericht op Karel als hoofdverdachte. BOB-middelen die op anderen worden ingezet, zijn erop gericht om informatie over Karel te vergaren. Er zijn naar het oordeel van het team en de officier van justitie in ieder geval verdenkingen en ook ernstige bezwaren tegen Karel, Janus en Wendy. In de loop van het onderzoek worden zij aangemerkt als verdachte.
In onderstaand schema staat een overzicht van de BOB-middelen die in de loop van het onderzoek worden ingezet. Hierna komen enkele ervan aan bod, later in de tijdlijn worden andere BOB-middelen beschreven.

Tabel 3.1: Tijdens het onderzoek ingezette BOB-middelen

BOB-middelen - Artikel 126 Wetboek van Strafvordering	
126k	Uitoefenen bevoegdheden in een besloten plaats (kijken)
126l	Luisteren
126g	Stelselmatige observatie
126m	Opnemen van telecommunicatie (tappen)
126n/u	Inlichtingen m.b.t. telecommunicatie (datatap, opvraag historische en toekomstige gegevens)
126na	Verstrekken naw-gegevens
126nb	Inzet IMSI-catcher (nummerdetectie op locatie)
126nd	Verstrekken gegevens uit administratie (belasting, kentekenfotogegevens, belastingdienst, casino)
126ng	Verstrekken mastgegevens
126ug	Verstrekken puk-codes
126j	Stelselmatige inwinning van informatie

Tappen en observeren

Getuigenverklaringen van relaties van Patrick geven wel richting in het onderzoek en verdenkingen, echter niet voldoende om tot bewijs te komen. Technisch onderzoek naar aanleiding van het schietincident levert geen bewijs richting een verdachte. Het team verwacht dat opnemen en afluisteren van telefoongesprekken van de verdachten Karel en Janus en hun omgeving een beeld kunnen geven van de verhoudingen tussen de betrokkenen. Daarnaast wil het team het vermoeden toetsen dat Karel en Janus bezig zijn met criminele activiteiten, zoals hennephandel. Historische printgegevens geven een beeld van de onderlinge telefonische contacten van de verdachten en van gebruik van telefoonnummers en IMEI's.[12]

Er wordt voor gekozen om de verdachten te volgen door de inzet van observatieteams, maar hen voorlopig nog niet te horen of te confronteren. Deze strategie wordt gekozen omdat verdachten op dit niveau van criminaliteit niet zullen verklaren in een verhoor, zo stelt de TGO-leider. Dat baseert hij op eerdere ervaringen met het woonwagenmilieu. Ook de officier van justitie heeft ervaring met onderzoeken waarin de verdachtengroep bestaat uit woonwagenbewoners. 'De twee hoofdverdachten zijn afkomstig uit het woonwagenmilieu. Bekend is dat daar een zwijgcultuur heerst en dat men niet met de politie praat,' aldus de zaaksofficier. Of een doorzoeking iets oplevert, is afwachten.

In het belang van het onderzoek acht het team het nodig dat Karel en Janus niet alleen worden getapt, maar ook stelselmatig worden geobserveerd. Omdat Karel een van de hoofdverdachten is, wordt verwacht dat er met het stelselmatig observeren van Karel informatie verkregen wordt die direct of indirect te maken heeft met het schietincident of het motief daarvoor. Ter vergemakkelijking van de observatie van Karel wordt een baken onder zijn auto geplaatst.

Omdat Karel bij het kopen van het baken in de Spyshop werd vergezeld door Janus maakt het in kaart brengen van de bewegingen en contacten van Janus onderdeel uit van het project 'Karel'. Dit omdat deze gegevens informatie kunnen verschaffen die (in)direct te maken kan hebben met de moord of het motief daarvoor. Uit historische printgegevens blijkt dat Janus op de dag van de moord een aantal keren heeft gebeld met de Spyshop. Hij heeft frequent contact met Karel, en Janus en Karel hebben tijdens de nacht van de moord beiden hun telefoon uitstaan waardoor via telecomgegevens niet te achterhalen is waar zij zich rond het tijdstip van de moord bevinden.

12 IMEI staat voor *International Mobile Equipment Identity,* een uniek nummer dat een gsm-toestel identificeert.

Bekend is dat verdachte Wendy in het bezit is van en communiceert met een telefoon waarvan het nummer nog niet bekend is bij het onderzoeksteam. Middels die telefoon communiceert ze vermoedelijk met Karel, die ook over een telefoon beschikt welke niet bij het team bekend is. Dit blijkt onder andere uit waarnemingen door het observatieteam waarbij Karel en Wendy elkaar ontmoeten, terwijl die afspraak niet door het team wordt meegekregen over de reeds lopende telefoontaps. Er moet sprake zijn van twee nog onbekende telefoonnummers. Om deze nummers te achterhalen wordt door de officier van justitie een bevel gegeven om middels een zogenaamde *International Mobile Subscriber Identity-catcher* (IMSI-catcher) het geheime telefoonnummer van Wendy te achterhalen.[13] Met de IMSI-catcher wordt het geheime nummer van Wendy verkregen, alsook het geheime nummer van Karel door Wendy's nummer te tappen. Het sms-verkeer tussen Wendy en Karel bevestigt hun geheime relatie. Over en weer worden liefdesverklaringen gedaan en afspraken gemaakt. Uit de inhoud van de sms'jes blijkt dat deze relatie ongeveer negen maanden voor de moord op Patrick is ontstaan.

Victor heeft de schietpartij wonderwel overleefd. Uit verklaringen van anderen blijkt dat Victor meer op de hoogte is van de problemen in de criminele zaken van Patrick dan hij tegenover de politie verklaart. Na de moord komt hij laconiek op anderen over en is hij kennelijk niet bang. Het aanbod van een kogelvrij vest door Karel op de dag na de moord wijst hij af. Victor was betrokken bij de hennephandel van Patrick, hij was zijn loopjongen en ze leefden van de wiethandel. Victor moet daarom veel over Patrick weten te vertellen, maar is niet volledig open in het eerste verhoor. Uit de verklaringen van Victor blijkt niet dat hij tijdens de schietpartij met Patrick heeft gepraat over de vermoedelijke daders.

> 'Je kunt je afvragen of Victor iets gezien zou kunnen hebben. Hij reed immers tussen de 140 en 180 km per uur. Het was nacht. Hij heeft onderuit gedoken in de auto gezeten en er was stress, dus ik acht de kans niet groot.' (rechercheteam)

Los van het feit of Victor de daders gezien zou kunnen hebben, is bij het team het sterke vermoeden aanwezig dat Victor richtinggevend kan zijn in het onderzoek naar de daders van de moord. Uit zijn gedrag na de moord is immers af te leiden dat hij niet bang is voor de daders.

13 Een IMSI-catcher is een apparaat dat door zich voor te doen als een gsm-basisstation in staat is om de identiteit van de abonnee, de IMSI en de IMEI te achterhalen.

> ‘Op woensdag wordt hij in de vroege ochtend onder vuur genomen met een machinegeweer en op zaterdag gaat hij met twee politieagenten in gesprek op het terras. De politieagenten zitten daar gewapend en met kogelvrije vesten en hij zit er zonder enige vrees.’ (rechercheteam)

Volgens het team kan verondersteld worden dat Victor weet dat hij geen risico (meer) loopt en dat de aanslag niet tegen hem was gericht. Vanuit die veronderstelling besluit het team meer te investeren in Victor. In aanvulling op de tap die al sinds de schietpartij op Victors telefoon loopt, wordt een verzoek tot stelselmatige observatie van Victor gedaan. Daarbij wordt door de politie een peilbaken onder zijn auto geplaatst. Het idee is dat Victor het team bij een hennepkwekerij zou kunnen brengen, waarmee de actualiteit van de hennephandel wordt aangetoond, en dat hij daarmee bewogen kan worden tot het geven van openheid van zaken. Deze actie leidt echter niet tot aanvullende informatie.

Uit de telefoontaps en observaties blijkt dat de verdachten Karel en Janus veelvuldig met elkaar en met anderen contact hebben over (vermoedelijk) strafbare feiten. Door de verdachten en hun contacten wordt onderling zeer frequent getelefoneerd. Telefoongesprekken die vermoedelijk over strafbare feiten gaan, worden in versluierde taal gevoerd. Uit de uitgewerkte tapgesprekken is op te maken dat de verdachten dusdanig versluierde taal gebruiken dat ze elkaar soms niet begrijpen. Ze hebben het over ‘dinges’, ‘die andere’ en ‘daar’. Als ze een telefoontje niet begrijpen, of niet kunnen uitleggen wat er wordt bedoeld, volgt er vaak direct sms-contact op het gesprek dat dan beëindigd is. In sms’jes wordt over plaatsnamen en namen bericht, niet over de telefoon. Een directe verwijzing naar een locatie wordt zo veel mogelijk vermeden. Om een locatie aan te duiden, wordt bijvoorbeeld gesproken over een bepaald type auto. Omdat ze weten waar die auto zich bevindt, weten ze elkaar te vinden. Veelal spreken ze af elkaar in persoon te ontmoeten.

Opnemen van vertrouwelijke communicatie

Uit technisch onderzoek is gebleken dat er op de slachtoffers is geschoten met meerdere wapens. Daarnaast lijkt het niet aannemelijk dat er door de bestuurder van de auto van de schutters is geschoten. Dit maakt het volgens het team zeer wel mogelijk dat er sprake is van meer dan twee personen in de auto. Er is zicht op Janus en Karel als direct betrokkenen. Wendy heeft voor de nacht van

de schietpartij een alibi. Om de contacten van de verdachten te identificeren dan wel anderen als medeverdachten aan te kunnen merken of uit te sluiten acht het team het noodzakelijk om het middel van opnemen van vertrouwelijke communicatie (OVC) in te zetten. In het licht van de ernst van het delict is de inzet van het middel van OVC proportioneel en subsidiair, geeft de zaaksofficier aan. Inzet van OVC heeft als doel om nader bewijs te vergaren tegen de verdachten en nader inzicht te krijgen in de rolverdeling tussen de verdachten. Een belangrijke motivatie van het team voor de inzet van OVC is de bevinding dat er via de telefoon en via sms niet expliciet over strafbare feiten en over de moord wordt gesproken door de verdachten. Gezien het beladen karakter en de zwaarte van het feit is de verwachting dat eventuele communicatie over de moord in persoon (*face to face*) plaatsvindt. Er wordt besloten tot het plaatsen van afluisterapparatuur in de auto van Karel.

Binnen het onderzoek wordt vastgesteld dat Wendy een groter aandeel heeft in de hennephandel van Patrick dan zij in haar verklaring aangeeft. Uit onderzoek en afgeluisterde telefoongesprekken blijkt dat zij voornemens is 'de handel' van Patrick na zijn dood voort te zetten. Gezien de heimelijke relatie van Wendy met Karel acht het team het noodzakelijk dat de bewegingen en contacten van Wendy uitgebreider in kaart worden gebracht. Dit omdat deze gegevens informatie kunnen verschaffen die (in)direct te maken kan hebben met het dodelijke schietincident of het motief daarvoor.

Werken onder dekmantel

De officier van justitie meent dat de feiten de inzet van een undercoveroperatie rechtvaardigen. Reeds in de eerste week na de moord heeft daarover een overleg plaatsgevonden tussen de zaaksofficier, de teamleider en de landelijke unit Werken Onder Dekmantel (WOD) van het KLPD. De unit WOD is op dat moment sinds enkele maanden in werking.[14] Een WOD-traject wordt door veel (politie)mensen gezien als kostbaar en ingrijpend.

14 Een reorganisatie van de infiltratieteams heeft geresulteerd in de landelijke unit WOD, waarin het landelijke en de regionale teams zijn samengevoegd tot één centraal aangestuurde eenheid.

In een undercovertraject treedt een opsporingsambtenaar zonder zich als opsporingsambtenaar kenbaar te maken in contact met één of meerdere personen met als doel om informatie over of bewijs tegen hen of andere personen te verzamelen. De opsporingsambtenaar opereert daarbij vanuit een bepaalde dekmantel en speelt een rol, bijvoorbeeld die van 'collega-crimineel'. De persoon waarop het undercovertraject zich richt, wordt dus misleid. In het traject van stelselmatig inwinnen van informatie (art. 126j Wetboek van Strafvordering) wint de opsporingsambtenaar informatie in over de verdachte. De opsporingsambtenaar zal zich daartoe op een zodanige wijze in de directe omgeving van de verdachte of de betrokkene ophouden dat hij daardoor met personen contacten onderhoudt uit die directe omgeving. Het optreden gaat verder dan observatie, omdat er actieve betrokkenheid is bij het leven van de (mogelijke) verdachte, en minder ver dan infiltratie, omdat de opsporingsambtenaar niet deelneemt aan criminele activiteiten of deel uitmaakt van de criminele groepering. (bron: Openbaar Ministerie. *Aanwijzing Opsporingsbevoegdheden*, 2012)

Een WOD-traject wordt in TGO-onderzoeken (wanneer het relevant kan zijn) vroegtijdig aangevraagd, omdat er heel veel tijd overheen gaat voordat het daadwerkelijk tot uitvoering kan komen. Het traject vergt namelijk veel voorbereiding. 'Dat begint bij de keuze voor geschikte infiltranten, het bestuderen van de leefwijzen van de verdachten (het doelwit) en het uitwerken van een strategie,' aldus een rechercheur. Bij de eerste overwegingen om een infiltratietraject in te zetten is alleen bekend dat de slachtoffers zich bezighielden met hennephandel en dat er connecties zijn met de woonwagenwereld. De unit WOD geeft aan meer informatie nodig te hebben om te kunnen beoordelen of dit bijzondere opsporingsmiddel geschikt is voor het opsporingsonderzoek.

Met het meer en meer in beeld komen van personen die in nauw contact staan met de verdachten in de moordzaak, geeft het team de nieuwe verzamelde informatie aan de unit WOD. De unit WOD concludeert dat infiltratie in deze verdachtengroep niet uitvoerbaar is. Omdat het misdrijf en de verdachtengroep wel voldoende aanleiding geven om een WOD-traject in te zetten, bekijken de teamleider en zaaksofficier samen met de unit WOD waar de mogelijkheden en kansen buiten de woonwagenwereld liggen. Uiteindelijk besluit men het BOB-middel stelselmatige informatie-inwinning (SI) toe te passen en een infiltrant vanuit de unit WOD te koppelen aan de vrouwelijke verdachte Wendy, de wedu-

we van het slachtoffer Patrick. Zij behoort niet tot de woonwagenfamilie, maar staat vanwege haar geheime relatie met een van de hoofdverdachten (Karel) wel in nauw contact met hen. 'Om naar de bewijsfase te gaan, moet je bepaalde methoden gebruiken. We hadden het gevoel dat ze wat wist over de moord,' aldus de TGO-leider. Het doel van de inzet van het WOD-traject is het verzamelen van ontlastend dan wel belastend bewijs over de mogelijke betrokkenheid van de verdachten bij de moord. Het is drie maanden na de moord wanneer de voorbereidingen voor het infiltratietraject plaatsvinden. Het team wacht met de daadwerkelijke inzet van de infiltranten tot zich een geschikt moment aandient. De inzet van het WOD-traject wordt vanuit veiligheidsoverwegingen ten aanzien van de infiltranten niet gedeeld met het team. Alleen de teamleider en de zaaksofficier zijn ervan op de hoogte.

3.3 Doorrechercheren op de verdachtengroep

Door de vele tapverslagen, observaties en verhoren tijdens het moordonderzoek krijgt de politie een georganiseerd netwerk in beeld dat zich bezighoudt met strafbare feiten in relatie tot de Opiumwet. Rondom de hoofdverdachte is er kennelijk sprake van een criminele groepering die in Nederland meerdere hennepkwekerijen in opbouw of in werking heeft. De opbrengsten worden door de groepering witgewassen. Het team besluit verder door te rechercheren op de verdachtengroep en daarbij nauwere aansluiting te zoeken bij de Brabantse politieregio waar de verdachtengroep woonachtig is.

3.3.1 Opstart van een parallelonderzoek

Omdat de verdachtengroep zich concentreert in Brabant besluit het team – als het onderzoeksteam bijna vier maanden draait – een presentatie van de stand van zaken van het onderzoek te geven aan de politie Brabant-Noord. Vlak voor de presentatie belt de zaaksofficier de teamleider met het idee om Brabant-Noord voor te stellen een parallelonderzoek te gaan draaien op de drugscriminaliteit, omdat het onderzoek een grote hennepcomponent kent.

> 'De primaire doelstelling van het parallelonderzoek is het creëren van een kans om binnen te komen door te zoeken bij de hoofdverdachten, zonder dat de aanleiding van het onderzoek naar de moord hoeft te worden prijsgegeven.' (rechercheteam)

De achterliggende gedachte is dat door formeel een onderzoek naar de drugs te draaien het netwerk in kaart gebracht kan worden en de zoekacties rondom de verdachten uitgebreid kunnen worden. Tegelijkertijd biedt een parallelonderzoek een afscherming van het moordonderzoek. Binnen het drugsonderzoek kan een kans worden gecreëerd om tijdens huiszoekingen apparatuur te plaatsen voor het opnemen van vertrouwelijke communicatie ten behoeve van het moordonderzoek.

In eerste instantie wordt er door de regio Brabant-Noord niet positief gereageerd op het verzoek een drugsonderzoek op te starten. 'We stonden niet te juichen, dit onderzoek hoort niet thuis op de districtsrecherche, waar haal je de capaciteit vandaan?' aldus een politiefunctionaris uit de regio. Er volgen verschillende gesprekken tussen de leiding van de twee regio's. Omdat het merendeel van de verdachten uit het moordonderzoek uit de Brabantse regio komt, gaat de regio uiteindelijk akkoord met het opstarten van een parallelonderzoek naar de hennep. De korpsleiding van de Brabantse regio beslist dat er een team moet komen en dat er over de hele regio mensen voor geleverd moeten worden.

> 'Het al dan niet opstarten van het parallelonderzoek heeft veel voeten in de aarde gehad, omdat er binnen de regio Brabant-Noord al andere keuzes waren gemaakt. Het parallelonderzoek zou capaciteit kosten en was geen prioriteit voor het korps.' (rechercheteam)

Het parallelonderzoek moet de strafbare feiten van de groep op het gebied van hennephandel en witwassen in beeld brengen en werkt ondersteunend aan het moordonderzoek. Het idee is om het moordonderzoek afgeschermd te blijven draaien en de relevante informatie die met het drugsonderzoek gegenereerd wordt, te gebruiken. Het drugsonderzoek moet echter wel op basis van informatie starten. Omdat deze informatie afkomstig is uit het moordonderzoek wordt besloten de link tussen het moord- en het drugsonderzoek te laten bestaan. De oorspronkelijke insteek om het drugs- en het moordonderzoek strikt te scheiden, wordt daarmee verlaten. Het Brabantse team bestaat uit tien rechercheurs met ondersteuning van een analist. Bijzonder is dat daarnaast lokale kennis over de verdachten en de slachtoffers door het team wordt benut. De verwachting is dat deze kennis een belangrijke rol kan vervullen bij het opsporingsonderzoek. Het 'hennepteam' wordt lokaal geleid en om beide onderzoeken in relatie tot elkaar te stroomlijnen wordt na overleg met het Openbaar Ministerie de (unieke) keuze gemaakt dat de zaaksofficier van het moordonderzoek ook de zaaksofficier van het henneponderzoek wordt.

> 'Het belang van het hennepteam kan in conflict komen met dat van het TGO. Je zou op een kruispunt kunnen komen dat je in het drugsonderzoek moet ingrijpen, terwijl je voor de moordzaak nog niet zover bent.' (rechercheteam)

Anderhalve maand nadat het parallelonderzoek is gestart, blijkt dat het vanuit het oogpunt van tijd en capaciteit onvermijdelijk is dat de teams uit Brabant en Gelderland nauw samenwerken. Het uitwisselen van informatie kost veel tijd, met name omdat de twee teams in verschillende regio's gestationeerd zijn en beide een eigen teamleider hebben. 'De communicatie verloopt stroever als je op twee verschillende locaties zit,' vertelt een rechercheur. Dat geldt niet alleen voor de onderlinge contacten, maar ook voor het raadplegen van systeeminformatie.

> 'Omdat we in verschillende regio's werken, is het niet mogelijk om in elkaars systemen te kijken en bijvoorbeeld tapverslagen in te zien. Beide regio's hebben een eigen systeembeheer, waardoor ook de analisten niet met complete informatie kunnen werken.' (rechercheteam)

Wanneer de teamleider van het Brabantse team na twee maanden wegvalt wegens capaciteitsproblemen bij andere lopende zaken in de regio, besluit de TGO-leider om de twee teams vanuit het oogpunt van efficiëntie, maar ook vanuit tactisch oogpunt, fysiek onder één dak te brengen. Het communicatieprobleem wordt hiermee opgelost. De regio's hebben een gezamenlijk belang om de zaak op te lossen en dat besef groeit met het bijeenbrengen van de teams. De teamleider-TGO krijgt de leiding over beide teams. Bij de coördinatie van de teams is het cruciaal ervoor te zorgen dat de belangen van de twee teams niet conflicteren. Volgens ervaringen van de teamleden verloopt het onderzoek naar de moord en de hennep gestructureerd. Er is dagelijks een gezamenlijke briefing en een overleg van de VKL. 'De processen zijn goed geborgd. Het kost veel tijd, maar het geeft ook rust en overzicht,' aldus een teamlid.

3.3.2 Een netwerk in beeld

Het opsporingsonderzoek draait op volle toeren door. Het TGO gaat in samenwerking met het 'hennepteam' actief verder met het vergaren van informatie om de verdachtengroep beter in beeld te krijgen. Direct na de start van het

parallelonderzoek geeft de zaaksofficier diverse bevelen af voor opname van (tele)communicatie van meerdere telefoonaansluitingen en voor observaties. De focus op de hoofdverdachten en de samenwerking tussen de regio's werpen vruchten af. Het doorrechercheren brengt het team uiteindelijk bij andere betrokkenen in relatie tot de hennepraktijken.

Criminele partners

Uit het onderzoek komt namelijk naar voren dat de twee hoofdverdachten van de moord (Karel en Janus) bij de hennepactiviteiten gebruikmaken van twee vertrouwenspersonen: Harold en Theo. Harold is een neef van Karel en Janus. Theo is een criminele zakenpartner en behoort niet tot de familie.

Portret Harold

Harold is 34 jaar, een neef van Janus en achterneef van Karel. Harold woont evenals Karel niet op het woonwagenkamp van zijn familie. Hij is getrouwd, heeft twee kinderen en woont met hen samen in een rijtjeswoning in Brabant. Harold heeft de rol van 'dienstjongen' en chauffeur voor Karel. Als Karel ergens heen wil of wil worden opgehaald, dan belt hij Harold. Harold houdt zich verder bezig met het inrichten en onderhouden van hennepkwekerijen. Hij heeft geen regulier werk, maar handelt in oud ijzer.

Portret Theo

Theo is 41 jaar, hij maakt geen deel uit van de familie van de overige verdachten. Theo woont met zijn vrouw en twee kinderen in een vrijstaand huis in Brabant. Theo is een criminele zakenpartner van Karel. Hij heeft zich in het verleden beziggehouden met de handel in harddrugs en is in de huidige organisatie mogelijk betrokken bij drugstransporten naar het buitenland. Hij behoort tot een andere woonwagenfamilie. Theo fungeert soms als chauffeur voor Karel en heeft contact met Harold omtrent het opbouwen van kwekerijen.

Uit telefoontaps blijkt dat Harold en Theo veelvuldig contact met Karel en Janus onderhouden. Zij voeren dagelijks telefoongesprekken met elkaar die gerelateerd kunnen worden aan hennephandel en/of hennepkweek. Behalve dat Theo veelvuldig in de telefoontap van Karel naar voren komt, wordt hij meerdere keren onder verdachte omstandigheden samen met Karel waargenomen. Gezien de contacten tussen de hoofdverdachten en Theo en Harold, en gezien de frequentie van deze contacten veronderstelt het team dat laatstgenoemden zich zeer dicht tegen Karel en Janus aan begeven en mogelijk deelgenoot zijn dan wel betrokken zijn bij de dodelijke schietpartij. Het team veronderstelt dat Harold en Theo mogelijk hand-en-spandiensten hebben verricht bij de levering van de wapens of de auto of het verbergen van deze goederen en daarom op de hoogte zouden kunnen zijn van de verblijfplaats daarvan. Om hierover meer duidelijkheid te verkrijgen en de bergplaatsen te achterhalen, acht het team het noodzakelijk dat Harold en Theo stelselmatig worden geobserveerd. Op Harold loopt inmiddels ook een telefoontap in verband met verdenkingen van strafbare handelingen in de hennepteelt.

De verdenkingen tegen Harold aangaande de hennep en de moord bestaan uit diverse feiten en omstandigheden. Harold is een van de grootste criminele contacten van Karel; zoals gebleken is uit tapgesprekken aangaande hennep hebben zij zeer frequent contact. Harold is de enige die door het geheime nummer van Karel wordt gebeld en daar ook naar belt. Bovendien blijkt Harold vaak de rol van chauffeur van Karel te hebben en is hij in bezit van een soortgelijke auto als bij de schietpartij is gezien. Daarbij komt dat de zender om het baken mee te volgen vlak voor vertrek van de daders naar het casino is opgewaardeerd in de woonplaats van Harold. Na het schietincident wordt er een signaal van de volgzender van het baken waargenomen in de onmiddellijke nabijheid van het woonadres van Harold. Uit de telecomdata blijkt ook dat Harold en Karel op de dag van de moord meerdere malen telefonisch contact hebben en dan pas weer de volgende ochtend na de moord. Janus blijkt op de dag voor de moord gebeld te hebben met een bedrijf in technische beveiligingsmiddelen en later met de Spyshop. Voor en na het bezoek aan de Spyshop diezelfde dag hebben de drie verdachten (Karel, Harold en Janus) telefonisch contact. Op de heen- en terugweg naar de Spyshop hebben zij hun telefoon uitgeschakeld. Harold, Karel en Janus gebruiken in de nacht van de moord alle drie geen telefoon. De vrouwen van Janus en Karel bellen die nacht naar hun mannen, maar krijgen geen contact. Uit het onderzoek blijkt ten slotte dat Harold voor de moord een afspraak heeft gehad met een contact dat handelt in vuurwapens.

De verdachtengroep is, blijkens de opsporingsresultaten, dagelijks bezig met

criminele handelingen ten aanzien van met name het opzetten en onderhouden van hennepkwekerijen en het oogsten van de hennep. Naast Harold en Theo leveren de observaties en het tappen van de verdachten een keur aan personen op die mogelijk betrokken zijn bij de criminele praktijken (hennepteelt) van de verdachtengroep. Zo worden door het team criminele activiteiten waargenomen in het noorden van het land, waar kennelijk hennepkwekerijen zijn opgezet. Naast Harold blijken ook twee broers van Karel hand-en-spandiensten te leveren bij de opbouw van de kwekerijen. Verder komt er zicht op een leverancier van hennepstekken en op personen die in opdracht van de organisatie panden huren waar vervolgens kwekerijen in gezet worden. Ook de knippers van de hennep komen in beeld. Dat knippen wordt onder andere gedaan door de weduwe van Patrick en haar moeder.

Een ander contact dat in beeld komt, is Danny. Hij fungeert als de accountant van de criminele organisatie. Deze Danny komt lopende het onderzoek naar voren als iemand die op frauduleuze wijze diverse zaken voor Karel regelt, zoals hypotheken en verzekeringen, en hem helpt bij de aanschaf van een auto in het buitenland. Op het moment dat Danny bij het team in beeld komt, zit hij vast in verband met een ander financieel delict.

Portret Danny

Danny is 28 jaar. Hij is een zakenpartner van Karel en staat buiten het familieverband. Danny komt ook uit Brabant en heeft een economische studie gedaan. Hij fungeert als accountant voor Karel. Hij helpt hem met belastingen, het verkrijgen van een hypotheek en het wegsluizen van geld. Danny is verdachte in een andere zaak met betrekking tot een omvangrijke faillissementsfraude.

Vanwege de veelheid aan locaties en personen wordt er door het onderzoeksteam een zakenmatrix gemaakt met een overzicht van de kwekerijen en betrokkenen.

Uit tapgesprekken en observaties blijkt dat het woonwagenkamp van 'opa', de vader dan wel opa van veel van de verdachten, een belangrijke thuisbasis is voor de criminele organisatie. De verdachten ontmoeten elkaar regelmatig *face to face* op het woonwagenkamp. Uit tapgesprekken blijkt dat een van de hoofdverdachten, Janus, een loods huurt voor 750 euro per maand. De loods vormt

naast het kamp een interessant object om de handel en wandel van de verdachtengroep in kaart te brengen. Uit observaties blijkt dat Harold in zijn bestelbus heen en weer rijdt tussen de in beeld gekomen loods en het woonwagenkamp. Het team stelt vast dat met de bestelwagen wiet naar het woonwagenkamp wordt gebracht om die vandaaruit verder te verhandelen. De bestelwagen blijkt op naam van Karel te staan.

3.3.3 De bijzondere opsporingsmiddelen worden benut

Het team rechercheert door op de in beeld gekomen locaties en personen. De zaaksofficier geeft bevelen voor de inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB-middelen).

Peilbaken

De bestelwagen die het observatieteam bij het kamp heeft zien af- en aanrijden, wordt voorzien van plaatsbepalingsapparatuur (een peilbaken). Het team leest de data uit van de peilbakens die onder het bestelbusje en de auto van Karel zijn aangebracht. De bestelbus blijkt gedurende een maand twee- tot driemaal per week bij de loods te hebben stilgestaan. Het is ruim een half jaar na de moord en het team besluit op bevel van de zaaksofficier een inkijkoperatie in de loods te verrichten in verband met vermoedelijke overtredingen van de Opiumwet. Tevens wordt hiermee een kans gecreëerd om de zoeking ten dienste te stellen van het moordonderzoek. In de loods wordt een henneplucht geroken, maar er worden geen hennepplanten aangetroffen. Na het binnentreden gaat er een luid alarm af dat de huurder, Janus, blijkbaar bij de deur heeft aangebracht. Het team trekt zich razendsnel terug en wacht af wie er op het alarm afkomt. Er komt echter niemand opdagen.

Opnemen vertrouwelijke communicatie

Omdat Karel en Wendy een belangrijke spil vormen in het moordonderzoek blijft het team in het bijzonder op hen investeren. De zaaksofficier verleent een bevel tot het opnemen van vertrouwelijke communicatie bij Karel en Wendy. Er moet een geschikte plek worden gevonden waar de verdachten vaak zijn en

waar het mogelijk is om opnameapparatuur te plaatsen. De woning van Karel is lastig. Hij bewaakt zijn eigen woning met camera's, zodat het moeilijk is om ongezien binnen te komen. Het team acht de woning van Wendy de meest geschikte plek voor het opnemen van vertrouwelijke communicatie. In haar huis komen Karel en zij namelijk vaak samen. De woning van Wendy wordt tevens als een geschikte plek gezien omdat niet uitgesloten is dat Karel op enig moment een van de andere betrokkenen (Janus en/of nog andere onbekende betrokkenen) ontvangt in de woning van Wendy. Uit onderzoek blijkt dat enkele van de criminele contacten van Karel op de hoogte zijn van zijn relatie met Wendy (en hem zelfs een alibi voor zijn escapades verschaffen). Dit kan leiden tot gesprekken over de auto, de schietpartij of het wapen. Het is een uitdaging de afluisterapparatuur te plaatsen, omdat Wendy vaak thuis is. Ook de aanwezigheid van andere mensen in de woning, het gebruik van rolluiken en meerdere camera's in de straat bemoeilijken de plaatsing van de opnameapparatuur. De aanleiding om het huis binnen te treden wordt uiteindelijk gevonden in het feit dat er eerder in de woning van Wendy en Patrick een vuurwapen is aangetroffen. Een medewerker van de Dienst Specialistische Recherche Toepassingen (DSRT) kan in het kader van een bezoek aan Wendy worden binnengeloodst en ongezien de afluisterapparatuur plaatsen.[15]

Het rechercheteam denkt strategieën uit hoe het meest effectief gebruikgemaakt kan worden van de inzet van het middel OVC. Wendy wordt uitgenodigd voor een gesprek op het bureau om haar belangrijke informatie over het onderzoek mede te delen. Haar worden dan beelden getoond van de parkeerplaats bij het casino waar het baken is geplaatst door inzittenden van een donkere BMW. De verwachting is dat deze en andere 'stookacties' die het team heeft uitgedacht (*Opsporing Verzocht*, het uitloven van een beloning, het horen van personen in de omgeving van Karel en Wendy, en het gefaseerd aanhouden van andere medeverdachten) zullen leiden tot gesprekken over de moord in de woning van Wendy.

Als Karel vijf maanden na de moord een extra woning huurt, lijken er nieuwe kansen te ontstaan om ook bij hem afluisterapparatuur te plaatsen. Het ligt in de lijn der verwachting dat Wendy en Karel daar regelmatig zullen samen-

15 De DSRT is een dienst van het voormalige KLPD en is opgeheven per 1 januari 2013. De dienst bood de Nederlandse politie hoogwaardige technische, tactische en juridische ondersteuning bij de bestrijding van zware en georganiseerde criminaliteit en terrorisme. Tot het takenpakket behoorden onder andere het beschermen van getuigen, afluisteren, inkijkoperaties, beeld- en geluidsbewerking, specialistische observatie en werken onder dekmantel. Tegenwoordig wordt de DSRT de Dienst Landelijke Operationele Samenwerking (DLOS) genoemd, onderdeel van de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie.

komen. Daarnaast is het volgens het team aannemelijk dat Karel daar ook de andere verdachten zal ontvangen en spreken. Het opnemen van vertrouwelijke communicatie in de woning van Karel zou een belangrijke aanvulling zijn op het afluis-teren in de woning van Wendy. Later besluit het team echter om geen apparatuur in de tweede woning van Karel te plaatsen, omdat de verdachten daar te weinig blijken te komen. Bovendien brengt plaatsing te veel risico's met zich mee, omdat Karel ook deze woning heeft voorzien van beveiligingscamera's.

> 'Het risico is erg groot om opnameapparatuur bij Karel te plaatsen. Zeker wanneer je over de tap hoort dat hij kan zien wanneer er verdachte situaties zijn rond zijn woning. Zo wordt hem een keer gezegd dat er een verdachte auto rond zijn huis gezien is. Over de tap komt dan naar voren dat hij de beelden terug heeft gekeken, dat hij wist van wie die auto was en dat deze persoon geen bedreiging voor hem was.' (rechercheteam)

Het opnemen van de vertrouwelijke communicatie in het huis van Wendy levert weinig (belastende) informatie op. Bij het uitluisteren van de communicatie blijkt namelijk dat veel van de gesprekken tussen de verdachten niet optimaal afgeluisterd kunnen worden. De opnamen worden overstemd door geluiden in de woning. Uit de resultaten die wel van voldoende kwaliteit zijn, blijkt dat er geen extra informatie is die de verdenking van de vriendin van het slachtoffer sterker maakt; het betreft juist voor haar ontlastende informatie. Wendy geeft meermalen aan dat zij geen betrokkenheid bij de moord heeft en ook niet weet wie er wel bij betrokken is.

Werken onder dekmantel

Na een lange periode van voorbereidingen gaat het WOD-traject een half jaar na de moord van start. Er worden voldoende feiten aangedragen die de zaaksofficier doen beslissen dat de inzet van stelselmatige informatie-inwinning (SI) als bijzonder opsporingsmiddel gerechtvaardigd is. Gedurende het gehele traject vindt overleg plaats met de vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie en de leiding van het tactische rechercheonderzoek. Het doel van het traject is het verzamelen van bewijs ter zake de mogelijke betrokkenheid van de verdachten bij de moord. Politiële informatie-inwinners van de unit WOD bewegen zich vanaf dat moment gaandeweg in de buurt van de weduwe van Patrick, Wendy, en personen uit haar omgeving, leggen contact en winnen informatie

in. De ingang wordt gevonden in het sociale en zakelijke circuit van het doelwit; Wendy geeft schoonheidsbehandelingen en een WOD-medewerker maakt langs deze weg contact met haar. Na de eerste afspraak volgen er meerdere en de twee raken 'bevriend'. De vriendschap evolueert zodanig dat ze samen ook uitstapjes maken.

Strafrechtelijk financieel onderzoek

Tijdens het onderzoek naar de moord en de drugshandel rijst bij het team het vermoeden dat Karel inkomsten verwerft uit onder andere exploitatie van hennepkwekerijen en deze inkomsten omzet in roerende en onroerende goederen en zich daarbij schuldig maakt aan witwassen. Tactisch financieel rechercheren maakt al vanaf het begin van het traject deel uit van het onderzoek en op dit moment wordt vanwege de bevindingen met betrekking tot de hennep gekozen om een strafrechtelijk financieel onderzoek (SFO) in te stellen. Het SFO wordt als tactisch middel ingezet om te achterhalen welke financiële constructies gebruikt worden door de verdachten. Het onderzoek gaat terug tot bijna een jaar voor de moord. Uit het onderzoek komt naar voren dat Karel een bedrag van 350.000 euro aan onverklaard wederrechtelijk voordeel bezit. Daarnaast blijkt dat Karel bij het witwassen van geld met schijnconstructies werkt. Uit observaties en tapgesprekken blijkt namelijk dat Karel opdracht geeft aan Wendy om (tegen betaling) geld te wisselen bij grenswisselkantoren. Het gaat om een bedrag van circa 40.000 euro. Op drie opeenvolgende dagen wisselt Wendy bij verschillende grenswisselkantoren Engelse ponden in euro's. Haar moeder en Harold begeleiden haar naar de wisselkantoren. Uit tapgesprekken komt naar voren dat de moeder van Wendy haar adviseert om niet iedere dag te gaan, maar er tijd tussen te laten. Een rechercheur: 'Er hingen overal camera's, het viel dan te veel op en vandaag of morgen zouden ze haar "vatten". Bij een van de kantoren gingen ze het ook al nakijken of er iets niet klopte.'

3.3.4 De informatiestroom loopt door

Gedurende het gehele opsporingstraject komt er van allerlei kanten informatie binnen. Zo ook van de CIE uit Brabant, die het rechercheteam een half jaar na de moord voorziet van informatie die al twee maanden eerder is binnengekomen. Volgens die informatie zou de moord te maken hebben met een rippartij

van een wietkwekerij bij de gebroeders Karel en Kobus door de twee slachtoffers enkele dagen voor de moord. Deze kwekerij zou worden bewaakt door twee Polen. De Polen werden daarvoor aansprakelijk gesteld en zouden in opdracht van de broers de rippers hebben moeten opruimen. Volgens de informatie zou Victor, het overlevende slachtoffer, weten dat de broers achter de liquidatie zitten, maar dat niet durven vertellen. Hij mag nu voor de organisatie van de broers (waaronder de hoofdverdachte) werken. Volgens de CIE is de informatie betrouwbaar. De TGO-leider geeft aan dat het team de bovenstaande informatie zo ver mogelijk uitrechercheert: 'We hebben per persoon geanalyseerd of iemand contacten had met Polen. Dit was echter niet het geval, waardoor we deze informatie niet verder gebruikt hebben.'

In dezelfde periode komt bij de CIE informatie binnen over Karel, een van de hoofdverdachten. Karel zou samen met een Oost-Europese zakenpartner wiet exporteren naar Engeland, iets waarover ze twee à drie keer per week onderling contact hebben. De teamleiding besluit om de Engelse contacten en handel van Karel buiten het gebied van het onderzoek te brengen. De zaaksofficier licht toe dat de focus op de moord ligt en dat het voor het onderzoek te ver reikt om alle zijlijnen in beeld te brengen. De informatie wordt als bijvangst weggezet.

3.3.5 Het team denkt stooktrajecten uit

Het team focust zich weer op de verdachtengroep en gaat werken met stooktrajecten. Met dergelijke tactische trajecten wordt beoogd een reactie aan de verdachtengroep te ontlokken die de opsporing mogelijk verder kan helpen.

Opsporing Verzocht

Een onderdeel van een van de stooktrajecten betreft de positionering en gebruikmaking van het programma *Opsporing Verzocht*. Al in de eerste week na de moord wordt erover gesproken de zaak aan bod te laten komen in het programma. Hier wordt bewust enkele maanden mee gewacht, omdat het team besluit dat de tijd er nog niet rijp voor is. Bovendien vergt het voorbereiding om eventuele reacties uit de verdachtengroep waar te kunnen nemen. Wanneer de telefoontaps lopen en er afluisterapparatuur is geplaatst, gaat het stooktraject een half jaar na de moord lopen. Voor de uitzending van *Opsporing Verzocht* wordt Wen-

dy uitgenodigd voor een verhoor als verdachte. Dit is een proefballon ter voorbereiding op de stookactie. Het doel van het gesprek is te kijken wat haar reactie is na het verhoor, met wie zij gaat bellen en wat er besproken wordt. Het stooktraject wordt gefaseerd ingericht, waarbij ethische grenzen worden meegenomen. Het is niet de bedoeling de druk zo ver op te voeren dat het risico van uitlokking van belastende verklaringen gelopen wordt.

In de uitzending van *Opsporing Verzocht* worden de route van de slachtoffers en daders, beelden van de slachtoffers in het casino, een reconstructie van de schietpartij op de snelweg, de originele gesprekken van de 112-meldingen van Patrick en Victor en de opwachtplaatsen van de daders getoond. Verder wordt er naar buiten gebracht dat de daders van de moord gevonden moeten worden in de hennepwereld in Brabant. Wendy is verbaasd dat de daders blijkbaar in de buurt moeten worden gezocht. De uitzending brengt, zoals beoogd, sms-verkeer tussen Wendy en Karel op gang. Hier komen echter geen nieuwe aanwijzingen of verdenkingen uit naar voren.

Uitnodigen voor verhoor

Een ander stooktraject dat het team uitdenkt, is gericht op het ontlokken van reacties in de verdachtengroep wanneer zij door de politie worden opgeroepen voor een verhoor in verband met de moord. Een voorwaarde daarvoor is dat de reacties waargenomen kunnen worden. Het team besluit om afluisterapparatuur voor het opnemen van vertrouwelijke communicatie te plaatsen in de auto van Karel. Omdat dit in de buurt van zijn woning niet mogelijk is vanwege de beveiligingscamera's die hij heeft, moet het team een andere strategie bedenken. Het team van de DSRT maakt zich paraat om de afluisterapparatuur in de auto te plaatsen op een moment dat Karel elders is. Er dient zich een moment aan als Karel de auto bij een hotel parkeert. Het team heeft weinig tijd nodig om de apparatuur te plaatsen, maar omdat het onzeker is wanneer Karel terugkomt bij de auto, schat het team het risico te groot in en blaast het de operatie af. Het team gaat op zoek naar een nieuwe kans voor het heimelijk inbouwen van de afluisterapparatuur. Hiervoor wordt samengewerkt met een dienst buiten de politie. Wanneer de auto van Karel geprepareerd wordt, wordt een holster aangetroffen. Hierdoor rijst het vermoeden dat Karel gewapend is. Toch wordt doorgegaan met de actie, omdat het primaire doel het plaatsen van de afluisterapparatuur is. De operatie slaagt, maar uit het eerste afgeluisterde gesprek van Karel en Janus in de auto blijkt dat zij het vermoeden hebben dat

er iemand in de auto is geweest. Karel rijdt nog twee dagen in de auto en laat deze vervolgens staan. Het geplande stooktraject komt om deze reden niet van de grond.

Hoewel de OVC-plaatsing in de auto geen succes blijkt, wordt de stookactie enkele dagen later wel doorgezet. Wendy wordt in de avond door de politie bezocht. De politie vertelt haar dat ze weet heeft van haar relatie met Karel en dat er verdenkingen tegen Karel zijn in verband met de moord op Patrick. Direct na dit gesprek ontmoeten Karel en Wendy elkaar in het tweede huis van Karel. Karel zegt Wendy dat ze haar telefoon moet weggooien. Na die tijd is er geen telefonisch contact meer tussen Karel en Wendy op de telefoons die ze tot dat moment gebruikten. Omdat er geen afluisterapparatuur in de woning van Karel geplaatst kan worden, is niet bekend wat de twee met elkaar bespreken. Duidelijk is wel dat ze erg op hun qui-vive zijn.

Omdat het team ook Harold verdenkt van betrokkenheid bij de moord, wordt ook ten aanzien van hem de inzet van het opnemen van vertrouwelijke communicatie gevorderd. De afluisterapparatuur wordt geplaatst in de auto van Harold, aangezien Karel en Harold met grote regelmaat in de auto van Harold zitten. Daarnaast wordt gepland om Harold later aan te houden dan de andere verdachten, met als doel de reacties van Harold op de aanhoudingen en gesprekken daarover met anderen in de auto te kunnen opvangen. Het hele plan valt in duigen als blijkt dat de auto van Harold na een aanrijding is geexporteerd. Er is daarna geen nieuwe auto in beeld die voor OVC in aanmerking komt. Ook deze kans voor een stooktraject vervalt daarmee.

3.4 Het team gaat over tot actie

Op basis van alle verzamelde informatie in de parallelonderzoeken wordt besloten door te pakken op de verdachtengroep die op dat moment in beeld is. Het team beschikt over voldoende aanwijzingen dat de verdachtengroep zich met criminele activiteiten bezighoudt en daarop wordt een actiedag gepland. Het doel van deze actiedag is het verzamelen van bewijzen met betrekking tot de hennep en het aanhouden van de verdachten. Tevens wordt hiermee, zoals gepland, een kans gecreëerd om in het licht van het moordonderzoek een uitgebreide zoeking te doen bij de verdachten.

3.4.1 De grote actiedag

Anderhalve maand na de start van het parallelonderzoek denkt het team na hoe de actiedag op poten te zetten en twee weken later starten de eerste voorbereidingen. Tijdens de actiedag is een grote politie-inzet vereist en er dienen verbindingen, opsporingsmiddelen, materieel, voertuigen en logistieke voorzieningen geregeld te worden.

Het TGO wordt opgeschaald met twaalf man. Samen met het team uit Brabant beschikt de teamleider daarmee op dat moment over 45 man. Verschillende projectgroepen krijgen taken en verantwoordelijkheden toegekend. Zo is de teamleiding verantwoordelijk voor de communicatie, het dossier, de facilitering en de evaluatie. De tactisch coördinator is verantwoordelijk voor de aanhoudingen, de verhoren en het stooktraject, de ondersteuningscoördinatie voor de zoekingen, de inbeslagneming, de taps, het OVC-traject, de begeleiding van de externen en de draaiboeken. Daarnaast regelt de informatiecoördinatie de analyse en de informatievergaring en -verwerking. Alle coördinatoren krijgen de opdracht mee om een overzicht aan te leveren van alle benodigde mensen en middelen. De teamleider verzoekt om de inzet van vijf arrestatieteams. Om alles gestructureerd te organiseren wordt er in samenwerking tussen de twee politieregio's een dubbele Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden (SGBO) opgericht. De overweging die bij deze keuze een rol speelt, is het feit dat de VKL van het TGO niet over de mensen, de tijd en de middelen beschikt om een actie van deze grootte in eigen beheer te organiseren. Volgens de VKL en de divisieleiding heeft een SGBO alles in huis voor deze organisatie en op die manier kan de VKL zich volledig blijven richten op het onderzoek.

Een Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden (SGBO) is een projectmatig in te zetten instrument voor zowel mono- als multidisciplinair optreden met betrekking tot de openbare orde, grootschalige opsporing met een hoofdzakelijk justitieel karakter of openbare veiligheid, vallend onder het predicaat Rampen en Zware Ongevallen. Grootschalig en bijzonder politieoptreden omvat een complex van maatregelen dat noodzakelijk is ter voorbereiding op en aanpak van grootschalige evenementen en incidenten die de reguliere politiecapaciteit te boven gaan, en/of waarbij gecoördineerde aansturing van eenheden, afstemming met het bevoegde gezag en/of samenwerking met andere hulpverleningsdiensten gewenst is. De korpsleiding beslist of de vereiste aanpak in de vorm van een SGBO gebeurt.

In het kader van de SGBO staan 380 man paraat. De teamleiding realiseert zich dat aan dit grootschalige optreden risico's kleven. Er moet informatie met een groot aantal mensen worden gedeeld en daarmee bestaat de kans op het (onbewust) uitlekken van informatie. Om deze risico's te minimaliseren wordt de briefing in het kader van de voorbereiding zo dicht mogelijk op de actiedag gepland.

Het is ruim zeven maanden na de dodelijke schietpartij als de actiedag plaatsvindt. Om drie uur 's nachts maakt het team een update met een *stealth*-sms om de actuele verblijfplaats van de aan te houden hoofdverdachten te verifiëren.[16] Door de locatie van de mobiele telefoons die de verdachten volgens het onderzoek vrijwel altijd bij zich hebben, is met voldoende zekerheid vast te stellen waar zij zich bevinden. Op 23 locaties in binnen- en buitenland worden zoekingen uitgevoerd. De zoekingen vinden plaats in de woningen van de verdachten die de politie op dat moment in beeld heeft. Ook wordt er in de in beeld gekomen schuren gezocht en in de loods waar een aantal van de verdachten regelmatig komt. De arrestatieteams verrichten aanhoudingen. Hoofdverdachte Karel wordt in zijn woning gearresteerd. Karels reactie is dat hij de politie al had zien aankomen via zijn bewakingssysteem en dat hij eigenlijk net te laat was om de deur voor hen te openen.

3.4.2 De opbrengsten van de actiedag

Met de grootschalige zoekactie wordt zo veel informatie binnengehaald die meerdere nieuwe onderzoeksmogelijkheden genereert, dat er een wereld aan mogelijkheden voor de opsporing opengaat. De kunst voor het TGO is het overzicht over de informatie te behouden en zich te blijven richten op het oplossen van de moordzaak in plaats van op alle veelbelovende zijsporen. In het kader van het henneponderzoek is het van belang de bewijsvoering rondom de betrokkenheid van de verdachtengroep op basis van de opbrengsten uit de zoekingen rond te krijgen.

> 'De kracht van de teamleider is dat hij na de zoekingen en aanhoudingen voldoende tijd neemt om alles rustig te overdenken. Die rust is nodig bij een dergelijke grootschalige actie.' (zaaksofficier)

16 Door het verzenden van een *stealth*-sms kan de politie vaststellen met welke zendmast een telefoon in verbinding staat en aanvullend kan worden vastgesteld in welk deel van het bereik van een zendmast de telefoon zich bevindt.

In meerdere woningen van de verdachten worden vuurwapens aangetroffen. In het huis van Karel vindt men een aantal boeken over vuurwapens. Daarnaast wordt er in de woning van Harold een briefje aangetroffen met daarop een handgeschreven tekst over vuurwapens en munitie die verband kunnen houden met de moord. Het briefje bevat een specifieke tekst over twee Uzi's en kogels van een bepaald merk. Het betreft het type en kaliber dat bij de moord is gebruikt. In dezelfde woning worden patronen van het kaliber 9mm aangetroffen.

In de loods die gehuurd wordt door een van de verdachten (Janus) wordt in een vrachtcontainer een hennepkwekerij aangetroffen. De container bevat ruim zeventig planten, is bekleed met zwartrubberen folie en aan het plafond zijn tien assimilatielampen gemonteerd. Voor het neutraliseren van de wietgeur is in de ruimte een ventilator met een koolstoffilter geplaatst. Bij de toegang van de container zijn tien transformatoren op een centraal schakelbord gemonteerd. Vastgesteld wordt dat er is gefraudeerd met de elektriciteitstoevoer door middel van het plaatsen van een magneet, waardoor de stroommeter langzamer loopt. Later blijkt de schuld aan de energieleverancier 3000 euro te bedragen. Verder vindt het team in de loods een in aanbouw zijnde kwekerij in een tent en een kast met een zogenaamd droogrek. In de kast wordt een latex handschoen gevonden met daarin 9mm patronen, overeenkomend met het type munitie dat op de plaats delict van de moord is aangetroffen. De vier verdachten, Karel, Janus, Wendy en Harold worden aangehouden.

3.4.3 Doorrechercheren op de opbrengsten

Zowel ten aanzien van de hennep als ten aanzien van de moord brengen de opbrengsten bij de zoekingen het opsporingsonderzoek in een stroomversnelling. Het team rechercheert door op de in beslag genomen goederen en op de verdachtengroep.

Naar aanleiding van het aantreffen van de hennepkwekerij in de loods stelt het rechercheteam een nader onderzoek in naar de betrokkenheid van de criminele organisatie van Karel. Er wordt ingezet op getuigenverhoren, observatiemateriaal en gegevens van de geplaatste peilbakens en het telefoonverkeer. Op basis van indicatoren wordt vastgesteld dat er sprake is geweest van minstens twee eerdere oogsten uit de loods. Dit blijkt uit het aantreffen van oude resten van planten, de koolstoffilter die sterk vervuild is, de kalkresten op de plantenpotten en de grote hoeveelheid stof die op de apparatuur wordt aangetroffen. Uit de combinatie van telecomgegevens en peilbakengegevens stelt het

team vast dat Karel regelmatig met Janus, Harold en Theo afspreekt bij de loods. De verhuurder van de loods bevestigt in een verhoor dat Harold en Janus vaak samen bij de loods zijn. Ook andere familieleden worden daar gelokaliseerd.

Het NFI verricht een dactyloscopisch en handschriftvergelijkend onderzoek op een aangetroffen 'boodschappenbriefje' waarop de wapens en munitie staan beschreven die mogelijk bij de moord gebruikt zijn. Ook op de in de loods aangetroffen patronen en hulzen verricht het NFI technisch onderzoek. De sporen op het briefje blijken niet afkomstig van de verdachten die de politie op dat moment in het vizier heeft en de patronen en hulzen zijn op basis van sporen evenmin aan hen te linken. Het team dient bij de Duitse autoriteiten een rechtshulpverzoek in om de in beslag genomen munitie door de Duitse producent te laten onderzoeken. Er blijkt een opvallend groot aantal overeenkomsten tussen de munitie die wordt aangetroffen in de loods en die op de plaats delict van de moord. Geconcludeerd wordt dat de munitie die gebruikt is bij de schietpartij, afkomstig moet zijn uit dezelfde partij als de munitie die bij de verdachten in de loods is aangetroffen.

> 'Het NFI meldt een match van de houder-/uitwerpsporen tussen de munitie die op de plaats delict is aangetroffen en de munitie die is gevonden in de loods. Van de 63 gevonden patronen in de loods zijn 31 patronen zeer waarschijnlijk geplaatst geweest in dezelfde patroonhouder als 24 van de 73 hulzen die zijn aangetroffen op de plaats delict.' (politiedossier)

In dezelfde periode dat de resultaten van de zoekingen binnenkomen, ontvangt het team de resultaten uit de analyse van de historische printgegevens van de telefoons van hoofdverdachte Karel en de vriendin van het dodelijke slachtoffer, Wendy. Deze gegevens bevestigen de eerdere constatering van het team dat Karel en Wendy veelvuldig contact met elkaar hebben en elkaar op verschillende plekken ontmoeten. Gedurende de periode van een jaar blijken zij zeven à acht verschillende telefoonnummers in gebruik te hebben gehad voor hun onderlinge contacten. Enkele maanden na de moord vertellen ze elkaar volgens de telecomgegevens via de sms hoe blij ze met elkaar zijn 'en dat hun droom nog uit zal komen'. Het team veronderstelt dat deze heimelijke relatie tussen de verdachten een mogelijk motief is voor de moord.

Nu de aanhoudingen van de verdachten zijn verricht, kan het team overgaan tot het verhoren van de verdachten en getuigen. 'De verhoren, ook die van een aantal getuigen, zijn ten tijde van het opsporingsonderzoek bewust uitgesteld, omdat deze het onderzoek kunnen schaden,' licht de TGO-leider toe. De verhoren zijn cruciaal in het onderzoek, zeker omdat overige ingezette middelen, zoals taps en OVC, onvoldoende ondersteunend bewijs hebben opgeleverd. Het team bereidt zich voor op de verhoren en in overleg met Bureau Gedrag en de zaaksofficier wordt beslist op welke wijze de verhoren met de verdachten worden ingericht wat betreft tactiek en tijd. Ondanks de goede voorbereidingen van het team leveren ook de verhoren echter niet veel aanvullende informatie op: de verdachten zwijgen.

Via de CIE komt informatie binnen dat de slachtoffers een kwekerij van de hoofdverdachte Karel hebben geripte. Na de moord verzorgt Karel volgens de informatie de oogst van enkele van de kwekerijen van Patrick. Hiermee zou een deel van de schuld van Patrick aan hem zijn afgelost. Een deel van de opbrengst geeft hij aan Wendy (zijn minnares) om haar schulden te kunnen aflossen. Karel verklaart in zijn verhoren dat Patrick 'een kleine schuld bij hem had, maar dat hij daar niet van wakker ligt'. Overige bronnen wijzen echter uit dat de schuld niet gering is. Het motiefscenario dat het team bij dit relaas plaatst, houdt verband met een wraakactie in het kader van de hennep.

De aanhouding van de verdachtengroep maakt het voor het team mogelijk om het overlevende slachtoffer, Victor, ruim zeven maanden na het misdrijf nog eens te horen als getuige. Nu de verdachten zijn opgepakt, hoopt het team dat hij wat meer durft los te laten. Victor verklaart in het verhoor dat hij Wendy als hoofdverdachte beschouwt, als de opdrachtgeefster voor de moord. Het team probeert Victor te bewegen meer informatie over de moord te vertellen die hij eerder mogelijk uit angst voor represailles achter heeft gehouden. Uit eerdere onderzoeksbevindingen blijkt namelijk dat Victor direct na de schietpartij contact heeft met de hoofdverdachte Karel en van hem een kogelvrij vest krijgt aangeboden. Victor komt in het verhoor terug op zijn eerdere verklaring dat hij tijdens de schietpartij een BMW zou hebben gezien. Hij verklaart nu dat hij zich niets van de auto van de daders kan herinneren. Karel zou tegen hem hebben verteld dat iemand Polen of Joegoslaven had ingehuurd voor de moord en dat hij er nooit meer iets van zou horen. Wendy zou iets soortgelijks tegen Victor hebben gezegd.

3.5 Afronding van het opsporingsonderzoek

Na de actiedag en de afwikkelingen daarvan geeft de politieleiding opdracht tot een gefaseerde afbouw van het rechercheteam. Het onderzoekstraject loopt nu bijna acht maanden en de leiding acht het gezien de tijd en capaciteit noodzakelijk dat het onderzoek in de volgende maanden tot een einde wordt gebracht. Een aantal projecten loopt nog en het onderzoeksdossier moet worden gecompleteerd.

3.5.1 Afbouw van het team

Voorafgaand aan de actiedag geeft de Brabantse leiding bij de teamleiding uit Gelderland-Zuid aan voornemens te zijn haar teamleden terug te halen na de actiedag, omdat dat in haar ogen het doel was. In een gesprek met de leiding brengt de teamleider naar voren dat het subdoel van de operatie was om de hennep en de criminele organisatie daarachter ook in beeld te brengen. Daar wordt mee akkoord gegaan. Het team mag daarna nog zes weken langer gebruikmaken van de Brabantse collega's. De korpsbeheerder van de politie Gelderland-Zuid geeft een maand na de actiedag, na overleg met de fungerend hoofdofficier van justitie te Arnhem en de korpschef, opdracht tot afbouw van het TGO. Na overleg tussen de teamleiding en de bestuurlijke driehoek wordt uiteindelijk beslist dat de TGO-status vervalt en dat het onderzoek verder wordt gedraaid als een rechercheonderzoek naar zware criminaliteit (zwacri-onderzoek).

> 'Doordat er gewerkt wordt in TGO-verband staat de capaciteit bij de districtsrechercheafdelingen ernstig onder druk. Bij die afdelingen liggen inmiddels meerdere ernstige delicten op de plank die dringend in onderzoek genomen dienen te worden.' (leiding Divisie Recherche)

Het TGO wordt zodanig afgebouwd dat de TGO-leider een team van tien rechercheurs overhoudt om het dossier en de lopende projecten af te ronden. De capaciteit gaat daarmee drastisch omlaag, maar de tijd om af te ronden wordt wel verlengd; het resterende team krijgt daarvoor nog een half jaar de tijd.

3.5.2 *Afbouw van het WOD-traject*

Het ingezette WOD-traject op Wendy loopt ook na de actiedag door. Zes weken na haar aanhouding wordt Wendy weer vrijgelaten, ze blijft overigens wel verdachte. De WOD-medewerker pakt het oude contact met Wendy weer op. Nadat ze weer een maand contact met elkaar hebben gehad, vertelt Wendy de WOD-medewerker dat haar man met een machinegeweer is vermoord en dat ze graag wil weten wie het gedaan heeft. Ze vertelt verder dat haar man haar bedrogen heeft met andere vrouwen en dat zij is achtergelaten met een flinke schuld, maar dat deze is weggewerkt. Ze geeft aan dat er veel roddels gaan over een mogelijke relatie tussen haar en Karel en over mogelijke daders van de schietpartij. Verder vertelt ze dat Karel een goede vriend was en is. Hij kwam in het verleden dagelijks over de vloer. De relatie met Karel is volgens Wendy pas begonnen toen haar man overleden was. Ook later herhaalt Wendy in een verklaring dat zij pas een relatie met Karel is begonnen na de dood van Patrick en dat ze niet weet wie er achter de dood van haar man zit. De onderzoeksgegevens van het team bewijzen dat de relatie tussen Karel en Wendy al langer bestaat en dat Wendy dus liegt tegen de WOD-medewerker. Over de moord en de vermoedelijke daders laat Wendy niets los, behalve dat zij er geen weet van heeft wie het heeft gedaan. Het WOD-traject wordt daarop beëindigd. Het resultaat van het WOD-traject is ontlastend voor Wendy. De stelselmatige informatie-inwinning heeft geen belastende informatie over haar vermeende betrokkenheid bij de moord op Patrick opgeleverd.

In de scenario's wordt door het rechercheteam lange tijd rekening gehouden met vier verdachten voor de moord (Karel, Janus, Harold en Wendy). Wendy wordt nu niet langer als verdachte van de moord gezien en ook tegen Harold vindt het team onvoldoende bewijslast in relatie tot de moord. Een jaar na de moord wordt het aantal verdachten in de moordzaak daarom teruggebracht naar twee: Karel en Janus. Voor wat betreft de hennepzaak beschikt het team over voldoende bewijsinformatie om de in beeld gekomen verdachtengroep vast te houden.

3.5.3 *Er komt een getuige in beeld*

In relatie tot de hennepkweek en -handel wordt na de zoekingen door de financiële recherche een onderzoek naar de witwaspraktijken van de verdachtengroep verricht. In dit onderzoek komt de accountant van Karel naar voren. Deze

Danny was al op een eerder moment bij het team in beeld, maar kan nu worden gehoord in verband met witwaspraktijken voor de verdachtengroep. Danny wordt na de actiedag en een maand daaropvolgend gehoord over onder andere zijn rol als hypotheekbemiddelaar en accountant voor de verdachtengroep. Tijdens deze verhoren wordt hij geconfronteerd met de bevindingen van de politie aangaande de hennep en de moord en met de contacten die hij onderhoudt met de verdachten. Danny geeft aan niet te kunnen verklaren over deze personen. Volgens eigen zeggen zou hij dan 'boven komen drijven in de Maas'. Het team interpreteert deze reactie als dat de accountant bang is dat hemzelf iets gaat overkomen als hij over de groep verklaart. Danny geeft bij zijn verhoorders aan geen deel meer te willen uitmaken van de criminele wereld van de verdachten. Hij zegt zich niet meer veilig te voelen na de moord op Patrick en meerdere keren bedreigd te zijn. Na de aanhouding van hoofdverdachte Karel heeft Danny een telefoontje van een contact van de verdachtengroep gekregen waarin hem werd medegedeeld dat 'als hij iets over Karel zou verklaren, hij (Danny) ze wel kreeg'. Dit contact refereerde daarbij aan de moord op Patrick. Daaraan werd toegevoegd dat 'als hij al zoiets deed bij iemand met wie hij was opgegroeid, Danny zich maar moest voorstellen wat er met hem zou gebeuren'. De verdachten zouden volgens het contact een nieuw adres voor hem regelen indien hij zou verklaren. Dit adres zou 'drie meter onder de grond zijn', zo specificeert Danny. Danny zegt verder dat hij afspraken met Karel en zijn organisatie heeft gemaakt over hoe en wat te verklaren als hij aangehouden zou worden. Hij besluit hier nu van af te zien. Omdat Danny aangeeft wetenschap te hebben van de moord, besluit het team in overleg met de zaaksofficier met Danny een traject in te gaan waarin bekeken gaat worden welke informatie hij bezit en op welke wijze die informatie afgeschermd kan worden. Een maand nadien, het is dan tien maanden na het misdrijf, verklaart Danny over wat hij inhoudelijk weet over de moord.

De kluisverklaringen

In zijn verklaringen omschrijft Danny hoe hij in contact is gekomen met de groepering van Karel. In het verleden heeft Danny een hypotheek geregeld voor een contact van Karel. Via dit contact brengt Karel samen met Theo een bezoek aan Danny's kantoor met het verzoek ook een hypotheek voor hem te regelen.

> 'De gemeente wilde namelijk dat de woonwagenbewoners in huizen gingen wonen, waardoor zij een hypotheek nodig hadden.' (politiedossier)

Het vertrouwen van Karel heeft Danny naar eigen zeggen pas echt gewonnen toen hij heeft bemiddeld in het vanuit Engeland naar Nederland brengen van grote sommen geld. Vanaf dat moment raakt Danny betrokken bij de criminele groepering van Karel. Het aandeel van Danny zou onder andere hebben bestaan uit het uitzoeken en uitwerken van mogelijkheden om crimineel geld legaal te maken, het regelen van de hypotheek en het mede opzetten van een gefingeerd bedrijf.

Danny verklaart zowel telefonisch als in persoon veel contact te hebben met Karel. Uit telecomanalyse blijkt dat het gaat om gemiddeld zeventig contacten per week. De avond voor de moord heeft Danny nog een afspraak met Karel. In de bar ziet Danny dat Karel druk in gesprek is met iemand; het gesprek gaat over Patrick. Daarna hoort hij Karel zeggen: 'Iedereen is hem beu. Het zou me niets verbazen als ze hem een dezer dagen opruimen.'

Danny verklaart dat Karel de beschikking heeft over meerdere vuurwapens, waaronder automatische vuurwapens. 'Hij is gek van wapens,' zo stelt Danny. De in de woning van Karel aangetroffen boeken over wapens getuigen hiervan. Danny zegt ook dat hij eens een Beretta cadeau heeft gekregen van Karel. Danny heeft, voor de moord, bij Karel in de woning twee of drie automatische wapens gezien. Karel noemde daarbij de namen Uzi, Micro Uzi en Scorpio. Tevens omschreef hij hoe de patronen in het magazijn werden gedaan en leek hij veel te weten over de werking van de wapens. 'Karel zei: "Als je een probleem hebt, altijd een automatisch wapen gebruiken, want als er één raak is, dan is je probleem opgelost,"' aldus Danny. Ook na de moord heeft Karel tegen Danny gesproken over wapens. Volgens Danny vertelde Karel dat je snel van magazijn moet kunnen wisselen (op de wijze waarop Patrick is doodgeschoten). Daarna deed Karel voor hoe dit moest en hij maakte hier ook geluiden bij, zo stelt Danny. 'Ook vertelde Karel dat je tranen in je ogen krijgt wanneer je schiet uit een snel rijdende auto met de ramen open.'

Danny vervolgt in zijn verklaring dat Patrick een aanzienlijke schuld had bij Karel. Deze schuld van ongeveer 120.000 euro zou ontstaan zijn nadat Patrick een auto van Karel had gekocht. Ook zou hij geld hebben geleend voor het opbouwen van hennephokken. 'Patrick loste deze schulden niet af, aangezien hij te veel geld opmaakte aan gokken,' zo stelt Danny. Noodgedwongen verkocht Patrick de auto aan een andere Brabantse crimineel, maar ook met die

opbrengst werd Karel niet terugbetaald. Ook kwam Karel erachter dat Patrick hennepoogsten, achter Karels rug om, verkocht aan anderen. 'Karel heeft toen tegen mij gezegd dat de vriendschap definitief voorbij was en dat Patrick de laatste waarschuwing had gekregen,' aldus de getuige.

Danny verklaart verder dat er tien à vijftien dagen voor de liquidatie een bijeenkomst is georganiseerd voor de benadeelden van Patrick. Karel organiseerde deze bijeenkomst en gaf aan dat iedereen geld verloor en dat niemand iets terugkreeg. Karel zou het probleem met Patrick oplossen en zou proberen hun verloren geld terug te krijgen. Daaraan voegt Danny toe dat het bij Karel zo werkt dat problemen na een laatste waarschuwing anderszins worden opgelost, omdat hij anders gezichtsverlies zou lijden. Na de moord biedt Karel de getuige een kogelwerend vest aan. 'Dat was een waarschuwing,' zo meent Danny.

De zaaksofficier acht de verklaringen van de bedreigde getuige geloofwaardig. Deze verklaringen staan te boek als de 'kluisverklaringen' en worden door de zaaksofficier aan het procesdossier toegevoegd. Op dat moment wordt door het Team Getuigenbescherming (TGB) bezien in hoeverre Danny een getuigenbeschermingsprogramma in kan gaan. De VKL besluit om over de inhoud van de verklaringen en de identiteit van de getuige niet te communiceren met het onderzoeksteam. Danny wordt geïnformeerd over de mogelijkheden om in het kader van de moordzaak als anonieme, bedreigde getuige te worden gehoord door de rechter-commissaris. Uiteindelijk wordt Danny negen maanden later, het is dan ruim anderhalf jaar na de moord, formeel aangemerkt als bedreigde getuige waarvoor specifieke beschermingsmaatregelen worden getroffen.

Artikel 226a Wetboek van Strafvordering: Bedreigde getuigen

1 De rechter-commissaris beveelt hetzij ambtshalve, hetzij op de vordering van de officier van justitie of op het verzoek van de verdachte of van de getuige, dat ter gelegenheid van het verhoor van die getuige diens identiteit verborgen wordt gehouden, indien:

a de getuige of een andere persoon, met het oog op de door de getuige af te leggen verklaring, zich zodanig bedreigd kan achten dat, naar redelijkerwijze moet worden aangenomen, voor het leven, de gezondheid of de veiligheid dan wel de ontwrichting van het gezinsleven of het sociaaleconomisch bestaan van die getuige of die andere persoon moet worden gevreesd, en

b de getuige te kennen heeft gegeven wegens deze bedreiging geen verklaring te willen afleggen.

3.6 Van opsporing naar vervolging

De opbrengsten van de actiedag bieden naar inschatting van de zaaksofficier en het rechercheteam voldoende munitie om het vervolgingsproces te starten.

3.6.1 De rechtbank

Bijna vier maanden na de actiedag dient de eerste pro-formazitting bij de rechtbank. Het bewijsmateriaal omvat de bevindingen ten aanzien van het peilbaken, de telecomgegevens en de munitie. Lopende de rechtszaak leveren de verklaringen van de bedreigde getuige ondersteunend bewijs aan de eerdere bevindingen uit het opsporingsonderzoek naar de moord en de hennep. De verklaringen van deze getuige worden enkele dagen voor de inhoudelijke behandeling op de zitting opgevoerd in het proces. Het is dan ruim anderhalf jaar na de moord. Voor de moord worden twee hoofdverdachten, Karel en Janus, vervolgd. Hun wordt, behalve de moord op Patrick, een poging tot moord op Victor ten laste gelegd. Daarnaast worden hun criminele praktijken ten aanzien van hennepkweek en hennephandel ten laste gelegd, alsmede het deelnemen aan een criminele organisatie.

De officier van justitie beredeneert op basis van de vergaarde bewijsmiddelen dat de kopers van het peilbaken dat onder de auto van de slachtoffers is aangetroffen, tevens degenen zijn die het baken hebben geplakt en vervolgens hebben geschoten. De officier van justitie bespreekt ten aanzien van de moord in zijn requisitoir dat Janus en Karel zijn geïdentificeerd als de kopers van het peilbaken, beiden geen alibi voor de tijd van de schietpartij hebben, beiden ten tijde van de schietpartij onbereikbaar zijn, beiden een relatie hebben met de loods waar de munitie is aangetroffen die overeenkomt met de munitie die is gebruikt bij de moord en, ten slotte, beiden een motief hebben voor de moord. Met betrekking tot de hennep wordt Karel en Janus ten laste gelegd dat zij en de medeverdachten in vereniging meerdere hennepkwekerijen hebben ingericht en geëxploiteerd. Volgens de officier van justitie is er sprake van een georganiseerd verband dat zich bezighoudt met – kort gezegd – exploitatie van hennepkwekerijen.

> Om van een criminele organisatie, in de zin van artikel 140 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 11a van de Opiumwet, te kunnen spreken is vereist dat er sprake is van een gestructureerd en duurzaam samenwerkingsverband van twee of meer personen met een bepaalde organisatiegraad, dat tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven. Van deelname is sprake als de betrokkene behoort tot het samenwerkingsverband en een aandeel heeft in dan wel ondersteuning biedt aan gedragingen die strekken tot of rechtstreeks verband houden met de verwezenlijking van het in dat artikel beoogde oogmerk. Voor strafbare deelname is voorts voldoende dat de betrokkene in zijn algemeenheid weet dat de organisatie bestaat en dat die organisatie het plegen van misdrijven tot oogmerk heeft.

Naast Karel en Janus worden zeven verdachten door de officier van justitie beschuldigd van betrokkenheid bij de exploitatie van hennepkwekerijen en van deelname aan de criminele organisatie.

De rechtbank acht bewezen dat de twee hoofdverdachten van de moord de uitpeilset de dag voor de moord hebben opgehaald. Deze uitpeilset is op de parkeerplaats bij het casino onder de auto van de slachtoffers bevestigd door inzittenden van een BMW. Gezien het zendmastspoor van de telefoon die in verbinding stond met het baken, moeten de plakkers de bestuurders van de BMW en de schutters zijn, zo redeneert de rechtbank. Het baken en de ontvanger gaan immers uit elkaar op de plaats waar de auto van de slachtoffers strandt en op het moment dat de schietpartij ophoudt. De rechtbank weegt vervolgens de vraag of de kopers van de uitpeilset ook de plakkers en schutters zijn, zoals de officier van justitie betoogt. De verdachten verklaren bijna een jaar na hun aanhouding dat zij het peilbaken weliswaar in hun bezit hebben gehad, maar dat dit voor de moord is opgehaald door een bekende, wiens naam zij uit angst voor represailles niet willen noemen. Tot dat moment hebben de verdachten gezwegen over de aanschaf van het baken. De rechtbank acht de waarde van deze verklaring ongeloofwaardig, onder andere omdat de inhoud van de verklaring weinig concreet en daarmee slecht verifieerbaar is, en omdat de verklaring niet in een eerder stadium is gedaan. Daarbij komt, zo stelt de rechtbank, dat een verklaring voor het langdurig achterhouden van het verhaal ontbreekt.

De rechtbank komt tot de conclusie dat de twee hoofdverdachten degenen zijn geweest die de uitpeilset hebben gekocht, deze onder de auto van de slachtoffers hebben geplakt en vervolgens hebben geschoten. Ook de overeenkomst tussen de aangetroffen patronen in de loods waarin de verdachten activiteiten

ontplooien, en de patronen die op de plaats delict zijn aangetroffen, bewijst volgens de rechtbank de betrokkenheid van de verdachten bij de moord. Daarnaast acht de rechtbank de conclusie gerechtvaardigd dat de verdachten er bewust voor gezorgd hebben dat hun telefoons rond het tijdstip van de schietpartij onbereikbaar c.q. niet-traceerbaar waren. De verklaringen van de bedreigde getuige worden door de rechtbank als betrouwbaar beoordeeld. Uit de verklaringen van de getuige komt naar voren dat de verdachten niet alleen een motief hadden voor de moord, maar ook over de middelen beschikten. De rechtbank acht het op basis van het aangevoerde bewijs wettig en overtuigend bewezen dat de verdachten verantwoordelijk zijn voor de moord en poging tot moord. De rechtbank oordeelt dat alles wijst op een koelbloedige liquidatie. Daarnaast is de rechtbank overtuigd van het feit dat de verdachten van de moord betrokkenheid hebben bij de exploitatie van hennepkwekerijen en dat zij deelnemen aan een criminele organisatie. De twee hoofdverdachten Karel en Janus krijgen van de rechtbank respectievelijk 23 en 20 jaar gevangenisstraf opgelegd voor de moord en poging tot moord en de deelname aan een criminele organisatie.

Ten aanzien van de overige zeven verdachten acht de rechtbank bewezen verklaard dat ook zij behoren tot het georganiseerde verband dat zich bezighoudt met de teelt van en de handel in hennep, waarbinnen Karel een beslissende, leidinggevende rol vervult. De medeverdachten regelden de panden voor de kweek van hennep, onderhielden de contacten met de verzorgers van de hennepkwekerijen, verzorgden de opbouw van de kwekerijen, verzorgden de verwerking van de hennep of verrichtten andere voorkomende werkzaamheden. Nu er volgens het oordeel van de rechtbank sprake is van een georganiseerd verband over een langere periode gericht op de hennephandel, acht de rechtbank het wettig en overtuigend bewezen dat de verdachten deelnemen aan een criminele organisatie in de zin van artikel 140 van het Wetboek van Strafrecht. De verdachten krijgen van de rechtbank straffen opgelegd variërend van een geldboete tot een gevangenisstraf van drie jaar.[17]

3.6.2 *Hoger beroep*

Na de uitspraak door de rechtbank gaan alle verdachten in hoger beroep. Bijna een jaar na de veroordeling vinden de zittingen van het gerechtshof plaats. Het hof geeft aan te verwachten dat de verdachten 'iets te melden hebben' gezien

17 ECLI:NL:RBARN:2010:BN0054.

het feit dat de verdediging in beroep is gegaan. Ten tijde van de eerste zittingsdag blijven de verdachten echter zwijgen. Maar op een volgende zitting komen de hoofdverdachten van de moord, na ruim drie jaar lang hun mond te hebben gehouden, met een 'nieuwe' verklaring. Zij geven bij het hof aan de uitpeilset waarmee de auto van het slachtoffer is getraceerd, na aankoop te hebben afgegeven aan iemand anders, en bijna een jaar daarna verschaft hoofdverdachte Karel daarbij de naam van deze persoon. Het peilbaken zou zijn overgedragen aan de vrouw waarmee het dodelijke slachtoffer een geheime liefdesrelatie had. Het hof merkt op dat de proceshouding van de verdachten waarin zij pas zo laat in het proces een onthulling doen, verbazing wekt. Maar ten gevolge van het ingebrachte, alternatieve delictscenario komt het eerder aangenomen scenario van 'kopen is plakken en plakken is schieten' onder vuur te liggen. Het Openbaar Ministerie verricht daarop nader onderzoek met betrekking tot verificatie van de nieuwe informatie van de verdediging. Het gerechtshof hoort met het oog op het alternatieve scenario een aantal getuigen, waaronder degene die de uitpeilset zou hebben opgehaald. Enkele dagen daarna stelt het gerechtshof Karel en Janus na jarenlange hechtenis op vrije voeten. De ernstige bezwaren en gronden voor voorlopige hechtenis bestaan naar oordeel van het gerechtshof niet langer.

Ruim twee maanden nadien volgt de uitspraak van het gerechtshof. Het gerechtshof vernietigt het vonnis van de rechtbank en spreekt Karel en Janus van de moord (en poging tot moord) vrij. Het door hen tijdens het hoger beroep aangedragen alternatieve scenario kan niet worden aangetoond maar ook niet worden uitgesloten en daarnaast kan volgens het gerechtshof evenmin worden vastgesteld dat de verdachten aanwezig waren bij de schietpartij. De betrokkenheid van de eerdere moordverdachten bij hennepteelt blijft evenwel in hoger beroep vaststaan. En behalve voor hoofdverdachte Karel geldt ook voor zeven medeverdachten dat hun veroordeling voor de betrokkenheid bij een criminele organisatie blijft staan. Volgens het hof betreft het georganiseerd verband een structurele, duurzame en professionele samenwerking tussen de verdachten gericht op de hennephandel. Karel wordt ook door het hof gezien als de leider van de organisatie: 'de verdachte is als het ware de spin in het web'. Hij vervult volgens het hof binnen de organisatie een beslissende, leidinggevende rol. Ook de veroordeling van Karel voor het witwassen van de winsten geboekt met de illegale hennepkweek blijft in hoger beroep gehandhaafd. Karel wordt door het gerechtshof voor dit geheel veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar. Janus krijgt een boete van duizend euro opgelegd.[18]

18 ECLI:NL:GHARN:2012:BX8202.

De vrijspraak voor de moord komt voor politie en Openbaar Ministerie als een donderslag bij heldere hemel. De advocaat-generaal stelt, naar aanleiding van de vrijspraak, een cassatieberoep in bij de Hoge Raad. De Hoge Raad bekijkt of het gerechtshof de procedures op de juiste manier heeft gevolgd en of het recht juist is toegepast. Het arrest van de Hoge Raad volgt twee jaar na de vrijspraak door het gerechtshof. De Hoge Raad concludeert dat het oordeel van het gerechtshof 'niet onbegrijpelijk is' en verwerpt het beroep.[19]

3.7 Evaluatie

Het opsporingsonderzoek kent een looptijd van ruim een jaar waarbinnen een breed scala aan opsporingshandelingen is verricht. Bijzonder aan het onderzoek is de brede inzet van bijzondere opsporingsmethoden en de interregionale politiesamenwerking. Deze hebben in eerste aanleg een positief resultaat opgeleverd: de moord is volgens de rechtbank opgehelderd. Maar de veroordeling van de moordverdachten houdt geen stand in hoger beroep. De opsporing heeft wel een interessante bijvangst opgeleverd: de aanpak van een criminele organisatie die zich bezighoudt met hennepteelt.

3.7.1 De opsporing

Het TGO is direct na het vaststellen van het misdrijf geformeerd. Na de eerste onderzoeksactiviteiten gaf het aantreffen van het peilbaken onder de auto van de slachtoffers een belangrijke impuls aan het onderzoek. Deze vondst vormde het feitelijke startpunt in de zoektocht naar de daders. De verdachten die vervolgens in beeld kwamen, lieten weinig informatie los. Vanaf dat moment is besloten om op de 'wetenschapsdragers' in de kring van de verdachten te gaan werken. Er is gekozen om bewust tunnelvisie toe te passen. Bewust, maar wel op een gecontroleerde manier, zo vult de zaaksofficier aan: 'Ik heb tegen het team gezegd: "Durf te tunnelen." Daarnaast hebben we veel gaten gedicht en aandacht gehad voor alternatieve scenario's.' Het team heeft op subjecten gerechercheerd en in het verlengde daarvan op de groep waarbij de verdachten betrokken waren. De criminele activiteiten van de verdachtengroep die via het

19 ECLI:NL:HR:2014:2646.

peilbaken in beeld kwam, hebben als het ware een podium geboden om het onderzoek naar de moord via een zijweg voort te zetten, namelijk door het opstarten van een parallelonderzoek naar drugscriminaliteit. Het rechercheteam: 'Het opsporingsonderzoek is bewust afgebakend met het oog op het ophelderen van de moord. Het parallelonderzoek naar de hennep is vervolgens ten gunste van dat doel opgestart.' Normaliter wordt er altijd dadergericht gerechercheerd, maar om de bewijspositie te versterken is het team zich op fenomenen gaan richten.

De verdachtengroep die in beeld kwam, kent een 'zwijgcultuur' zo leerden eerdere ervaringen van het team. Om informatie te kunnen vergaren, werd daarom een brede inzet van bijzondere opsporingsmiddelen noodzakelijk geacht. Er zijn uiteindelijk meer dan 1500 aanvragen voor de inzet van bijzondere opsporingsmiddelen ingediend. 'Vrijwel alle bijzondere opsporingsmiddelen zijn in het onderzoek benut. Feitelijk hebben we alleen geen gebruikgemaakt van het middel pseudokoop,' aldus het rechercheteam.[20] In totaal zijn er 133 telefoontaps op verschillende nummers gezet die in totaal 240.000 tapverslagen hebben opgeleverd. 'Het tappen is arbeidsintensief, maar het levert wel een beeld op van de contacten en verhoudingen van de personen binnen de groep,' aldus een van de teamleden.

Op meerdere momenten werden de bevelen tot de inzet van bijzondere opsporingsmiddelen verlengd, zoals bij het opnemen van vertrouwelijke communicatie (OVC) en de stelselmatige informatie-inwinning (SI). Het WOD-traject heeft uiteindelijk in totaal acht maanden gelopen.

Met het parallelonderzoek naar de hennep is een breder zicht verkregen op de verdachtengroep en zijn, zoals beoogd, kansen gecreëerd om meer informatie over de verdachten te vergaren en letterlijk bij de verdachten binnen te komen. Bij de grootschalige zoekingen die zeven maanden na de moord in het kader van het henneponderzoek hebben plaatsgevonden, zijn goederen aangetroffen die zowel voor het drugsonderzoek als voor het moordonderzoek belastend zijn voor de in beeld gekomen verdachten. In concreto gaat het met name om de vaststelling van de aanwezigheid van hennepkwekerijen (al dan niet in op- of afbouw) en het aantreffen van soortgelijke munitie als op de plaats delict van de moord. Deze vondsten hebben de opsporing goede handvatten gegeven om aanhoudingen te verrichten en door te rechercheren. Het idee van de politieleiding was om de teams na de aanhoudingen af te bouwen en het dossier af

20 Dit betreft het afnemen van goederen of diensten van een verdachte (126i Wetboek van Strafvordering).

te ronden. De dynamiek van het onderzoek vroeg vanaf dat moment echter weer om opnieuw door te pakken. 'Na de aanhoudingen diende zich een bedreigde getuige aan, dat vroeg opeens weer om verder rechercheren,' aldus de zaaksofficier. In de regio was het team een van de eerste die met een bedreigde getuige werkten. Van het traject met de bedreigde getuige hadden alleen de teamleiding, de zaaksofficier en de tegensprekers kennis.

Het totale operationele rechercheonderzoek heeft uiteindelijk ruim een jaar in beslag genomen. Daarop volgde nog enkele maanden inzet op de dossiervorming. Lopende het strafproces is het team nog op twee momenten ingezet voor aanvullende rechercheactiviteiten. Het vervolgingstraject kent eveneens een relatief lange duur: vanaf de eerste (regie)zitting bij de rechtbank tot aan de cassatieuitspraak behelst het een periode van ruim vijf jaar. In figuur 3.2 wordt het verloop van het opsporings- en vervolgingsproces in een tijdlijn weergegeven.

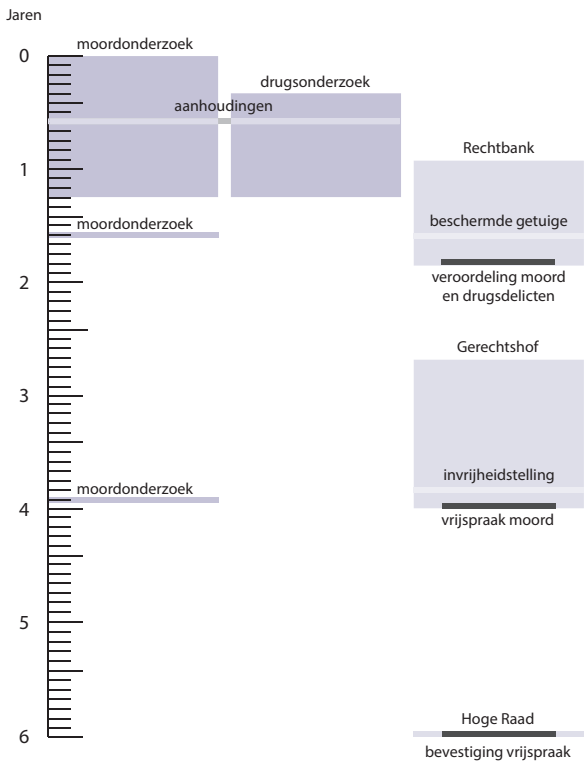

Figuur 3.2: De tijdlijn van het opsporings- en vervolgingsproces

3.7.2 Het team

Eerdere ervaringen van de leidinggevenden met grootschalige onderzoeken hebben hen klaargestoomd voor het TGO, zo menen zij. Vanwege de veelomvattendheid van het onderzoek speelde het capaciteitsvraagstuk binnen de politieorganisatie gedurende de gehele looptijd. 'Er was constant een discussie over waar we de capaciteit vandaan moesten halen,' aldus de zaaksofficier. Elke vier weken werd in een Regionaal Justitieel Overleg (RJO) de voortgang van het onderzoek besproken. De leiding van de Divisie Recherche geeft aan dat dat werd ervaren als het elke keer weer verschuiven van de deadline die in het RJO werd gesteld. 'In deze zaak is meerdere malen de druk ervaren dat het een keer klaar moest zijn,' aldus het divisiehoofd. Hij vervolgt dat het op den duur lastig is om nog door te zetten, omdat naarmate de tijd vordert inzichtelijk wordt wat er aan zaken niet opgestart kan worden vanwege het lopende TGO. Daaraan voegt hij toe: 'Op een gegeven moment kom je ook op landelijke verplichtingen, omdat er ook al een aantal tactische en bijzondere middelen was aangevraagd, met name tegen het einde van het jaar.' Terwijl de zaaksofficier en de teamleiding van het TGO zich gedurende de onderzoeksperiode telkens weer sterk hebben gemaakt voor het draaiend houden van het onderzoek en het blijven verlengen, maakte de leiding van de Divisie Recherche een continue weging van welke zaken er op de *levels* zware en middelzware criminaliteit al dan niet konden worden opgepakt. Het divisiehoofd hierover: 'Met een objectieve blik moet er naar het rendement van het onderzoek worden gekeken. Er moeten strepen worden getrokken en keuzes gemaakt.' Daarbij wordt aangevuld dat iedereen altijd bewust gehouden moet worden van de schaarste van de capaciteit binnen de politie. Met de samenvoeging van de twee regionale teams bestond het rechercheteam op zijn top uit 45 man. Ondanks de continue wegingen is het team gedurende het gehele opsporingsonderzoek op volle sterkte gebleven en voor de actiedag zelfs opgeschaald. Daarna is de afbouw van het team vrij snel doorgezet en zijn de lopende zaken en de dossiervorming afgerond met een beperkt team. De TGO-leider merkt in het kader daarvan op dat dat een gemis is geweest: 'Met meer tijd en menskracht aan het einde van het onderzoek hadden we de losse eindjes beter uit kunnen rechercheren.' De factor tijd heeft uiteindelijk wel een bepalende rol gespeeld in het onderzoek. 'Wanneer het onderzoek niet de tijd had gekregen die het heeft gehad, was de veroordeling in eerste aanleg niet tot stand gekomen,' zo meent de zaaksofficier.

Volgens de zaaksofficier is ook de menselijke factor een succesfactor in het onderzoek. Daarbij verwijst hij naar leiderschap: 'De teamleider is niet in de

hectiek meegegaan, dat is zijn kracht. Ook na de actiedag heeft hij tijd vrijgemaakt om rustig na te denken over de vervolgacties.' Een van de tegensprekers vult aan dat het onderzoek het heeft gered door de gedrevenheid van het team en het intelligent rechercheren: 'De ingezette opsporingsmiddelen zijn selectief en strategisch ingezet.' Het op gestructureerde wijze uitdenken van scenario's door te mindmappen heeft de scherpte in het onderzoek gehouden, menen de betrokkenen. Ook de SGBO kan als een succesfactor voor de resultaten van het onderzoek worden beschouwd. De politieleiding geeft aan dat de SGBO-structuur in de regio heel goed staat: 'Het loopt als een naaimachientje.' De actiedag in het kader waarvan de SGBO is ingezet, heeft ondersteunend bewijs voor de zaak geleverd. De samenwerkende korpsen hebben feitelijk een dubbel SGBO gebouwd. De korpsleiding geeft aan dat de inzet veel energie van de regio's heeft gevergd, maar dat het veel betrokkenheid bij de zaak heeft gecreëerd, omdat er zo veel mensen bij waren betrokken. 'Met de zoekingen en de inzet van 380 man in het kader van de SGBO hebben de regio's groots uitgepakt, maar gezien de opbrengsten is dat het waard,' zo stelt de zaaksofficier.

Tegenspraak

Het instellen van tegenspraak was ten tijde van de start van het opsporingsonderzoek een relatief nieuw fenomeen. Zowel op het niveau van het Openbaar Ministerie als op politieniveau is korte tijd na de start van het onderzoek tegenspraak georganiseerd. De tegensprekers zijn intensief betrokken geweest bij het opsporingsonderzoek naar de moord. Gemiddeld kwamen de teamleiding en de tegensprekers eens in de twee weken bijeen. Een van de tegensprekers vertelt dat de teamleider dankbaar gebruikmaakte van de tegensprekers en hun vroeg mee te denken rondom belangrijke keuzemomenten. Dat kom je niet bij elk team tegen, verklaart hij: 'Er zijn ook teamleiders die tegenspraak liever ontwijken en de informatie niet willen delen, of teamleiders die sterk op je leunen en vragen: "Wat moet ik nou in hemelsnaam?"' De tegenspraak was georganiseerd in het kader van het TGO. Omdat het parallelonderzoek naar de hennep geen TGO-onderzoek betrof, is daar geen tegenspraak voor ingesteld. Het tegenspraakteam heeft ook geen inzage gehad in het dossier van het henneponderzoek. Een tegenspreker geeft aan dat dit achteraf gezien wel een gemis is: 'Achteraf had ik het parallelonderzoek erbij willen hebben. Er werden namelijk beslissingen in het moordonderzoek genomen op basis van bevindingen uit het henneponderzoek.' De tegensprekers hebben het TGO zo nu en dan het vuur

aan de schenen gelegd, maar de TGO-leider geeft aan dat hij het werken met de tegensprekers als zeer prettig en nuttig heeft ervaren. 'Het is een pre dat de tegensprekers buiten het rechercheteam staan en niet meegaan in de hectiek op de werkvloer.'

Samenwerking

De samenwerking tussen de twee politieregio's is bijzonder te noemen en volgens de betrokkenen een belangrijke succesfactor en tevens een positieve ervaring in het onderzoek. De Brabantse regio kent een relatief grote groep woonwagenbewoners en draait daar veel onderzoeken op. Op basis daarvan kunnen ervaring met en kennis van leefwijzen van deze groepering benut worden in het onderzoek. Het betrekken van lokale kennis uit de Brabantse regio bij het rechercheteam is een belangrijke zet geweest. Een teamlid uit de Brabantse regio vertelt dat het zonder meer een meerwaarde is om de lokale kennis over het type groepering te benutten: 'In onze regio zijn veel dienders met die kennis, omdat er hier veel kampers wonen.'

De betrokkenen geven aan dat ook het fysiek bijeenbrengen van beide teams onder één dak van grote waarde is geweest, omdat hierdoor efficiënt en effectief kon worden gewerkt en de betrokkenheid van de teamleden door de snelle communicatie groot was.

3.7.3 De resultaten

Met het opsporingsonderzoek is een criminele organisatie blootgelegd en zijn in eerste aanleg twee verdachten veroordeeld voor de moord. Belangrijke resultaten van het onderzoek die hieraan bijgedragen hebben, zijn de vondst van het peilbaken onder de auto van de slachtoffers, de vondst van de munitie op basis van het henneponderzoek en het in beeld komen van een bedreigde getuige die bereid is te verklaren. De eerste twee cruciale factoren zijn te danken aan de wijze waarop het team heeft gerechercheerd. De bedreigde getuige is in beeld gekomen dankzij de tactische inzet van het financiële onderzoek dat vanaf de start van het TGO heeft meegedraaid.

Het onderzoek heeft geen zicht gegeven op de wapens en de auto die bij de moord zijn gebruikt. Door de afbakening van het onderzoek naar de moord is door het team ook geen zicht gekregen op andere criminele activiteiten van de

verdachtengroep dan de hennep en zijn niet alle betrokkenen in beeld gekomen. 'Toen een van de hoofdverdachten in beeld kwam wegens betrokkenheid bij buitenlandse handel in drugs, is daar niet verder op geïnvesteerd. Dat is losgeknipt van het onderzoek en als restinformatie weggezet,' vertelt de TGO-leider. Het team is gericht geweest op het insluiten of uitsluiten van verdachten met betrekking tot de moord en niet op het insluiten van andere criminele zaken. De TGO-leider vertelt dat het nog verder doorrechercheren op de verdachtengroep tot meer aanhoudingen in relatie tot hennepactiviteiten zou hebben geleid. De 'bijvangst' van het parallelonderzoek naar de hennep heeft evenwel het positieve resultaat opgeleverd dat acht verdachten tot aan de Hoge Raad zijn veroordeeld voor deelname aan een criminele organisatie die zich bezighoudt met de exploitatie van hennep. Daaronder bevindt zich de leidinggevende van de organisatie. Het primaire doel van het opsporingsonderzoek, het ophelderen van de moord, is uiteindelijk niet bereikt. In hoger beroep zijn de verdachten van de moord door het gerechtshof vrijgesproken. En deze uitspraak is later bekrachtigd door de Hoge Raad.

4

De verdachtengroep

Het opsporingsonderzoek heeft vanwege de brede insteek, zoals geschetst in het vorige hoofdstuk, veel informatie opgeleverd over de leef- en werkwijzen van de verdachten die ten tijde van de opsporing in beeld kwamen. Aan de hand van de informatie uit de politiedossiers, politieregistraties van de verdachten en slachtoffers, en interviews met bij het onderzoek betrokken professionals wordt in dit hoofdstuk geschetst hoe de verdachten uit de woonwagenwereld binnen het criminele milieu opereren. Daarnaast worden aan de hand van een netwerkanalyse en antecedentenonderzoeken ten aanzien van de verdachten de hoedanigheid van het criminele netwerk en de kenmerken van de verdachten beschreven. Allereerst wordt gestart met een meer uitgebreide profielschets van de criminele carrière van de slachtoffers, aangezien het rechercheteam ook op deze wijze gestart is.

4.1 Criminele carrières van de slachtoffers

Direct na de schietpartij probeert het team in beeld te krijgen wie de slachtoffers van de schietpartij zijn. Omdat een van de slachtoffers het incident heeft overleefd, is de identiteit van de slachtoffers snel bekend. Victor heeft de schietpartij overleefd en het dodelijke slachtoffer is Patrick. Het criminaliteitsprofiel laat zien dat de slachtoffers niet van onbesproken gedrag zijn en dat hun criminele carrière al vroeg start. Volgens de officiële cijfers worden beiden voor het eerst als verdachte van een misdrijf aangemerkt op de leeftijd van zeventien jaar.

Uit informatie uit het Herkenningsdienstsysteem (HKS) komt naar voren dat de slachtoffers antecedenten hebben op de gebieden drugs- en vermogensdelicten.[21] Het slachtoffer dat de schietpartij heeft overleefd, blijkt zich in het begin van zijn criminele carrière toe te leggen op diefstallen. Zo komt hij in beeld wanneer hij navigatiesystemen uit bedrijfsauto's steelt. Later komt hij in beeld voor het telen van hennep. Het dodelijke slachtoffer blijkt naast vermogensfei-

21 Een persoon krijgt een antecedent op zijn naam als hij door de politie gehoord is als verdachte van een misdrijf.

ten en overtredingen van de Opiumwet een verleden te hebben van delicten met betrekking tot geweld, openbare orde, wapens en mensenhandel.

Naast de 'harde' informatie uit HKS is gekeken naar de registraties van beide slachtoffers in het bedrijfsprocessensysteem van de politie.[22] Daarnaast is er met respondenten over de criminele activiteiten en leefwijzen van de slachtoffers gesproken.

Het dodelijke slachtoffer, Patrick, komt in de vijf jaar voorafgaand aan het misdrijf in totaal ruim dertig keer voor in BVH. De meeste registraties zijn algemene mutaties of aandachtsvestigingen, maar ook komt hij naar voren inzake belediging, overtreding van de Wegenverkeerswet en in verband met hennepkwekerijen. Het aantal registraties en zijn reputatie maken hem bekend bij de politie. Een politiefunctionaris beschrijft het overleden slachtoffer als een echte 'macho', iemand met een grote mond die ook wel eens geweld gebruikt in het uitgaansleven of richting politie. Deze reputatie blijkt ook uit de hiernavolgende registratie.

> 'Voor diegenen die Patrick niet kennen: het betreft een geweldpleger welke geweld in de richting van de politie niet zal schuwen. Wees alert op meldingen!!!' (BPS-registratie)

Ook heeft er in het verleden een huiszoeking plaatsgevonden naar aanleiding van informatie van de CIE waarin naar voren kwam dat Patrick wapens in zijn bezit zou hebben.

> 'Resultaat: in de slaapkamer een pistool met drie gevulde houders, elk tien patronen. Een ontvreemd personenautokenteken. Een rijbewijs en een paspoort, beide vermoedelijk afkomstig van twee auto-inbraken. Foto waarop Patrick te zien is met twee vuurwapens. Diverse soorten munitie en circa €7000 contant.' (BPS-registratie)

Het slachtoffer dat de schietpartij heeft overleefd, Victor, komt in de vijf jaar voorafgaand aan de moord eveneens ruim dertig keer voor in de politiesystemen. Deze mutaties hebben voornamelijk betrekking op zijn rijgedrag, diefstal-

22 Dit betreft ten tijde van het onderzoek de systemen BVH, BPS en X-Pol. Tegenwoordig werken alle politie-eenheden met BVH. In dit systeem wordt informatie over eerdere contacten van personen met de politie vermeld, zonder dat deze noodzakelijkerwijs tot een verhoorsituatie hebben geleid. Derhalve worden in dit systeem meer meldingen geregistreerd dan in HKS en wordt ook een aanvullend beeld van de verdachten gegeven. In dit systeem kan vijf jaar worden teruggekeken.

len en hennepkwekerijen. Hij wordt diverse keren aangehouden voor te hard rijden en is daarvoor al eens zijn rijbewijs kwijtgeraakt. In twee gevallen wordt hij aangehouden voor opiumgerelateerde delicten nadat hij zich niet aan de regels heeft gehouden in het verkeer.

> 'Tijdens onze surveillance zagen wij verbalisanten, verdachte Victor rijden zonder gordel. Vervolgens hebben wij verbalisanten hem een stopteken gegeven met de bedoeling hem een verbaal te geven voor het rijden zonder gordel. Tijdens het bekeuringsgesprek zagen wij verbalisanten achter in het voertuig een groot aantal vuilniszakken liggen. Op verzoek of wij verbalisanten in de kofferbak mochten kijken, gaf verdachte hier toestemming voor. Vervolgens opende verdachte de kofferbak. Tijdens het openen roken wij de ons bekende geur van hennep. Ook zagen wij uit diverse zakken takken van vermoedelijk hennep steken. Verdachte vervolgens aangehouden en overgebracht naar het bureau van politie.' (BPS-mutatie)

Drie jaar voor de moord komen Patrick en Victor voor het eerst samen voor in een politiemutatie. Vanaf dat moment worden zij regelmatig samen in verband gebracht met criminele activiteiten. Voor die tijd leken beiden afzonderlijk al een aardige reputatie opgebouwd te hebben, zo blijkt uit de volgende mutatie.

> 'Patrick vertelde verhuisd te zijn. Tijdens het gesprek herkende ik een van de andere mannen als Victor, voormalig rechterhand van veelpleger (...). Het kan nooit veel goeds betekenen als Victor en Patrick omgang hebben met elkaar.' (BPS-mutatie)

Uit andere mutaties blijkt dat zij als duo bekendstaan als henneptelers en dealers en dat zij tevens vermogensdelicten plegen. Zij blijken bekende figuren in het criminele milieu en schijnen op de hoogte te zijn van wat er speelt binnen het helercircuit, zo blijkt uit een registratie.

> 'Deze persoon vroeg mij toen ook om eens rond te bellen om na te gaan of ik wist wie de goederen gestolen had. Ik heb toen gebeld met onder andere Victor. Hij gaat namelijk tegenwoordig veel om met Patrick. Victor verdient een heleboel geld, maar werkt niet. Ik weet niet waar hij dit geld mee verdient.' (BPS-registratie)

Het profiel van de slachtoffers laat zien dat beiden zich voor de moord al lange tijd in het criminele milieu bewegen, in het bijzonder in het illegale softdrugscircuit.

4.2 Het criminele netwerk

Uit de reconstructie van het opsporingsonderzoek is bekend hoe de verdachten uit de verdachtengroep zich tot elkaar verhouden inzake de hennepteelt. In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op het netwerk en de individuele criminele carrières van de leden van de criminele organisatie. Figuur 4.1 geeft een schematische weergave van de verdachten die in beeld komen in relatie tot de moord en van de groep die zich bezighoudt met het telen en verkopen van hennep.

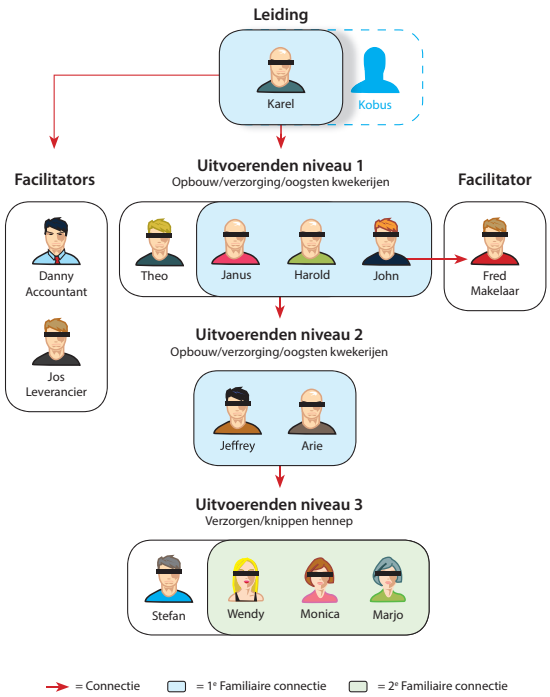

Figuur 4.1: Schematische weergave van de verdachtengroep en de familiaire connecties

Uit het relatieschema is op te maken dat het criminele netwerk uit verschillende lagen bestaat. Aan de top staan de leidinggevenden en daaronder zijn drie niveaus uitvoerenden te onderscheiden. Ondanks deze niveaus zitten er weinig lagen tussen de intellectuele bedenkers en de operationele uitvoerders; de lijnen zijn relatief kort.

De organisatie maakt gebruik van de diensten van een aantal facilitators die actief zijn in de periferie van het netwerk. Het betreft een leverancier van hennepstekken, een accountant en een makelaar die de panden voor de kwekerijen huurt. De huurder van de panden (de makelaar) heeft hbo-makelaardij gestudeerd en regelt de panden waarin de hennepplantages staan. Hij verhuurt en beheert onroerend goed. De facilitators worden vanwege hun specialistische kennis ingeschakeld wanneer zij nodig zijn en houden zich niet bezig met de dagelijkse gang van zaken met betrekking tot de criminele activiteiten. Om deze reden beperkt de verdere beschrijving zich tot de kern van de verdachtengroep, namelijk de leidinggevenden en de uitvoerenden.

De leiding

Karel is de leidinggevende binnen de criminele organisatie. Hij lijkt een coördinerende rol te hebben binnen een organisatie die zich bezighoudt met het telen, oogsten en verkopen van softdrugs. Zelf gaat hij nauwelijks naar de kwekerijen toe. Hij is degene die bepaalt wat er wel en wat er niet gebeurt en hij gaat over de financiële zaken. Hij maakt gebruik van tussenpersonen die zich bezighouden met de opbouw en het onderhoud van de kwekerijen en laat zich regelmatig op de hoogte stellen over de voortgang van de kwekerijen. Karel neemt beslissingen met betrekking tot de kwekerijen en de betalingen. ‘Als Karel iets zegt, zullen de anderen naar hem luisteren,’ aldus een politiefunctionaris. Naast Karel staat zijn broer Kobus. Uit politie-informatie blijkt dat hij naast Karel ook leiding zou geven aan de organisatie. In het opsporingsonderzoek kon zijn vermoedelijke rol echter niet geverifieerd worden. Om deze reden wordt hij verder buiten beschouwing gelaten.

De uitvoerenden

Behalve dat de leidinggevenden in contact staan met de facilitators sturen zij de uitvoerenden op het eerste niveau aan. Op dit niveau wordt het regelen van

geschikte kweeklocaties en de opbouw van de hennepkwekerijen bewerkstelligd. Op dit niveau opereren vier verdachten: Janus, Harold, John en Theo.

Janus is een neef van Karel. Hij mag in sommige gevallen het geld beheren. Daarnaast fungeert hij als 'hokkenbouwer', net zoals zijn oom Harold, zijn oom Arie en zijn neef Jeffrey. Die laatste twee werken op het tweede niveau als uitvoerenden. Behalve dat Harold zelf uitvoering geeft aan het opbouwen van de hennephokken fungeert hij als contactpersoon tussen de leidinggevenden en de overige uitvoerenden op het derde niveau. Hij regelt de knippers voor de geoogste planten. Harold neemt altijd contact op met Karel als er beslissingen genomen moeten worden. Daarnaast fungeert Harold in sommige gevallen als chauffeur voor Karel.

John is een aangetrouwd familielid van Karel. Hij heeft een aansturende rol als het gaat om het regelen van locaties waar hennepkwekerijen opgezet kunnen worden. Zo regelt hij via 'de makelaar' (Fred) diverse panden, die gehuurd worden op andermans naam. In deze panden worden vervolgens de kwekerijen opgebouwd. Ook regelt John het financiële gedeelte met betrekking tot de panden waarin de hennepkwekerijen worden opgebouwd. Hij wordt door de overige leden op de hoogte gehouden van de opbrengsten van de oogst.

Theo staat buiten de familie, maar heeft wel een woonwagenachtergrond. Ook Theo draagt zorg voor de opbouw van hennepkwekerijen en de verzorging daarvan. Volgens de verklaring van de bedreigde getuige in de zaak houdt Theo zich daarnaast bezig met de handel in harddrugs; hij zou de bijnaam 'laborant' hebben. Volgens de bedreigde getuige heeft Theo zich in de organisatie ingekocht voor een bedrag van tienduizenden euro's.

De uitvoerenden op het tweede niveau, Jeffrey en Arie, zijn puur uitvoerend en verrichten het 'vuile werk'; naast het opbouwen van de hokken betreft dat het verzorgen van de planten en het oogsten. Op het derde niveau bevinden zich de uitvoerenden die zich op aansturing van Harold bezighouden met het verwerken van de oogst. Zij worden ingeschakeld door de organisatie om de wiet te knippen. De knipsters zijn drie vrouwen die niet tot de familie behoren, maar wel familie van elkaar zijn. Een van deze knipsters is Wendy, de weduwe van het overleden slachtoffer en de geheime relatie van Karel.

Voor het verzorgen van de planten en het bewaken van kwekerijen buiten Brabant wordt de hulp van iemand van buiten de familie ingeschakeld. Deze persoon, Stefan, bevindt zich eveneens op het derde niveau van uitvoerenden. Onderstaande passage illustreert de hiërarchische verhoudingen.

> 'Stefan verklaart dat Karel en Harold langskwamen om de oogst te bekijken. Karel sprak tegen Harold en Harold communiceerde het dan weer naar Stefan. Laatstgenoemde kreeg ook geen hand van Karel.' (politiedossier)

Noemenswaardig is de familieband binnen de groep. Zo behoren de leidinggevenden en vier van de uitvoerenden tot dezelfde familie met een woonwagenachtergrond. Karel en Janus zijn tevens de verdachten in het moordonderzoek.

Relatie van de verdachten met het overleden slachtoffer

Uit mutaties blijkt dat Karel en het overleden slachtoffer Patrick in het verleden goede vrienden waren en tevens samen criminele activiteiten op het gebied van hennepteelt ontplooiden. Ook had Patrick contacten met familieleden van Karel. Mogelijk heeft Patrick meerdere kwekerijen gehad in samenwerking met de organisatie, gezien onderstaande mutatie waarbij Patrick en verdachten Karel, Janus en Arie betrokken zijn.

> 'Tijdens nachtelijke surveillance zagen wij, omstreeks 04.30 uur, een auto ons tegemoet rijden, hierop voertuig gekeerd teneinde een controle uit te voeren. Onbekend hoeveel inzittenden. Enige tijd het voertuig uit het oog verloren, reed weg in de richting van het woonwagenkamp. Aldaar onderzoekje ingesteld, ter hoogte van de meest rechtse caravan stonden zes tot acht personen (type dikke nekken) op straat te "vergaderen", ons inziens kwam men juist terug van een klusje.' (BPS-mutatie)

4.2.1 *Criminaliteitsprofiel*

Op basis van informatie uit het opsporingsonderzoek kan geconcludeerd worden dat een van de verdachten aan het hoofd van de organisatie staat. Op basis van politie-informatie blijkt dat er mogelijk nog een tweede persoon aan het hoofd of mogelijk zelfs nog boven de in beeld gekomen leidinggevende staat. Het betreft hier een direct familielid van verdachte Karel. Vanwege de afbakening van het rechercheonderzoek kan op basis van de bevindingen echter niet worden aangetoond dat dit familielid betrokken is bij de criminele organisatie. Om deze reden wordt deze mogelijk tweede leidinggevende buiten beschou-

wing gelaten bij het beschrijven van het criminaliteitsprofiel van de verdachtengroep.[23]

In totaal hebben de acht kernleden van de verdachtengroep 78 HKS-registraties op hun naam staan, variërend van twee tot zestien antecedenten per verdachte. Ruim een kwart van de registraties heeft betrekking op vermogensdelicten. Iets minder dan een kwart betreft delicten op het gebied van de Opiumwet. Opvallend is daarnaast het aantal registraties dat betrekking heeft op de Wet wapens en munitie. Met betrekking tot misdrijven op het gebied van de openbare orde komen de verdachten relatief weinig voor. Een politiefunctionaris geeft hiervoor een verklaring: 'De personen uit deze familie zijn niet de mannen die gaan lopen knokken tijdens bijvoorbeeld het uitgaan.'

Tabel 4.1: HKS-registraties van de acht kernleden van de verdachtengroep

Type delict	Aantal	Percentage
Vermogen	22	28
Geweld	8	10
WWM (wapens)	13	17
WVW (verkeer)	9	11
Opium	18	23
Zeden	2	3
Openbare orde	4	5
Overig	2	3
Totaal	**78**	**100**

Het hoofd van de organisatie heeft de meeste registraties op zijn naam staan. Deze persoon heeft antecedenten op het gebied van vermogensdelicten, drugsdelicten en misdrijven met betrekking tot de Wet wapens en munitie. Hij komt over een periode van vijf jaar voorafgaand aan de moord bijna veertig keer voor in de politiemutaties. Hij staat te boek als vuurwapengevaarlijk en is een bekende van de politie in verband met vermogens- en drugscriminaliteit. In het politieregistratiesysteem zijn veel aandachtsvestigingen te vinden met betrekking tot de auto's die deze verdachte rijdt. Dit zijn alle zeer dure en redelijk exclusieve auto's. Op twee momenten in de jaren voor de moord vinden er zoekingen plaats in zijn woning. In het eerste geval worden er wapens en drugs gevonden

23 Het criminaliteitsprofiel van de verdachtengroep heeft betrekking op acht personen: de eerste leidinggevende, de vier uitvoerenden op niveau 1, de twee uitvoerenden op niveau 2 en de mannelijke uitvoerende op niveau 3.

en bij de tweede zoeking wordt er drie kilo hennep aangetroffen. Drie jaar voor de moord worden Karel en John met elkaar in verband gebracht inzake het kweken van hennep.

De uitvoerenden

Binnen het netwerk zijn er (naast de knippers van de hennep) zeven verdachten te onderscheiden met een uitvoerende taak. Het betreft de verdachten die zich binnen het netwerk op diverse niveaus bezighouden met het regelen van panden, het opbouwen van kwekerijen en het verzorgen en oogsten van de hennep. De criminaliteitsprofielen van deze zeven verdachten variëren zowel in aard als in omvang. Het gemeenschappelijke kenmerk is dat zij allemaal antecedenten hebben in verband met vermogensdelicten. Naast de vermogensdelicten komen opiumdelicten relatief vaak voor. Deze komen voor het grootste deel op het conto van een van de uitvoerenden op het eerste niveau.

De vier uitvoerenden op het eerste niveau hebben in totaal 33 HKS-registraties op hun naam staan. Een van deze personen is al bijna dertig jaar actief en heeft in het verleden enkele jaren in detentie gezeten voor een delict op het gebied van de Opiumwet. De helft van zijn antecedenten (in totaal ruim tien) heeft betrekking op de Opiumwet. Drie van de vier uitvoerenden komen naast de HKS-registraties ook regelmatig voor in de overige politiesystemen. Dit zijn vooral aandachtsvestigingen die betrekking hebben op het woonwagenkamp waar deze personen wonen. De politie noteert hier regelmatig alle kentekens van aanwezige auto's en personen. Een van de uitvoerenden komt in de afgelopen jaren juist veel minder vaak terug in de politieregistraties. Dit is opvallend, gezien zijn relatief belangrijke rol in de criminele organisatie en het aantal antecedenten dat hij op zijn naam heeft staan. Het kan zijn dat hij minder risico is gaan nemen met zijn criminele activiteiten en zich meer is gaan toeleggen op het organiseren van de hennepkweek in plaats van het productiewerk.

De uitvoerenden op het tweede niveau verrichten, zoals reeds eerder gesteld, het 'vuile werk'. Zij bouwen de hokken, verzorgen de planten en oogsten. Beiden hebben vermogens- en geweldsdelicten op hun naam staan. Tevens komen zij in de systemen voor door gepleegde misdrijven op het gebied van de Wet wapens en munitie en de Opiumwet. Ook komen beiden (ook vaak samen) voor in de politiemutaties die betrekking hebben op het woonwagenkamp waar beiden wonen.

> 'Hij (Jeffrey) is reeds verhuisd naar het kampje aldaar. Hij woont nu naast zijn broer (Arie), dus de samenwerking kan erg nauw worden daar.' (BPS-mutatie)

Individueel worden de namen van de uitvoerenden op het tweede niveau genoemd in verband met verdachte situaties waarin zij aangetroffen worden (zoals 's nachts op een bedrijventerrein) en in signaleringen in verband met een aantal openstaande boetes, inzake belediging van een politiefunctionaris en voor verkeerscontroles. Tijdens een controle muteert de politie het volgende.

> 'In het opbergvak van het linkerportier van de voornoemde auto een zwarte bivakmuts en twee paar zwarte lederen handschoenen aangetroffen. Tevens bleken in de auto een scanner en een "bakkie" aanwezig te zijn. Bij controle bleek dat hiermee het mobiele berichtenverkeer van de politie gevolgd kon worden.' (BPS-mutatie)

Uit een andere mutatie blijkt dat een van de uitvoerenden wordt gehoord inzake een hennepkwekerij die in een pand van hem wordt aangetroffen. Hij verklaart dat hij dit pand heeft verhuurd aan een persoon voor enkele tientjes per maand. De politie denkt echter dat hij dit huurcontract heeft vervalst om zo zijn straf te ontlopen. De verdachte verklaart hierover zelf het volgende.

> 'U vertelt mij dat de politie het vermoeden heeft dat het opgemaakte contract een nepcontract is. Ik verklaar hierover dat ik niet weet wat dan een echt contract is. Ik kan niet lezen of schrijven. Dit contract heeft hij zelf ingevuld en aan mij gegeven.' (BPS-mutatie)

De verdachte die op het derde uitvoerende niveau opereert, werkt in de periferie van de organisatie. Hij is geen familie van de kernverdachten en is aangetrokken om zich in opdracht van de organisatie toe te leggen op de exploitatie van hennepkwekerijen buiten Brabant. In vergelijking met de rest van de verdachten heeft hij een ondergeschikte functie. Deze verdachte lijkt zichzelf sneller dan de andere verdachten in de kijker van de politie te spelen. Zo heeft hij meerdere antecedenten op het gebied van de Wegenverkeerswet. Uit de politiemutaties blijkt dat hij enkele ongelukken heeft veroorzaakt. Verder wordt hij een paar keer in het uitgaanscentrum aangehouden, omdat hij zich lastig zou gedragen.

> 'Omstreeks 21.30 uur kregen wij, verbalisanten, de melding dat er een man op straat mensen lastigviel. De man zou een junkachtig type zijn. Ter plaatse aangekomen zagen wij dat er een tiental (10) fietsen over de rijbaan lag. De man had met de fietsen gegooid. Hierop is de man aangehouden.' (BPS-mutatie)

4.2.2 *Actieradius*

Het opsporingsonderzoek is gericht op het ophelderen van de moord en in dat kader is de betrokkenheid van de verdachten in het criminele hennepmilieu meegenomen. Hiermee is zicht verkregen op de actieradius van de groep en de verwevenheid met de bovenwereld.

Buiten dat de groep in Nederland actief is op het gebied van de hennep, levert het onderzoek indicaties op dat de criminele organisatie handel drijft met verschillende personen in het buitenland. Het zou voornamelijk personen betreffen uit Groot-Brittannië.

> 'Theo zou op zoek zijn naar transporteurs naar Groot-Brittannië. Volgens de bedreigde getuige is Theo enkele keren naar Groot-Brittannië geweest en heeft de organisatie de Britten een paar keer in Nederland ontvangen.' (politiedossier)

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat er een lijn richting Oost-Europa loopt en dat de organisatie bezig is een transportlijn voor softdrugs op te zetten vanuit Noord-Afrika naar havens in België en Nederland. Vanuit deze havens zouden de drugs verder getransporteerd worden naar Engeland. De handel met personen uit Groot-Brittannië blijkt ook uit de ponden die enkele verdachten wisselen bij de grenswisselkantoren. Al met al lijkt de organisatie connecties te hebben met het buitenland. Het is echter niet duidelijk in hoeverre dit het geval is, omdat het opsporingsonderzoek bewust afgebakend is tot de kwekerijen in Nederland en niet is gericht op de afnemers.

Verwevenheid

De verwevenheid van de organisatie met de bovenwereld is geen opsporingsdoel, maar het onderzoek levert daar wel aanwijzigen voor. De belastingdienst

beschikt over aanwijzingen dat Karel enkele brievenbusfirma's op zijn naam heeft staan. Deze firma's worden gebruikt voor het verkrijgen van een fictief dienstverband en een (fictieve) legale bron van inkomsten, en om het eigendom van de bij de groepering in gebruik zijnde personenauto's te versluieren. De bedreigde getuige onderhield nauwe contacten met Karel inzake deze constructies en ook hielp hij met de aankoop van een dure auto. Of er daadwerkelijk sprake is van verbondenheid met de bovenwereld is de vraag. De bedreigde getuige is immers zelf ook crimineel en was al, voordat hij werd betrokken bij de organisatie, in verband gebracht met financiële delicten. Ook de makelaar, die in opdracht van John de panden huurt, doet willens en wetens mee; hij verzorgt zelfs een enkele keer de planten wanneer een van de andere verdachten niet kan. Concluderend kan gesteld worden dat de organisatie gebruikmaakt van dubieuze personen die in de bovenwereld actief zijn.

Interessant is ook in hoeverre de criminele organisatie met een woonwagenachtergrond verweven is met de 'Hollandse netwerken'. Met het onderzoek zijn veel contacten van de verdachten in kaart gebracht, maar er is niet specifiek gezocht naar contacten met grote Nederlandse criminelen. Wel is bekend dat een familielid van de verdachten in de jaren negentig van de vorige eeuw de rechterhand was van een bekende drugscrimineel. Duidelijk is dus dat de verwevenheid er indirect op basis van het verleden wel degelijk is, maar het is onbekend in hoeverre deze op dit moment bestaat.

4.3 *Werkwijzen*

De criminele organisatie houdt zich bezig met de exploitatie van hennepkwekerijen. Op basis van de onderzoeksinformatie is inzicht verkregen in bijzonderheden van de werkwijzen van de verdachtengroep. Uit het opsporingsonderzoek komt naar voren dat het een groep is die zijn best doet om zo weinig mogelijk attentie van opsporingsdiensten te trekken. 'Voor hen is het belangrijk om rust te creëren voor de buitenwereld. Ze zullen niet te veel mot maken en zich zo onopvallend mogelijk bewegen,' licht een politiefunctionaris toe.

Communicatie

De verdachten onderhouden onderling intensief contact. Mobiele telefoons spelen een belangrijke rol bij de organisatie en uitvoering van de criminele

activiteiten. 'Aan de telefoon wordt een redelijk strakke discipline gehanteerd, omdat ze zich bewust zijn van de opsporing,' aldus een politiefunctionaris. Ten eerste maken de verdachten gebruik van meerdere gsm-toestellen en sommigen van hen hebben een een-op-eentoestel. Dit zijn toestellen waarmee bijvoorbeeld alleen gebeld wordt in verband met 'zaken' of een toestel dat exclusief bestemd is voor één bepaald persoon, zoals een maîtresse. Ten tweede worden telefoons uitgeschakeld op het moment dat de verdachten niet getraceerd willen worden. Onderling worden bijvoorbeeld afspraken gemaakt dat telefoons worden uitgezet wanneer er naar kwekerijen wordt gereden. De verdachten zijn zich goed bewust van de mogelijkheden van de politie om telefoons uit te peilen. Ten derde wisselen de verdachten regelmatig van telefoon en/of simkaart en maken ze gebruik van verschillende telefoonnummers. Het weggooien van telefoons en simkaarten gebeurt in sommige gevallen onder regie van de leidinggevenden. Ten slotte komt naar voren dat de gesprekken met betrekking tot criminele activiteiten in versluierde taal worden gevoerd. Vooral de gesprekken tussen een van de uitvoerenden, die veel in de hennephokken aanwezig is, en de rest van de organisatie zijn versluierd. Er worden vrijwel enkel bijnamen gebruikt en tevens worden er niet of nauwelijks plaatsnamen genoemd, en al helemaal geen plaatsnamen waar kwekerijen gesitueerd zijn.

> 'Johan vraagt of Theo morgen nog naar dinges toe gaat. Theo zegt van wel. Johan zegt dat Theo van die dinges mee moet nemen, van dat gele.' (politiedossier)

Ook de vrouwen van de verdachten hanteren een communicatiediscipline aan de telefoon. Er worden termen gebezigd als 'Ga je met dingetje of dinges?' en 'Hij gaat daar heen,' of 'Hij gaat naar boven.'[24] Deze versluierde taal leidt er in de praktijk toe dat de verdachten elkaar niet altijd begrijpen. Als dat het geval is, wordt er doorgaans opgehangen en licht men elkaar verder per tekstbericht (sms) in.

24 'Naar boven' betreft een kwekerij die gesitueerd is in het noorden van Nederland.

Houding ten opzichte van de politie

Volgens een politiefunctionaris groeien woonwagenbewoners op met een aversie tegen de politie, dat geldt ook voor de vrouwen. Gezien de eerder geschetste criminele carrière van de verdachtengroep is de politie hun niet vreemd. De leden geven blijk van ervaring met politie en justitie, gaan daar gemakkelijk mee om en lijken eraan gewend te zijn. Dit blijkt onder andere uit de reactie van een van de verdachten als een politiefunctionaris vraagt: 'Hoe verliep je aanhouding?' Hij antwoordt: 'Net als alle andere. Ze hadden me ook gewoon kunnen bellen, dan was ik gewoon gekomen, net als altijd.' Ook houden de vaste leden van de organisatie hun mond tegenover de politie. 'Dat is een principekwestie, ik praat niet met de politie, ik ben geen verrader, ik heb een bloedhekel aan die gasten,' zo stelt verdachte Karel. Er heerst een zwijgcultuur. De verdachten beroepen zich op hun zwijgrecht en zullen over het algemeen ook anderen niet verlinken, zo is de ervaring van meerdere politiefunctionarissen. Het motto van de verdachtengroep luidt: 'Bekennen is de politie verwennen.'

Beveiliging

De leden van de organisatie hebben bijna allemaal hun huizen beveiligd met camera's. Dit maakt het voor de politie lastig om zelf camera's of afluisterapparatuur te plaatsen. Ook de auto's worden extra beveiligd door hier volgsystemen in te laten bouwen; dit is overigens niet uitzonderlijk gezien de grote waarde van bepaalde voertuigen.

De beveiliging van eigendommen wordt niet alleen toegepast om de pakkans te verlagen, maar ook om collega-criminelen te weren. De argwaan onder de verdachten is erg groot en daarmee ook de alertheid. Het onderzoek leert dat de verdachten voortdurend op hun qui-vive zijn. 'Sommigen van die mannen zijn ook echt paranoia dat ze achtervolgd worden,' stelt een politiefunctionaris.

Bakens

De organisatie maakt gebruik van peilbakens. Zo blijkt dat verdachten elkaar vragen of ze nog 'een setje' hebben liggen. Hiermee wordt een peilbaken bedoeld. De vraag impliceert dat het niet ongewoon is dat personen binnen deze wereld een dergelijk systeem in bezit hebben. Ook bij een zoeking in de woning van een van de verdachten wordt een dergelijk apparaat aangetroffen.

Rol vrouwen

De vrouwen van de verdachten lijken in ieder geval deels op de hoogte te zijn van de criminele activiteiten van hun partners. Zij hanteren eveneens versluierd taalgebruik en daarnaast zijn zij tegenover de politie al even weinig spraakzaam als de verdachten; ook de vrouwen houden tegenover de politie hun mond en verklaren niet over de betrokkenheid van hun partners. Opvallend is verder dat uit het opsporingsonderzoek naar voren komt dat er veel onderlinge, geheime relaties zijn tussen leden van het netwerk en vrouwen die aan het netwerk gelieerd zijn, zoals vriendinnen van de echtgenotes.

Problemen onderling

In de criminele hennepwereld is men druk met zich te beveiligen tegen ripdeals. Uit het politiedossier komen verschillende verhalen naar voren over 'geripte en getipte' wiethokken. Iedereen binnen het hennepmilieu in de omgeving van de verdachten zou elkaar al eens geript hebben als alle verhalen zouden kloppen. Zo zou de criminele organisatie hennephokken hebben geript van het dodelijke slachtoffer en andersom. Daarnaast zou het dodelijke slachtoffer hennephokken hebben geript van verschillende andere woonwagenfamilies en omgekeerd. Een van deze personen was in het begin subject van onderzoek van de politie. Volgens een van de leden van de organisatie worden de hennephokken beveiligd. Zo is het volgens hem gebruikelijk dat er de laatste drie weken voor de oogst 24 uur per dag bewaking bij een hok is. Een van de uitvoerenden die de hennepkwekerijen buiten Brabant verzorgt, slaapt er ook om ze te bewaken.

Als zich iets binnen het milieu voordoet waardoor de eer van iemand aangetast wordt, is het volgens een politiefunctionaris nodig dat getoond wordt wie de stoerste is en volgen er represailles. 'Macht en aanzien zijn belangrijk. Bij een criminele organisatie moet je aanpakken en laten zien dat er niet met je gesold kan worden,' aldus een andere politiefunctionaris. Het gevaar van personen in de georganiseerde criminaliteit blijkt uit het gegeven dat leden op een gewelddadige manier worden vermoord. 'Uit de organisatie stappen kan alleen met gevaar voor eigen leven,' zo stelt de zaaksofficier.

Bedreigingen

'Als er problemen zijn, zullen woonwagenbewoners niet snel naar de politie stappen,' aldus een politiefunctionaris. Ook voor de verdachtengroep is het kenmerkend dat ze de zaken onderling proberen op te lossen. Na de aanhouding van de moordverdachten lijkt het erop dat de overige leden van de organisatie nagaan wie de zwakke schakels kunnen zijn die eventueel kunnen gaan verklaren tegen de politie. Een van deze personen is de bedreigde getuige. Naar eigen zeggen is hij bedreigd door leden van de organisatie. 'Uit eigenbelang houden ze zich op de vlakte om de rust te bewaren, maar ze zijn zeker niet te beroerd om mensen te bedreigen,' is ook de ervaring van een politiefunctionaris.

Uit het politieonderzoek blijkt dat ook het slachtoffer dat de aanslag overleefd heeft, bedreigd wordt door een lid van de organisatie omdat de auto van de verdachte door de politie in beslag is genomen in verband met het henneponderzoek. De bedreigende verdachte redeneert dat die inbeslagname een gevolg is van het feit dat het slachtoffer tegenover de politie verklaringen heeft afgelegd. Tevens zou de verdachte gedreigd hebben een familielid van het dodelijke slachtoffer wat aan te doen als hij haar tegenkomt. Al met al wordt duidelijk dat het personen niet in dank wordt afgenomen als zij verklaren tegenover de politie.

4.4 Leefwijzen

Uit het politiedossier kan informatie worden gedestilleerd die zich specifiek richt op de leefwijzen van deze woonwagenbewoners.

Familie

Uit het netwerk van de criminele organisatie blijkt dat de meeste personen tot dezelfde familie behoren. Een aantal van hen woont dicht bij elkaar. Het vertrouwen in de familie is heel erg sterk, men twijfelt niet aan elkaar. Er wordt, blijkens de afgeluisterde telefoongesprekken, veelvuldig gebruikgemaakt van een ontmoetingsplaats om de zaken *face to face* te bespreken. Deze ontmoetingsplaats betreft een klein kamp waar een aantal familieleden woont, onder wie de vader, het hoofd van de familie. Op het kamp wordt door enkele verdachten in oud ijzer en auto's gehandeld.

De hechte familieband uit zich onder andere in de steun naar elkaar toe. Of dit steun is uit liefde of uit zorg over het voortbestaan van de organisatie, wordt niet duidelijk. Zo worden vrouwen van opgepakte familieleden financieel gesteund. Dit is in het belang van de organisatie, want hiermee wordt een zwakke schakel vermeden en worden voor de politie de kansen beperkt om via de vrouw aan informatie te komen. Een ander voorbeeld van de hechte familieband betreft de bereidheid om risico's en eventuele straffen van elkaar over te nemen. Hierbij wordt een calculerende afweging gemaakt en lijken ook hiërarchische verhoudingen een rol te spelen.

> 'Ik had willen zeggen dat het pistool van mij was, want jij hebt al een strafblad. Ik ben binnen drie maanden buiten, ik heb nog niks staan en jij al een heel lijstje. Ik was van de zomer weer buiten geweest.' (politiedossier)

Uitgavenpatroon

Uit observaties, taps, verhoren en rekeningen ontstaat een beeld van het uitgavenpatroon van de verdachten. Een van de verdachten leeft een luxe leven en betaalt vrijwel altijd contant. Regelmatig boekt hij voor hem en zijn geheime liefde een hotelkamer. Vaak de duurste kamer, de bruidssuite, die hij ook contant afrekent. Naast dat hij een eigen woning bezit, huurt hij een penthouse. Ook rijdt hij dure, luxe auto's, bezit hij een boot en wordt er niet bezuinigd op dure apparatuur voor de beveiliging van bezittingen. Het rechercheonderzoek toont aan dat ten aanzien van dure bezittingen, zoals auto's, soms gewerkt wordt met een 'katvangerconstructie', waarmee de auto op naam van een ander wordt gezet om verdachten in voorkomende gevallen buiten beeld te houden. Uit onderzoek van de financiële recherche blijkt dat een van de verdachten in een periode van ruim twee jaar voor bijna acht ton aan contante uitgaven heeft gedaan.

Het betalen met contanten is een algemeen gebruik binnen de verdachtengroep, zo blijkt op basis van observaties. 'Banken worden niet vertrouwd, ze stoppen het geld liever in de grond of verstoppen het ergens anders,' aldus een politiefunctionaris.

Vuurwapens

Verschillende verdachten hebben vuurwapens voorhanden of snel de beschikking over vuurwapens. Bij de zoekingen zijn bij de meeste verdachten vuurwapens aangetroffen. Karel zou zeer bekend zijn met verschillende vuurwapens en beschikt ook over boeken over vuurwapens. Uit het onderzoek komt ook naar voren dat het niet ongebruikelijk is om elkaar een vuurwapen te schenken, bijvoorbeeld bij verjaardagen.

Vechtsport

Verschillende leden van de criminele organisatie en ook het dodelijke slachtoffer houden van het bedrijven of bekijken van vechtsport. Het dodelijke slachtoffer en leden van de criminele organisatie zijn in het verleden ook samen naar vechtsportgala's geweest. Hierbij worden zeer dure tafels geboekt, zo stelt een getuige.

Roddel en achterklap

Tijdens het onderzoek blijken verklaringen, tips, tapverslagen en anonieme meldingen doorspekt te zijn van roddel en achterklap. De teamleiding is zich terdege bewust van het verspreiden van roddels ter misleiding, en ook een van de tegensprekers van de politie maakt hier melding van. Besloten wordt om de roddels en geruchten vast te leggen om in beeld te krijgen wie welke geruchten verspreiden, wie de belangrijkste 'hofleveranciers' zijn en over welke personen niet geroddeld wordt. Hiermee moet worden voorkomen dat getuigen of verdachten het onderzoek gaan sturen.

De roddels hebben betrekking op seksuele relaties, wie er grote schulden heeft, wie bepaalde wiethokken zou rippen, enzovoort. Deze roddel en achterklap staan haaks op de consequente zwijgzaamheid van de verdachtengroep en hun relaties ten aanzien van de politie.

4.5 Evaluatie van de verdachtengroep

Voor de zaak is het bijzonder, maar voor de woonwagenwereld is het in het algemeen niet vreemd dat het criminele netwerk voor het belangrijkste deel op familiebanden is gebaseerd. Het rechercheteam durft te spreken van een ware 'maffiastructuur'. De verdachtengroep kent een duidelijke leidersfiguur, is calculerend en strak georganiseerd en vertegenwoordigt alle takken binnen de hennephandel: van telers en knippers tot handelaren. Naast drugs en wapens spelen vrouwen een rol. Alle verdachten uit het netwerk hebben een strafblad en zijn bekenden van de politie.

De verdachtengroep lijkt bewust gebruik te maken van een geografische spreiding van wietkwekerijen. Voor wat betreft de handel heeft de organisatie lijnen lopen naar het buitenland. De criminele groepering voelt zich onaantastbaar en leeft boven de wet. De verdachten zijn zich allemaal bewust van de warme interesse van de opsporingsautoriteiten. Telefoons worden regelmatig weggegooid en er worden nieuwe aangeschaft. Ze spreken codetaal over de telefoon en er worden bijnamen gebruikt. Tijdens de politieverhoren beroepen de verdachten zich stelselmatig op hun zwijgrecht. De politie gaat ervan uit dat de hele familie c.q. criminele groep weet van de hoed en de rand, maar dat de (ere)codes die binnen de woonwagengemeenschap regeren, hun het zwijgen opleggen. Met het opsporingsonderzoek is in beeld gebracht hoe de dadergroep zichtbaar gebruikmaakt van contrastrategieën. Een van de verdachten is bijvoorbeeld op strategische wijze informatie naar de politie gaan brengen om een bepaald scenario te voeden. Een van de algemene constateringen van het rechercheteam is dat de criminele woonwagenbewoners steeds verder opschuiven richting de 'legale' wereld. De woonwagens worden verruild voor huizen buiten het kamp en de criminele woonwagenbewoners duiken op in de legale ondernemerswereld. Deze beweging is ook zichtbaar bij de verdachtengroep.

5 Lessen voor de opsporing

Het rechercheonderzoek biedt vanwege de reikwijdte en de toegepaste opsporingsmethoden inzicht in de leef- en werkwijzen van de georganiseerde drugscriminaliteit binnen de woonwagenwereld. Doorgaans is het rechercheren binnen het criminele woonwagenmilieu lastig vanwege de kenmerken van de groep. Het opsporingsonderzoek leert dat er, door bepaalde keuzes in het onderzoek te maken en bepaalde methoden toe te passen, rake klappen uitgedeeld kunnen worden aan criminele groeperingen in de woonwagenwereld. Uit het opsporingsonderzoek zijn daarom lessen te leren voor de Nederlandse politie ten aanzien van de opsporing in het criminele drugscircuit. In dit hoofdstuk worden deze lessen op een rij gezet.

5.1 Grootschalige opsporing

Het rechercheonderzoek naar de moord binnen het hennepmilieu levert algemene leerpunten op voor de opsporingspraktijk.

Goede afweging van de teamsamenstelling

Een goede inschatting van de benodigde kwaliteit en omvang van het team kan gemaakt worden door een goede beschrijving van de complexiteit en aard van het onderzoek. Het aantal tactisch rechercheurs was in het rechercheonderzoek in eerste instantie beperkt, waardoor mogelijk waardevolle sporen niet tijdig konden worden opgespoord en vastgelegd. Dit kan de kans op de oplossing van het feit beïnvloeden.

Tegenspraak tijdig organiseren

In het rechercheonderzoek is weliswaar direct besloten tot het organiseren van tegenspraak, maar het duurde nog anderhalve week voordat de tegensprekers om tafel gingen met het team. De eerste anderhalve week na een misdrijf vormt vaak de meest hectische periode, die dan gemist wordt door de tegensprekers. Het duurt bovendien ook langer voordat de tegensprekers ingelezen zijn en er daadwerkelijk tegengesproken kan worden. Het werkt effectiever als tegenspraak snel wordt ingeschakeld; bij voorkeur moet dat daarom in een eerder stadium gebeuren. Tegenspraak kan de teamleiding ondersteunen door al in de hectische fase mee te kijken en zo nodig tips te geven.

Geduld, rust en betrokkenheid in het team

Het rechercheteam heeft ervaren dat het lastige van het verrichten van onderzoek in het algemeen, en van het rechercheren in het woonwagenmilieu in het bijzonder, is dat snelle resultaten uitblijven. Het betreft een type onderzoek dat tijd en geduld vraagt. De kracht van het rechercheteam is dat de rust ook op hectische momenten bewaard bleef en dat de teamleiding erin slaagde om boven de enorme hoeveelheid informatie te staan, zo menen ook de zaaksofficier en de tegensprekers.

Ook het actief betrekken van de teamleden bij het doel van de onderzoeksactiviteiten blijkt volgens de betrokkenen bij het politieonderzoek van groot belang. In de regio waar het TGO heeft gedraaid, wordt daar bewust op geïnvesteerd en het effect daarvan is volgens de politieleiding in de briefing zichtbaar: ‘Ze snappen echt waarover het gaat.’

Interregionale samenwerking

Een belangrijk leerpunt uit het opsporingsonderzoek is dat het zinvol is om direct in de eerste fase de samenwerking met een andere politieregio aan te gaan, indien de plaats delict en de slachtoffers of verdachten verband houden met twee verschillende regio’s. Zoals ook de TGO-leider aangeeft, is het cruciaal om in de eerste vier weken informatie in samenspraak met de andere regio te verzamelen. Daarbij is het belangrijk om een liaison in de regio te hebben om de informatie te kunnen stroomlijnen. De TGO-leider hierover: ‘De stromen

kun je parallel houden, maar op een gegeven moment heb je overzicht nodig.' De samenwerking leidt ertoe dat de regio's als het ware kunnen meeliften op elkaars capaciteit. In het rechercheonderzoek is de samenwerking tussen de regio's een succesfactor geweest. In het bijzonder heeft het fysiek samenbrengen van de teams de betrokkenheid bij de zaak vergroot. Dit is een werkwijze die ook op basis van ander onderzoek succesvol blijkt (Van Leiden & Ferwerda, 2006).

Naast een politiesamenwerking tussen verschillende regio's blijkt een samenwerking op het niveau van het Openbaar Ministerie van grote waarde. Een voordeel dat in het opsporingsonderzoek speelde, is dat er ten tijde van het parallelonderzoek gewerkt werd met een en dezelfde zaaksofficier. De verzoeken voor opsporingsmiddelen gaan dan naar dezelfde zaaksofficier en daardoor kan een betere en snellere afweging worden gemaakt.

Lokale informatiepositie in het team

Het benutten van lokale kennis door het rechercheteam is van grote waarde gebleken. Op basis van een goede lokale informatiepositie kan de inzet van opsporingsmiddelen tactisch bepaald worden. 'Het is nuttig te weten waar de camera's hangen, welke deuren geopend kunnen worden en wat er speelt,' aldus het rechercheteam. Dat geldt in het algemeen, maar zeker als het gaat om de ontoegankelijke woonwagenwereld. In de regio waar het TGO heeft gedraaid, wordt inmiddels standaard lokale kennis in het rechercheteam benut.

Grondig technisch onderzoek

Hernieuwd onderzoek aan de auto van de slachtoffers leverde de bevinding op dat er een peilbaken onder de auto was aangebracht. Omdat aan de inslagsporen van de kogels te zien was dat de auto ook aan de onderzijde was geraakt, besloot de technische recherche de auto ook aan de onderkant te onderzoeken door deze op een brug te plaatsen. De vondst van het peilbaken aan de onderzijde van de auto heeft feitelijk het startpunt van de zoektocht naar de daders gevormd.

Uit deze bevinding is het evidente en concrete leerpunt te distilleren dat het zinvol is om goederen die betrokken zijn bij een misdrijf altijd grondig te onderzoeken. In werkprocessen is naar aanleiding daarvan vastgelegd dat een auto in onderzoeken altijd opgetild moet worden en van boven tot onder moet

worden onderzocht. Inmiddels is het een landelijke procedure om een auto op een brug te zetten voor onderzoek.

Tijd, ruimte en capaciteit

Bijzonder aan het opsporingsonderzoek is dat het relatief veel ruimte en tijd heeft gehad om resultaten te boeken. Wel is het capaciteitsvraagstuk op vele momenten aan de orde geweest en heeft het team menskracht moeten inleveren. De vraag kan gesteld worden of eenzelfde zaak op dit moment dezelfde tijd zou krijgen. De politieleiding uit de regio waar het TGO heeft gedraaid, reageert daarop dat die kans klein is: 'Het is nu allemaal meer dichtgespijkerd en er wordt eerder voor de smalle lijn gekozen.' De reden die daarvoor wordt aangevoerd, is dat het besef van capaciteit en schaarste meer aanwezig is: 'Het team wordt nu meer in de nieren gezeten.' Met de Nationale Politie wordt mogelijk de bewustwording van een gezamenlijk doel vergroot, wat ten goede kan komen aan de inzet in capaciteit en tijd voor grootschalige rechercheonderzoeken en het gezamenlijk optrekken.

De zaaksofficier benadrukt dat het bijzonder is dat het team zo lang heeft mogen doorrechercheren: 'Doorgaans krijgt een team niet langer dan vier maanden de tijd om tot een aanhouding te komen.'

Grondige verslaglegging

De verslaglegging van zowel het rechercheteam als het tegenspraakteam blijkt niet volledig. Het is daardoor niet altijd inzichtelijk wat de beslismomenten en argumenten zijn. De kwaliteit en de kwantiteit van de verslaglegging gaan gaandeweg het onderzoek verder achteruit, zo wordt ook geconstateerd door de tegensprekers. Het journaal wordt minder consequent bijgehouden en de afspraken worden steeds 'zuiniger' vastgelegd. Er wordt daarnaast alleen vastgelegd welke argumenten er bestaan om een beslissing wél te nemen, en niet welke argumenten tegen een beslissing zijn of waarom er geen beslissing is genomen. De transparantie en de rode lijn van het onderzoek zijn niet duidelijk. Een onvolledig dossier kan nadelig zijn voor een onderzoek dat tot een cold case verwordt, omdat er dan geen compleet beeld voorhanden is van het onderzoek en van hetgeen er gecommuniceerd is tussen het tegenspraakteam en de teamleiding. Een complex onderzoek vraagt om een grondige verslaglegging tenein-

de een sterk dossier voor het vervolgingsproces te vormen. Een voorwaarde is dat het belang van goede dossiervorming wordt onderkend en dat er voldoende capaciteit wordt vrijgemaakt om aan goede dossiervorming te doen.

5.2 Grootschalige opsporing binnen de criminele woonwagenwereld

Het opsporingsonderzoek heeft naast de leerpunten voor het grootschalig opsporen in algemene zin interessante leerervaringen opgeleverd voor het rechercheren binnen de criminele woonwagenwereld. De leefwijzen van het woonwagenmilieu maken dat bepaalde opsporingsstrategieën lastig zijn toe te passen, of zoals de zaaksofficier het verwoordt: 'Je kunt niet anders dan andere middelen inzetten.' De leerpunten ten aanzien van het rechercheren in de criminele woonwagenwereld zijn overigens ook van waarde voor de algemene opsporingspraktijk als het gaat om rechercheren binnen gesloten gemeenschappen.

Een beeld van de context met telefoontaps

In grootschalige opsporingsonderzoeken is het gebruikelijk om telefoons van verdachten uit te luisteren. Telefoons vormen een onmisbaar middel om onderling te communiceren. Bekend is dat er binnen het criminele milieu in sluiertaal wordt gesproken, zo ook door de criminele woonwagenbewoners. Het bewustzijn van de mogelijkheden van de politie om telefoons te tappen, is bij hen aanwezig. Telefoontaps leveren daardoor weinig concrete informatie op over strafbare gedragingen, zo blijkt ook uit het rechercheonderzoek, maar het langdurig via de tap volgen van verdachten en hun contacten levert wel een goed beeld op van de bezigheden, en biedt daarmee aanknopingspunten om door te pakken. Daarnaast bieden sms-berichten soms interessante aanvullende informatie. Met het uitpeilen van telefoons kan in beeld worden gebracht waar de verdachten hun werkgebied hebben.

Kennis van de (on)mogelijkheden van het opnemen van vertrouwelijke communicatie

Het opnemen van vertrouwelijke communicatie in de privéomgeving van de verdachten vormt een mogelijkheid om aanvullend op de telefoontaps meer

concrete informatie aangaande de handel en wandel van verdachten in kaart te brengen. Het plaatsen van de opnameapparatuur vormt echter een probleem, dat ten eerste te maken heeft met de afschermingsmethoden die er binnen de criminele woonwagenwereld worden toegepast, en ten tweede samenhangt met hun leefwijze. Voor de criminele woonwagenbewoners is het min of meer gebruikelijk dat zij hun eigendommen voorzien van bewakingscamera's. Dat geldt voor woningen en terreinen. Door dergelijke contrastrategieën is het voor de politie lastig om ongezien afluisterapparatuur te plaatsen, zo is ook gebleken in het opsporingsonderzoek. Wat betreft het tweede punt, de leefwijze, vertelt de zaaksofficier: 'Wat we hebben geleerd, is dat de gezinnen op een andere manier leven. Veel geluid in huis levert problemen op voor het afluisteren van de gesprekken.' De plaatsing van afluisterapparatuur gebeurt door collega's van de Dienst Specialistische Recherchetoepassingen (DSRT).[25] Rechercheteams zijn afhankelijk van de (on)mogelijkheden van de DSRT. Een belangrijk leerpunt uit het rechercheonderzoek is dat de DSRT goed op de hoogte is van de kansen en risico's van het plaatsen van apparatuur op bepaalde plaatsen. Dat zijn afwegingen die per zaak gemaakt moeten worden. De ervaringen met de (on)mogelijkheden van het opnemen van vertrouwelijke communicatie worden doorgaans alleen intern (in de interne briefings) gedeeld. 'Van belang is dat deze kennis ook voor andere teams ter beschikking komt,' aldus de TGO-leider.

Undercoveroperatie in de kring rond de verdachten

Een stap verder in de bijzondere opsporingsmiddelen is de undercoveroperatie. Een infiltratie in de criminele woonwagenwereld blijkt op basis van andere opsporingsonderzoeken een uitgesloten werkwijze, zo leert ook de ervaring van de Criminele Inlichtingen Eenheid (CIE) en andere politiediensten.[26] Stelselmatige informatie-inwinning in de nabije omgeving van de groepering blijkt in het rechercheonderzoek wel een haalbare kaart. Met deze werkwijze kon een verdachte uitgesloten worden van betrokkenheid bij de moord, wat heeft bijgedragen aan de waarheidsvinding.

25 De DSRT heet thans de Dienst Landelijke Operationele Samenwerking (DLOS) van de Landelijke Eenheid.

26 De CIE heet thans binnen de Nationale Politie het Team Criminele Inlichtingen (TCI).

Zwakke plekken traceren

De verdachtengroep bestaat hoofdzakelijk uit familieleden en dat is tegelijkertijd de kracht en de zwakte van het netwerk. De kracht is dat er vrijwel nooit 'afvalligen' zullen zijn en dat familieleden niet over elkaar zullen verklaren, maar de familiebanden maken de organisatie ook kwetsbaar. Er zitten in een familieverband, in tegenstelling tot andere vormen van georganiseerde criminaliteit, weinig lagen tussen de intellectuele leidinggevenden en de operationele uitvoerders. Met goed recherchewerk is het daarom mogelijk om via de uitvoerders al snel bij de leiders van de organisatie uit te komen.

Een andere zwakke plek zit in het gegeven dat er naast de familieleden enkele mensen van buitenaf tot de groep behoren. Voor wat meer specialistische kennis of handelingen is de organisatie afhankelijk van anderen. Daartoe horen de leverancier van de hennepstekken, de huurders van de locaties en bovenal de accountant. In de familie gelden ongeschreven afspraken dat er niet verklaard wordt over zaken die binnen de familie spelen. Externe partners kunnen in hun visie, normen en waarden afwijken van die van de familie. Dat blijkt het geval bij de bedreigde getuige die uiteindelijk ten tonele verschijnt. Hij werkte als accountant voor de leidinggevende van de groep. De kernverdachten van de familie proberen de externen onder bedreiging in de tang te houden, maar dit lukt niet altijd, zo blijkt uit het rechercheonderzoek. De bedreigde getuige heeft een afwijkende visie: moord gaat hem te ver. Het gebrouilleerd raken met criminele partners van buiten de familie vormt een zwakke plek voor de organisatie. In de opsporing op zoek gaan naar zwakke schakels die gelieerd zijn aan de criminele organisatie, is daarom zinvol.

Financieel tactisch rechercheren

Een kracht van het rechercheonderzoek is het direct vanaf de start laten meelopen van financieel rechercheurs. Op die manier kan met een financiële bril worden meegekeken in het onderzoek en kunnen kansen voor de opsporing worden gevonden. Criminele organisaties hebben altijd een partner nodig om de financiële zaken te regelen. Hieronder vallen het regelen van hypotheken en uitkeringen en het witwassen van crimineel geld via het kopen van onroerend goed en investeringen in legale bedrijven of producten. De financiële kennis die hiervoor nodig is, is niet altijd 'in huis' aanwezig. Bij de onderzoekscasus is de financieel adviseur van de organisatie iemand van buiten de familie die als

accountant werkzaam is. Zoals in het opsporingsonderzoek is gebleken, kan in de financiële poot van een criminele organisatie een zwakke plek worden gevonden. Door de inzet van een strafrechtelijk financieel onderzoek is inzicht verkregen in de geldstromen van de criminele organisatie en bovendien is de financieel adviseur van de organisatie een belangrijke getuige gebleken.

Strategisch plannen van verhoren

Gezien de woonwagenachtergrond van de verdachtengroep die in beeld is gekomen, is de aanname van het rechercheteam dat de verdachten op dit niveau van criminaliteit niet zullen praten. Deze aanname wordt door eerdere ervaringen met verdachten uit de woonwagenwereld, maar ook door de bevindingen gaandeweg het onderzoek, onderstreept. De verdachten zijn alert, niet alleen vanwege hun veelal ruime ervaring met de politie, maar ook omdat zij op hun hoede moeten zijn voor collega-criminelen. Omdat een kenmerk van de woonwagenwereld is dat men weinig verklaart, leveren verhoren weinig informatie op om op door te rechercheren. Het rechercheteam maakt een goede strategische keuze om de verdachten eerst langdurig te volgen en pas aan te houden, te horen en te confronteren wanneer het over voldoende kennis en bewijslast beschikt. Het uitdenken en het inzetten van stooktrajecten gaan hieraan vooraf.

Grootschalig optreden met beleid

De criminele woonwagenbewoners zijn alert, communiceren onderling veelvuldig en beschermen elkaar vanuit hun familiaire band. Op basis van die kennis besluit het rechercheteam de in beeld gekomen verdachten en locaties met de inzet van veel menskracht op één moment te bezoeken. Op die manier kunnen de verdachten elkaar niet waarschuwen, wat de kans op succesvolle aanhoudingen en zoekingen vergroot. Aan een grootschalig optreden zoals op de actiedag kleven risico's, vooral omdat informatie met zeer velen moet worden gedeeld en er kans op (onbewust) uitlekken van informatie bestaat. Om deze risico's te minimaliseren, heeft het team de voorbereiding (briefing) zo dicht mogelijk op de actiedag gepland. Daarnaast is de regio waarin de verdachten woonachtig zijn, in de voorbereiding gemeden. Deze werkwijze heeft zijn vruchten afgeworpen: de geplande aanhoudingen konden worden gedaan en de zoekingen leverden bewijslast op.

Nawoord

Het onderzoek naar de moord waar in dit boek verslag van wordt gedaan, is te kenschetsen als een bijzonder rechercheonderzoek naar een bijzonder misdrijf en een bijzondere verdachtengroep. Het vormt daarmee een interessante leercasus voor de politie. Maar ook het vervolg van het strafproces is bijzonder te noemen; de zaak krijgt gaandeweg een opmerkelijke wending. In dit nawoord worden de bevindingen uit de reconstructie van het opsporingsonderzoek beschouwd en worden de resultaten van de opsporing tegen het licht van het vervolgingsproces gehouden.

Brabantse maffia

De kenmerken van de criminele woonwagenfamilie die in het grootschalige opsporingsonderzoek door politie en justitie als verdachtengroep is aangemerkt, ondersteunen eerdere bevindingen ten aanzien van de criminele woonwagenwereld. In een zaak die Huisman e.a. (2003) onderzochten, komt eveneens naar voren dat er bij de organisatie van woonwagenbewoners sprake lijkt te zijn van een duidelijke familiehiërarchie. En ook in die onderzoekscasus komt de afscherming van het criminele samenwerkingsverband ten opzichte van de buitenwereld door het gebruik van camera's prominent naar voren. Daarnaast is het creëren of gebruikmaken van locaties waar criminele activiteiten worden beraamd en ontplooid, bekend vanuit eerdere studies (Huisman & Jansen, 2012; Kruisbergen e.a., 2012). De verdachtengroep die onderwerp van studie is in dit boek, laat ook de betrokkenheid van de woonwagenwereld bij de criminaliteit zien. Met recht kan in relatie tot de verdachtengroep volgens meerdere professionals gesproken worden van 'Brabantse maffia'. Uit observaties tijdens de rechtszittingen blijkt de status van de hoofdverdachte als leider van de criminele organisatie. Bij binnenkomst in de rechtszaal wordt met respect naar hem gekeken door zijn familieleden, die trouw de zittingen bijwonen. Het verloop van de hogerberoepzitting is bijzonder te noemen. Uit informatie is naar voren gekomen dat er een vluchtroute van of naar het paleis van justitie geprepareerd

was. Op basis van die informatie is een multidisciplinaire maatregel opgelegd en zijn de verdachten overgeplaatst naar de Extra Beveiligde Inrichting (EBI). Het paleis van justitie is ten tijde van de hogerberoepzittingen extra beveiligd. Deze situatie geeft een beeld van de reputatie van de verdachten en de dreiging die van de verdachtengroep uitgaat.

Rechercheren in de criminele wereld

Het criminele milieu waarin het slachtoffer van de moord zich bevond, vormt een complicerende factor voor de opsporing. Rechercheren binnen het criminele milieu is lastig, omdat de omgeving niet meewerkt. Er spelen allerlei belangen, waardoor er door betrokkenen uit het circuit geen openheid van zaken wordt gegeven. Inherent aan het criminele milieu is dat er tal van redenen denkbaar zijn waarom iemand uit de weg moet worden geruimd. Naast de verdachten die de politie uiteindelijk heeft aangehouden voor de moord, zijn er maar liefst dertien andere personen in beeld gekomen die motieven zouden hebben gehad voor de moord. Van de recherche vraagt het wegen van alle scenario's en verdachten veel tijd en inspanning.

Het criminele woonwagenmilieu waaruit de aangehouden verdachten afkomstig zijn, is een extra complicerende factor voor de opsporing. Hechte familiebanden en grote onderlinge solidariteit vormen de kernelementen van de woonwagencultuur. Deze tradities worden van generatie op generatie doorgegeven en zijn sinds kort (in augustus 2014) bovendien bestendigd door de plaatsing van de woonwagencultuur op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland. En juist die tradities binnen een gesloten familiesysteem maken dat het voor de politie lastig is om binnen de woonwagenwereld een informatiepositie te verwerven. Door de leden van de woonwagenfamilie die een rol spelen in de onderzoekscasus, worden geen uitgebreide verklaringen aan de politie gegeven. In de onderzoekscasus beroepen de verdachten zich op hun zwijgrecht en ook andere betrokkenen vertellen niets. Men spreekt niet over elkaar en houdt elkaar de hand boven het hoofd. En dat gaat zelfs zo ver dat men bereid is voor elkaar de schuld op zich te nemen, zoals in het opsporingsonderzoek blijkt wanneer een van de verdachten voorstelt het wapen van de ander bij zich te dragen, omdat de ander een langer strafblad heeft. Dergelijke vormen van loyaliteit binnen de organisatie compliceren de opsporing en vragen om een alternatieve manier van opsporen.

In de moordzaak die in dit boek is gereconstrueerd, heeft het recherche-

team geanticipeerd op het milieu waarin de opsporing moest plaatsvinden. Het team heeft grondig en intensief gerechercheerd. Wat het rechercheonderzoek bijzonder maakt, is dat het team creatief is gaan zoeken naar het creëren van kansen om dichter bij de verdachten van de moord te komen door zich te richten op de hennepcriminaliteit en een samenwerking aan te gaan met een andere politieregio. Deze werkwijze blijkt succesvol: de bewijslast voor de moord wordt via het henneponderzoek vergaard. Bij de zoekingen die op grond van het henneponderzoek worden uitgevoerd, wordt munitie aangetroffen die overeenkomt met de munitie die bij de schietpartij is gebruikt. Naast het fysieke bewijs wordt, dankzij het financieel tactisch rechercheren, een succesvol traject met een kroongetuige bewandeld. Ook dit mag bijzonder genoemd worden, aangezien bedreigdegetuigentrajecten kwetsbaar zijn en een groot afbreukrisico kennen.

Aannemelijkheid of falsificeerbaarheid

De criminele woonwagenwereld speelt een kat-en-muisspel met de politie. En in het opsporingsonderzoek naar de moord en de hennep heeft de politie dat spel gewonnen. In eerste aanleg welteverstaan. De forse veroordelingen door de rechtbank van de verdachten worden ruim twee jaar na de uitspraak door het gerechtshof en later door de Hoge Raad voor een deel tenietgedaan. De veroordelingen van de verdachten voor de criminele organisatie met als oogmerk het exploiteren van hennepkwekerijen blijven in hoger beroep van kracht. Maar de twee moordverdachten worden na een initiële veroordeling van 20 en 23 jaar cel in hoger beroep voor de moord vrijgesproken.

De moordverdachten zijn in eerste aanleg veroordeeld, omdat het scenario dat door het Openbaar Ministerie is aangedragen door de rechtbank aannemelijk werd bevonden. In hoger beroep volgt vrijspraak onder andere omdat een ander scenario niet uitgesloten kan worden. De Hoge Raad houdt dit vonnis in stand. Zonder een oordeel te willen vellen over de uiteenlopende uitspraken, roept deze wending in het strafproces de vraag op hoe ver de politie moet gaan met het doorrechercheren van alle scenario's die kunnen worden opgesteld. Wanneer is er, met andere woorden, voldoende gedaan om aannemelijk te laten zijn dat een scenario is gefalsificeerd?

Overigens stelt het gerechtshof in zijn uitspraak dat hoewel geen van de behandelde scenario's bekrachtigd kan worden met voldoende bewijsmateriaal, de daders, gezien die scenario's, in de omgeving (in letterlijke en figuurlijke

zin) van de oorspronkelijke moordverdachten moeten worden gezocht. Hun connectie met het peilbaken dat onder de auto van het slachtoffer werd aangetroffen, staat immers vast. In die zin kan gesteld worden dat er in elk geval sprake lijkt van een verband tussen de criminele woonwagenfamilie en de daders van de moord.

Kennis en continuïteit

In een evaluerend gesprek met de betrokken politiefunctionarissen en de zaaksofficier is de wending in de zaak bij de behandeling in hoger beroep besproken. Daarbij kwam naar voren dat gelet op het feit dat een zaak een dergelijke wending kan hebben, het van belang is dat de overdracht van kennis van de officier van justitie en het opsporingsteam naar de advocaat-generaal zo goed mogelijk geborgd is. Een gegeven is dat de overdracht van de zaak door de officier van justitie aan de advocaat-generaal in het hoger beroep, ondanks intensief contact tussen de eerste en tweede lijn, kan leiden tot kennisverlies. Tegelijkertijd is het zo dat de advocatuur, in het geval daar geen verloop in zit zoals in de onderzoekscasus, steeds meer dossierkennis opbouwt, en vanuit die dossierkennis – zoals in het onderhavige geval – een alternatief scenario zou kunnen presenteren. De continuïteit is er wel aan de kant van de verdediging, zodat die continuïteit ook aan de kant van het Openbaar Ministerie moet worden ingebouwd. Een oplossing zou kunnen zijn dat de zaaksofficier de zaak zelf zou kunnen meenemen naar hoger beroep of dat hij – zoals in de praktijk ook al regelmatig gebeurt - zitting neemt naast de advocaat-generaal, dan wel dat een advocaat-generaal eerder bij een zaak betrokken wordt, mogelijk zelfs al in de opsporingsfase.

> 'De advocaat-generaal kan niet teruggrijpen op eerdere kennis, hij heeft het onderzoek niet meegedraaid. Daarentegen wordt de verdediging steeds scherper.' (zaaksofficier).

De vrijspraak van de verdachten voor de moord maakt de zaak nog meer dan voor de vrijspraak tot een belangrijke leercasus. Met ruim een jaar recherchewerk en een ruime inzet in menskracht, geld en vrijwel alle ter beschikking staande (BOB-)middelen wordt het politiedossier in het vervolgingsproces onvoldoende sterk verklaard om de eerdere veroordeling te handhaven. De TGO-leider, de tegensprekers en de zaaksofficier stellen zichzelf de retorische

vraag wat ze nog meer hadden kunnen doen of wat op een andere manier gedaan had kunnen worden. De veroordeling voor de criminele organisatie en de hennep blijft weliswaar overeind en die winst is geboekt. Maar zelfs door de inzet van alle middelen die de overheid tot haar beschikking heeft, wordt een kapitaal delict niet opgehelderd. Dit gegeven zegt iets over de hardnekkigheid en ongrijpbaarheid van het fenomeen. De vraag die hieruit volgt, is of er andere mogelijkheden zijn of gecreëerd moeten worden om criminele, gesloten gemeenschappen, zoals de woonwagenwereld, te ondermijnen. Een andere kritische vraag die naar aanleiding van de vrijspraak voor de moord kan worden gesteld, is of de investering in het grootschalige opsporingsonderzoek de moeite waard is geweest en of hier wel sprake is geweest van maatschappelijk verantwoord rechercheren. De tijds- en capaciteitskwesties zijn niet voor niets vele malen aan de orde gesteld door de leiding van de recherche-eenheid, en in een interview geeft de leiding aan dat er met een objectieve blik naar het rendement moet worden gekeken.

Cold case

De moord die het startpunt vormde voor het grootschalige opsporingsonderzoek is ondanks alle inspanningen van de politie uiteindelijk niet opgehelderd. Dat betekent dat de daders nog vrij rondlopen en de moord feitelijk een cold case is. In de toekomst kan een coldcaseteam de zaak opnieuw oppakken. Met het niet ophelderen van de zaak is ook het motief voor de moord niet duidelijk geworden. De gewelddadige liquidatie kan te maken hebben met drugs, vrouwen of geld, een combinatie van deze drie of toch iets anders. De officier van justitie stelt dat het slachtoffer uit de weg is geruimd omdat hij zich niet aan de criminele codes hield. De onderzoekscasus en vele andere bekende zaken leren dat er een vorm van criminaliteit achter het drugscircuit zit die zijn weerga niet kent. De casus illustreert duidelijk de verharding van het softdrugscircuit. Zoals Van de Port (2001) stelt, moeten liquidaties niet zonder meer beschouwd worden als traditionele, koelbloedige, rationele afrekeningen, maar gaat het veeleer om emotionele genoegdoening en het vestigen van een gewelddadige reputatie. Het gaat dan om *the family of moral emotions*: eerzucht, gezichtsverlies, angst, wraakzucht en gekwetste trots blijken aanleiding om iemand te liquideren. Overigens lijkt het de daders van liquidaties niet altijd uit te maken of onschuldige anderen de dupe van de aanslag worden. Zo is bij een schietpartij op een woonwagenkamp in Breda in 2010 een jongen van 12 jaar komen te overlijden toen de woonwagen van zijn ouders onder vuur werd genomen. De aanslag

was gericht op zijn vader en de aanleiding lag vermoedelijk in het drugscircuit. Maar ook bij de onderzoekscasus namen de daders meerdere slachtoffers voor lief. Uit het opsporingsonderzoek zijn geen aanwijzingen naar voren gekomen dat de liquidatie ook op de bestuurder van de auto was gericht. De bijrijder die de aanslag niet heeft overleefd, was het feitelijke doelwit. Dat de bestuurder het heeft overleefd, mag een wonder genoemd worden.

Toekomst

Hoewel het niet tot een opheldering van de moordzaak is gekomen, hebben politie en justitie als bijvangst wel een Brabantse criminele drugsorganisatie blootgelegd. Bovendien is een van de hoofdverdachten met succes ruim drie ton aan illegaal verkregen inkomsten uit hennepppraktijken ontnomen. Wat dat betreft kan het opsporingsonderzoek toch voor een deel als succesvol worden beschouwd. Deze zaak staat daarnaast symbool voor de excessieve georganiseerde drugsproblematiek in Zuid-Nederland. Een problematiek waar de laatste jaren veel aandacht voor is. Een speciale Brabantse Taskforce houdt zich sinds 2010 bezig met een lokale aanpak van georganiseerde criminaliteit in de vijf grote Brabantse steden. En met succes. Elk jaar worden er meer criminele netwerken aangepakt en neemt ook de inbeslagname van crimineel vermogen toe. Omdat onderkend wordt dat de problematiek diepgeworteld zit en niet alleen Brabant en de grote steden raakt, is de aanpak verbreed naar alle gemeenten in Brabant, Zeeland en Limburg. In oktober 2014 is de aanpak geïntensiveerd met extra mankracht vanuit de Nationale Politie. Hopelijk is met grof geschut optreden een succesvolle manier om met dit type criminele groeperingen af te rekenen.

Literatuur

Beke, B., E. van der Torre & M. van Duin (2011). *Stads- en regioscan in de grootste Brabantse gemeenten: de achtergronden van onveilige GVI scores*. Apeldoorn/Amsterdam: Politie en Wetenschap/Reed Business.

Boerman, F., M. Grapendaal & A. Mooij (2008). *Nationaal dreigingsbeeld 2008. Georganiseerde criminaliteit*. Zoetermeer: KLPD.

Bovenkerk, F., G. Bruinsma, H. van de Bunt & C. Fijnaut (1997). 'Georganiseerde criminaliteit in Nederland: Reactie op de commentaren'. In: *Tijdschrift voor Criminologie* 39-1, 56-66.

Bovenkerk, F. (2001). *Misdaadprofielen*. Amsterdam: Meulenhoff.

Bovenkerk, F. & W. Hogewind (2003). *Hennepteelt in Nederland. Het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding*. Zeist: Kerckebosch.

Bunt, H.G. van de & E.R. Kleemans (2007). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Derde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Cottaar, A., L. Lucassen & W. Willems (1996). 'Woonwagenbewoners en georganiseerde criminaliteit. Een hardnekkige mythe'. In: *Contrast* 14.

Ferwerda, H., N. Arts, E. de Bie & I. van Leiden (2005). *Georganiseerde autodiefstal: kenmerken en achtergronden van een illegale branche in beeld gebracht*. Amsterdam: SWP.

Gooren, W. & J. Rebel (1998). *Trendkaart Veiligheidsatlas georganiseerde criminaliteit in de politieregio Brabant-Noord*. Tilburg: IVA.

Horselenberg, R., H. Merckelbach, H.F.M. Crombag & P.J. van Koppen (2002). 'Getuigen helpen herinneren'. In: P.J. van Koppen (red.). *Het recht van binnen: psychologie van het recht*. Deventer: Kluwer.

Huisman, W., M. Huikeshoven, H.G. van de Bunt & J. van Wijk (2003). *De zwakste schakel; criminaliteitsanalyse*. Amsterdam: Politie Amsterdam-Amstelland.

Huisman, S. & F. Jansen (2012). 'Willing offenders outwitting capable guardians'. In: *Trends in organized crime* 15-2/3, 93-110.

Khonraad, J. (2000). *Woonwagenbewoners, burgers in de risicomaatschappij*. Utrecht: Van Arkel.

Klerks, P. (2000). *Groot in de hasj. Theorie en praktijk van de georganiseerde criminaliteit*. Antwerpen: Samson/Kluwer rechtswetenschappen.

Korps Landelijke Politiediensten, Dienst Internationale Politie (2008). *Het groene goud. Verslag van een onderzoek naar de cannabissector voor het Nationaal dreigingsbeeld 2008*. Zoetermeer: KLPD, Dienst IPOL.

Korps Landelijke Politiediensten, Dienst Nationale Recherche (2010). *Overallbeeld Aandachtsgebieden*. Driebergen: KLPD, DNR.

Kruisbergen, E.W., H.G. van de Bunt & E.R. Kleemans (2012). *Vierde Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag/Rotterdam: WODC/EUR.

Kuppens, J., E. de Vries Robbé, I. van Leiden & H. Ferwerda (2006). *Zware jongens op de weg. Een onderzoek naar georganiseerde diefstal in de wegtransportsector*. Arnhem: Bureau Beke.

Leiden, I. van & H. Ferwerda (2006). *Cold cases – een hot issue. Toepassing en opbrengsten van hernieuwd onderzoek naar onopgeloste kapitale delicten*. Den Haag: Elsevier Overheid.

Lucassen, L. (1990). *'En men noemde hen Zigeuners.' De geschiedenis van Kaldarasch, Ursari, Lowara en Sinti in Nederland: 1750-1944*. Amsterdam/Den Haag: Stichting beheer IISG/SDU.

Mheen, D. van de & D. Gruter (red.) (2007). *Helingpraktijken onder de loep. Impressies van helingcircuits in Nederland*. Den Haag: WODC.

Moll, H. (1996). 'De politie is bang voor kampers'. In: *NRC Handelsblad*, 2 maart 1996.

Neve, R. (2008). *Stromen en knooppunten in de hennepteelt: pilotonderzoek logistieke ketens in de georganiseerde criminaliteit en de nodale oriëntatie*. Zoetermeer: KLPD, Dienst IPOL.

Ooijen, D.A.Th. van (1993). *Je moet hier weg, hier komen mensen wonen. Woonwagenbeleid in Nederland 1890-1990*. Den Haag: SDU.

Overbekking, J. (1994). *Woonwagenbeleid, 20 jaar later halverwege. Een evaluatie van het sinds 1975 gevoerde woonwagenbeleid*. Den Haag: WVC.

Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (PEO) (1996). *Inzake opsporing; enquête opsporingsmethoden*. Den Haag: SDU.

Poel, S. van der (1998). 'De vulkanische relatie tussen overheid en woonwagenbewoners'. In: *Tijdschrift voor Criminologie* 40-3, 234-256.

Port, M. van de (2001). *Geliquideerd. Criminele afrekeningen in Nederland*. Amsterdam: Meulenhoff.

Ree, Y. van der, A. van den Hurk & R. Timmermans (2001). *Als niet kan wat moet, moet wat kan: handreiking ter bestrijding van het schoolverzuim onder woonwagen- en zigeunerkinderen*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.

Spapens, T. (2006). *Interactie tussen criminaliteit en opsporing. De gevolgen van opsporingsactiviteiten voor de organisatie en afscherming van xtc-productie en -handel in Nederland*. Antwerpen/Oxford: Intersentia.

Spapens, A.C.M., H.G. van de Bunt & L. Rastovac (2007). *De wereld achter de wietteelt*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Spapens, T., C.E. Hoogeveen & C.A.M. Pardoel (2001). *Uitgegaan en ingesloten. Oorzaken van uitgaansgeweld in de politieregio Brabant Zuid-Oost*. Tilburg: IVA/KUB.

Timmermans, R. & A. van den Hurk (2002). *Onderwijsdeelname van woonwagen- en zigeunerkinderen in de 20e eeuw: een trendstudie*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.

Tweede Kamer (1967). *4de vergadering - 26 september 1967*. Den Haag: Tweede Kamer.

Tweede Kamer (2004). *Vergaderjaar 2003-2004, 24077, nr. 125*. Den Haag: Tweede Kamer.

Vogelsang, H. (2008). 'Hennep is hard'. In: *Blauw* 4-15, 6-9.

Vos, W. & W. Waardenburg (2012). *Woonwagenbewoners in Nederland 2011*. Den Haag: BMC onderzoek/Inspectie Leefomgeving en Transport, Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

VROM (2009a). *Eigentijds omgaan met woonwagenbewoners. Opmaat naar normalisatie*. Den Haag: VROM Inspectie.

VROM (2009b). *Vrijplaatsen op woonwagenlocaties*. Den Haag: VROM Inspectie.

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter prof. dr. H.G. van de Bunt
Hoogleraar Criminologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden mr. drs. C. Bangma
Politieacademie, Hoofd School voor Hogere Politiekunde
Lid Commissie Politie & Wetenschap

mr. W.M. de Jongste
Projectbegeleider wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

prof. dr. P. van Reenen
Van Reenen-Russel Consultancy b.v.
Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
Universiteit Utrecht

mr. F. Smilda
Kwartiermaker Divisie Informatie, Politie Noord Nederland

Secretariaat Programmabureau Politie & Wetenschap
Politieacademie
Arnhemseweg 348
7334 AC Apeldoorn

Postbus 834
7301 BB Apeldoorn
www.politieenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiekunde

1. **Criminaliteit in de virtuele ruimte**
   P. van Amersfoort, L. Smit & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002
2. **Cameratoezicht. Goed bekeken?**
   I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2002
3. **De 10 stappen van Publiek-Private Samenwerking (PPS)**
   J.C. Wever, A.A. van Pel & L. Smit, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002
4. **De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van projecten aan diefstalbestrijding**
   C.J.E. In 't Velt, e.a., NPA-Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2003
5. **Cameratoezicht. De menselijke factor**
   A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/TNO, Soesterberg, 2003
6. **Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlist-methodiek**
   H.B. Ferwerda & A. Kloosterman, Advies- en Onderzoeksgroep Beke & Politieregio Gelderland-Midden, Arnhem, 2004 (vierde druk 2006)
7. **Hooligans in beeld.Van informatie naar aanpak**
   H.B. Ferwerda & O. Adang, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/Onderzoeksgroep Politieacademie Apeldoorn, 2005
8. **Richtlijnen auditieve confrontatie**
   J.H. Kerstholt, A.G. van Amelsfoort, E.J.M. Jansen & A.P.A. Broeders, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg/Politieacademie, Apeldoorn/NFI, Den Haag, 2005
9. **Niet verschenen**
10. **De opsporingsfunctie binnen de gebiedsgebonden politiezorg**
    O. Zoomer, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2006
11. **Inzoomen en uitzoomen op Zaandam**
    I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem 2006
12. **Aansprakelijkheidsmanagement politie. Beschrijving, analyse en handreiking**
    E.R. Muller, J.E.M. Polak, C.J.J.M. Stoker m.m.v. M.L. Diepenhorst & S.H.E. Janssen, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden, 2006

13. ***Cold cases – een hot issue***
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006

14. ***Adrenaline en reflectie. Hoe leren politiemensen op de werkplek?***
A. Beerepoot & G. Walraven e.a., DSP-groep BV, Amsterdam/Walraven onderzoek en advies, 2007

15. ***Tussen aangifte en zaak. Een referentiekader voor het aangifteproces***
W. Landman, L.A.J. Schoenmakers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, adviseurs en managers, Amersfoort, 2007

16. ***Baat bij de politie. Een onderzoek naar de opbrengsten voor burgers van het optreden van de politie***
M. Goderie & B. Tierolf, m.m.v. H. Boutellier & F. Dekker, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2008

17. ***Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden***
E.J. van der Torre, R.F.J. Spaaij & E.D. Cachet, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2008

18. ***Overbelast? De administratieve belasting van politiemensen bij de afhandeling van jeugdzaken***
G. Brummelkamp & M. Linssen, EIM, Zoetermeer, 2008

19. ***Geografische daderprofilering. Een inventarisatie van randvoorwaarden en succesfactoren***
G. te Brake & A. Eikelboom, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg, 2008

20. ***Solosurveillance. Kosten en baten***
S.H. Esselink, J. Broekhuizen & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, 2009

21. ***Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van AWARE voor de politie. Ervaringen met een nieuwe aanpak van belaging door ex-partners***
M.Y. Bruinsma, J. van Haaf, R. Römkens & L. Balogh, IVA Beleidsonderzoek en Advies, i.s.m. INTERVICT/Universiteit van Tilburg, 2008

22. ***Gebiedsscan criminaliteit en overlast. Een methodiekbeschrijving***
B. Beke, E. Klein Hofmeijer & P. Versteegh, Bureau Beke, Arnhem, 2008

23. ***Informatiemanagement binnen de politie. Van praktijk tot normatief kader***
V. Bekkers, M. Thaens, G. van Straten & P. Siep; m.m.v. A. Dijkshoorn, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009

24. ***Nodale praktijken. Empirisch onderzoek naar het nodale politieconcept***
H.B Ferwerda, E.J van der Torre & V. van Bolhuis, Bureau Beke, Arnhem/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

25. **Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorders**
I. van Leiden, N. Arts & H.B. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2009

26a. **Verbinden van politie- en veiligheidszorg. Politie en partners over signaleren & adviseren**
W. Landman, P. van Beers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2009

26b. **Politiepolitiek. Een empirisch onderzoek naar politiële signalering & advisering**
E.J.A. Bervoets, E.J. van der Torre & J. Dobbelaar m.m.v. N. Koeman, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

27. **De politie aan zet: de aanpak van veelplegers in Deventer**
I. Bakker & M. Krommendijk, IPIT, Enschede, 2009

28. **Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland**
O.M.J. Adang (redactie), S.E. Bierman, K. Jagernath-Vermeulen, A. Melsen, M.C.J. Nogarede & W.A.J. van Oorschot, Politieacademie, Apeldoorn, 2009

29. **Rellen in Ondiep. Ontstaan en afhandeling van grootschalige ordeverstoring in een Utrechtse achterstandswijk**
G.J.M. van den Brink, M.Y. Bruinsma (redactie), L.J. de Graaf, M.J. van Hulst, M.P.C.M. Jochoms, M. van de Klomp, S.R.F. Mali, H. Quint, M. Siesling, G.H. Vogel, Politieacademie, Apeldoorn, 2010

30. **Burgerparticipatie in de opsporing. Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten**
A. Cornelissens & H. Ferwerda (redactie), met medewerking van I. van Leiden, N. Arts & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2010

31. **Poortwachters van de politie. Meldkamers in dagelijks perspectief**
J. Kuppens, E.J.A. Bervoets & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem & COT, Den Haag, 2010

32. **Het integriteitsbeleid van de Nederlandse politie: wat er is en wat ertoe doet**
M.H.M. van Tankeren, Onderzoeksgroep Integriteit van Bestuur, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010

33. **Civiele politie op vredesmissie. Uitzendervaringen van Nederlandse politiefunctionarissen**
H. Sollie, Universiteit Twente, Enschede, 2010

34. **Ten strijde tegen overlast. Jongerenoverlast op straat: is de Engelse aanpak geschikt voor Nederland?**
M.L. Koemans, Universteit Leiden, 2010

35. ***Het districtelijk opsporingsproces; de black box geopend***
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée &. P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2010

36. ***Balanceren tussen alert maken en onrust voorkomen. Publiekscommunicatie over seriële schokkende incidenten (casestudy Lelystad)***
A.J.E. van Hoek, m.m.v. P.F. van Soomeren, M.D. Abraham & J. de Kleuver, DSP-groep, Amsterdam, 2011

37. ***Sturing van blauw. Een onderzoek naar operationele sturing in de basispolitiezorg***
W. Landman, m.m.v. M. Malipaard, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011

38. ***Onder het oppervlak. Een onderzoek naar ontwikkelingen en (a)select optreden rond preventief fouilleren***
J. Kuppens, B. Bremmers, E. van den Brink, K. Ammerlaan & H.B. Ferwerda, m.m.v. E.J. van der Torre, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011

39. ***Naar eigen inzicht? Een onderzoek naar beoordelingsruimte van en grenzen aan de identiteitscontrole***
J. Kuppens, B. Bremmers, K. Ammerlaan & E. van den Brink, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011

40. ***Toezicht op zedendelinquenten door de politie in samenwerking met de reclassering***
H.G. van de Bunt, N.L. Holvast & J. Plaisier, Erasmus Universiteit, Rotterdam/Impact R&D, Amsterdam, 2012

41. ***Daders over cameratoezicht***
H.G.A. van Schijndel, A. Schreijenberg, G.H.J. Homburg & S. Dekkers, Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam, 2012

42. ***Aanspreken op straat. Het werk van de straatcoach in al zijn verschijningsvormen***
L. Loef, K. Schaafsma & N. Hilhorst, DSP-groep, Amsterdam, 2012

43. ***De organisatie van de opsporing van cybercrime door de Nederlandse politie***
N. Struiksma, C.N.J. de Vey Mestdagh & H.B. Winter, Pro Facto, Groningen/Kees de Vey Mestdagh, Groningen, 2012

44. ***Politie in de netwerksamenleving. De opbrengst van de politiële netwerkfunctie voor de kerntaken opsporing en handhaving openbare orde en de sturing hierop in de gebiedsgebonden politiezorg***
I. Helsloot, J. Groenendaal & E.C. Warners, Crisislab, Renswoude, 2012

45. ***Tegenspraak in de opsporing.Verslag van een onderzoek***
R. Salet & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2012

46. **Tunnelvisie op tunnelvisie? Een verkennend en experimenteel onderzoek naar de besluitvorming door VKL-teams met betrekking tot het onderkennen van tunnelvisie en andere procesaspecten**
I. Helsloot, J. Groenendaal & B. van 't Padje, Crisislab, Renswoude, 2012

47. **M.-waarde. Een onderzoek naar de bijdrage van Meld Misdaad Anoniem aan de politionele opsporing**
M.C. van Kuik, S. Boes, N. Kop, M. den Hengst-Bruggeling, T. van Ham & H. Ferwerda, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2012

48. **Seriebrandstichters. Een verkennend onderzoek naar daderkenmerken en delictpatronen**
Y. Schoenmakers, A. van Wijk & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2012

49. **Van wie is de straat? Methodiek en lessen voor de politie om ongrijpbare veiligheidsfenomenen grijpbaar te maken – op basis van vijf praktijkcasus**
H. Ferwerda, T. van Ham, B. Bremmers, K. Tijhof & M. Grotens, Bureau Beke, Arnhem, 2013

50. **Recherchesamenwerking in de Euregio Maas-Rijn. Knooppunten, knelpunten en kansen**
H. Nelen, M. Peters & M. Vanderhallen, Politieacademie, Apeldoorn/Universiteit Maastricht, 2013

51. **De operationele politiebriefing onderzocht. Een onderzoek naar de effectiviteit van de operationele politiebriefing**
A. Scholtens, J. Groenendaal & I. Helsloot, Crisislab, Renswoude 2013

52. **Sociale media: factor van invloed op onrustsituaties?**
R.H. Johannink, I. Gorissen & N.K. van As, Politieacademie Apeldoorn/VDMMP, Houten, 2013

53. **De terugkeer van zedendelinquenten in de wijk**
C.E. Huls & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen/Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, Groningen, 2013

54. **Van meld- naar aantoonplicht. Een onderzoek naar een systeem van digitale surveillance**
C. Veen & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen, 2013

55. **Heterdaadkracht in twee Haagse pilotgebieden**
B. van Dijk, J.B. Terpstra & P. Hulshof, Politieacademie, Apeldoorn/DSP-groep, Amsterdam, 2013

56. **Inzet op Maat. Onderzoek naar kenmerken en mogelijkheden van duurzame inzetbaarheid van oudere medewerkers**
H. de Blouw, I.R. Kolkhuis Tanke & C.C. Sprenger, Politieacademie, Apeldoorn, 2013

57. **Interventies in de opsporing. Impulsen in kwaliteit en effectiviteit van het opsporingsproces**
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013

58. **De plaats delict in beeld. Fotografie in de dagelijkse en gesimuleerde praktijk**
G. Vanderveen & J. Roosma, Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Universiteit Leiden, 2013

59. **Jeugdgroepen van toen. Een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw**
H. Ferwerda, B. Beke & E. Bervoets, Bureau Beke, Arnhem/Beke Advies, Arnhem/LokaleZaken, Rotterdam, 2013

60. **Tussen hei en hoofdbureau. Leiderschapsontwikkeling bij de politie**
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013

61. **Gemeentelijk blauw. Het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld**
E. Bervoets, J. Bik & M. de Groot, LokaleZaken, Rotterdam, 2013

62. **Excessief geweld op en om de voetbalvelden. Praktijkonderzoek naar omvang, ernst en aanpak van 'voetbalgeweld'**
P. Duijvestijn, B. van Dijk, P. van Egmond, M. de Groot, D. van Sommeren & A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam, 2013

63. **Beeld van gezag bij de politie. Maatschappelijke verbeelding en de impact van gezagsbeelden op burgers**
H. de Mare, B. Mali, M. Bleecke & G. van den Brink, m.m.v. Motivaction, Tilburg University, Stichting IVMV, Leiden, 2014

64. **Informatiegestuurde dienders. Informatiesturing tussen theorie en praktijk**
A. van Sluis, P. Siep, V. Bekkers, m.m.v. M. Thaens & G. Straten, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2014

65. **Hard op weg. Onderzoek aanpak verkeersveelplegers**
B. Bieleman, M. Boendermaker, R. Mennes & J. Snippe, Intraval, Groningen/Rotterdam, 2014

66. **Tussen hulp en hype. De inzet van opsporingsberichtgeving in ontvoeringszaken**
Y.M.M. Schoenmakers, J.V.O.R. Doekhie & J.C. Knotter, Yvette Schoenmakers Onderzoek en advies, Weesp, 2014

67. **Nachtdienst bij de politie en verkeersveiligheid. Onderzoek naar ervaringen van politieagenten met verkeersonveiligheid in woon-werkverkeer na de nachtdienst**
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2014

68. **Buit van woninginbraak. Onderzoek onder inbrekers en helers**
J. Snippe, M. Sijtstra, R. Mennes & B. Bieterman, INTRAVAL, Groningen/Rotterdam, 2014

69. **Privaat blauw. Portiers, evenementbeveiligers en voetbalstewards op risicovolle locaties en tijdens risicovolle momenten**
E. Bervoets & S. Eijgenraam, LokaleZaken, Rotterdam, 2014